MAT. CORDERII COLLOQUIORUM SCHOLASTICORUM, Libri IV.

Diligenter recogniti.

Protrepticon,
Ad bene vivendi, rectéque loquendi studiosos.

Calvinus *didicit quo præceptore* Latinè
Grammaticéque *loqui: Quantus hic author erat!*
Hinc bene vivendi documenta aptèque loquendi,
O pueri, à teneris imbibite unguiculis.

LONDINI,
Excudebat *Ben. Griffin*, pro
Societate Typographorum
1700.

15
JUN

MATURNI CORDERII
in *Colloquiorum suorum* libros
PRÆFATIO.

A*NNUS agitur minimùm quinquagesimus, ex quo, susceptâ dicendi pueros provinciâ, in hanc cogitationem totus incubui, quâ possem ratione efficere, ut pueri pietatem bonósque mores cum humanarum literarum studiis conjungerent. Quamvis enim, cùm* Parisiis *primùm eo munere fungi cœpi, (cùm in aliis gymnasiis tum in* Rehmensi, S. Barbaræ, Lexoviensi, Marchiano, Navarræo) *nondum mihi verum Evangelii lumen illuxisset; sed in profundis superstitionum tenebris demersus jacerem: discipulos tamen meos bona fide semper, non solùm ad humanitatis studia, sed etiam ad cultum divinum adhortabar; si tamen eo nomine appellare licet profanos illos falsæ Ecclesiæ ritus, quos egó penè ab incunabulis hauseram, & Deo acceptos esse mihi persuaseram. Me autem in illo instituto constanter perseverasse, satis idonei sunt testes libelli aliquot à me diversis temporibus editi; in quibus scribendis semper mihi consilium fuit ad utrumq; horum simul pueros formare: idem testari possunt & mei discipuli, è quorum ingenti numero cùm supersint ad hanc usque diem plerique celebertimi Viri; unus tamen potissimùm in præsentia mihi occurrit, ex iis quos* Parisiis *docui, præstantissimus ille vir,* Jonnes Calvinus, *quem honoris causâ nomino. Ex quo autem misertus Pater clementissimus mentem verâ sui Evangelii cognitione illustravit, multò etiam ardentiùs id propositum persequutus sum. Quod &* Nivernensis *Schola, & aliquantò post etiam* Burdegalensis *(ad quam,* Lutetiâ *profugus propter Evangelicæ doctrinæ professionem, me contulerim) per triennium experta est. Sed cùm & plenior Evangelii cognitio deinde accessisset, & liberior etiam, imò verò prorsus libera, mihi esset ejus professio; tum*

verò voti mei compos, reeddi vehementiori desiderio quàmunquam anteà concupivi. Atque id testari hæc Schola Genevensis *jampridem potuit, in qua, relicta* Burdegalensi, *docui: potuit &* Neocomensis, *cujus per annos circiter septem fui Moderator, (de* Neocomo *autem in* Helvetiorum *finibus sito loquor :) potuit &* Lausannensis *id testari, ubi Gymnasiarchæ partes annos totos duodecim, magnificentissimorum dominorum* Bernatum *auspicio, sustinui: potuerunt (inquam) una cum* Genevensi *hæ quoque scholæ id testari: sed & nunc eadem mihi testis esse potest; cùm in eam me secundò Pater ille benignissimus senectutis meæ misertus, (quæ annum octogesimum quintum attigit) tanquam in portum tutissimum, post infinitos labores & multa pericula receperit. Ex quo tempore sæpissimè mecum cogitavi, quâ potissimùm re inservire illi possem, qui me per totam vitam tanta benignitate prosequutus esset, méque tot laboribus & periculis liberâsset. Cùm autem* Robertus Stephanus, *amicorum meorum intimus, (quo primùm doctore ad Evangelii cognitionem usus fueram) me, ut aliàs sæpè, ad scribendum aliquid pueris vehementer hortaretur, & adminicula quæcunque necessaria essent, polliceretur, atque adeò jam me benignissimè suis sumptibus aleret, animum ad eam rem appellare cœpi.* Sed*(prô dolor !)*Robertus *ille meus haud multo post hac vita ad* Christum, *non sine maximo literarum detrimento, commigravit. Neque tamen ego incepto destiti, sed aliquot opuscula scribere sum aggressus, quibus me consulturum puerorum studiis sperabam, si quando mihi manum illis extremam imponere liceret. Verùmenimverò, ex quo tempore ad hanc docendi provinciam (Deo ità volente) sum revocatus, sic animum abjeci, ut vix sperare possem aliquid unquam edendi mihi datum iri spatium : propterea quod (ut semper antea feceram) me ad satisfaciendum discipulis ità dederam, ut nè succisivas quidem horas mihi liberas relinquerem : & quamvis permulti sæpe mecum agerent, adeóque precibus efflagitarent, ut tandem aliquid ad puerorum utilitatem in lucem emitterem; nemo tamen persuadere poterat, ut mihi exirent è manibus, quæ judicio meo nondum satis probarentur. Anno tamen superiore, cùm docendi*

endi adjutor ex animi sententia mihi dono Dei obtigisset venit in mentem chartulas meas, præsertim vetustiores, diligentiùs excutere; inter quas occurrerunt hæc nostra Colloquia, *quæ jam ferè triennium (quasi sopita) in musæolo meo latuerant. Ea igitur, velut à somno exercitata, cum in manus sumpsissem, placuit matutinis horis (id est, tempore mihi à docendi provincia vacuo) recognoscere aliquot etiam augere colloquiis, & quantum res ipsa patiebatur, expolire. Peractâ recognitione, visum est opusculum communicare cum quibusdam viris doctissimis, qui cùm meum in eo consilium probassent, dignúmque censuissent quòd pueri cum* Grammaticæ rudimenti *haberent in manibus, ego, persuasus frequenti eorum hortatione, permisi ut in publicum ederetur. Sunt enim hæc nostra colloquia ejusmodi, quæ (nisi me fallit animus) bonæ indolis pueros magnopere juvare possint ad eas res consequendas, quas ego semper in votis habui, & in quibus ut pueri exercerentur, omni professionis meæ tempore potissimùm laboravi: hoc est, (ut supra dixi) ad pietatem & bonos mores cum literarum elegantia conjungendos. Equidem fateor aliis opus esse ad eam rem adjumentis, præterquam his, quæ puerilia sunt colloquia: sed tamen si pueri, diligenti magistrorum exhortatione assiduè incitati, in his lectandis sese oblectarint, futurum confido, ut non solùm puriùs & honestiùs sermones inter se conferre assuescant, sed à* pravis *etiam* colloquiis *abstinere, quibus (ut ait* Apostolus *ex* Menandro) mores boni corrumpuntur. *Hic etenim, præter linguæ* Latinæ *simplicem puritatem, multæ interjectæ sunt modò ad pietatem & Dei timorem admonitiones, modò præcepta salutaria de moribus, passim verò documenta sive exempla ad rectè vivendum accommodata: ut interim taceam, quot modis unâ & eâdem operâ excitari & acui possit puerorum ingenium, & ad prudentiam, & ad judicium comparandum; ubi scilicet alter alterum hortatur, admonet, arguit, liberèque reprehendit: porrò in his ipsis libellis sic induxi loquentes pueros, ut etiam obiter, & quasi aliud agens, parentes, pædagogos, præceptores quoque minùs diligentes, de suo quemque in tractandis puerilibus ingeniis, officio compluribus*

ribus in locis commonefaciam. Sed *de* Colloquiorum *usu atque utilitate hactenus. Reliquum est, ut illa pueri, in quorum usum conscripta sunt, eo, quo scripsimus, animo complectantur & legant; iisque, quamdiu opus erit, fruantur. Quod si quid fructus ex eorum lectione se percepisse intellexerint, ei gratias agant immortales, qui nobis ad ea scribenda & animum & facultatem suppeditavit. Interea quoque meminerint, preces ad ipsum Deum sæpe & ex animo pro hujus Civitatis amplissimo Senatu & prudentissimis Magistratibus fundere: sub quorum felici administratione, Deo suâ gratiâ providente, tranquillam vitam agimus, studiaque nostra in ipsius gloriam feliciter prosequimur.*

DATUM GENEVÆ, *VIII. Idûs* Februar.

Anno Christianæ *Redemptionis MDLXIII.*

Ætatis autem nostræ LXXXV.

MATU-

MATURINI CORDERII COLLOQUIORUM SCHOLASTICORUM Libri Quatuor.

AD

Pueros in quotidiano tempore paulatim exercendos.

LIBER I.

COLLOQ. I.

Bernardus Claudius.

SAlve, *Claudi*. *C.* Tu quoque salvus sis, *Bernarde*. *B.* Ludamus paulisper. *C.* Quid ais ineptule? Vix Scholam ingressus es, & jam de ludo loqueris? *B.* Nè irascaris, quæso. *C.* Non irascor. *B.* Quid ergò sic exclamas? *C.* Accuso tuam stultitiam. *B.* Non licet igitur ludere? *C.* Imò licet; at cùm tempus est. *B.* Vah! tu nimiùm sapis. *C.* Utinam tantùm saperem satis: sed mitte me, quæso, ut repetam quæ mox reddenda erunt præceptori. *B.* Æquum dicis: volo ego quoque tecum repetere, si tibi placet. *C.* Eho! quid hoc est? quid sibi vult ista tam subita mutatio? nonne tu modò loquebaris de ludo? *B.* Loquebar quidem; sed non seriò. *C.* Cur simulabas? *B.* Ut paucis tecum fabularer. *C.* Quid [illegible] prodest? *B.* Etiam rogas? nunquam audivisti ex præceptore? *C.* Nunc mihi non occurrit: quid, inquam, prodest confabulari? *B.* Ad nos in *Latina* lingua exercendos. *C.* Profectò rectè putas, & ego te nunc magis amo. *B.* Habeo tibi gratiam; agè repetamus prælectionem; nam brevi præceptor aderit.

COLL. 2.

Stephanus, Præceptor.

SAlve, præceptor. *P.* Salvus sis, mi *Stephane.* Unde venis tam multò manè? *S.* E cubiculo nostro, *P.* Quando surrexisti? *S.* Paulo ante sextam, præceptor. *P.* Quid ais? *S.* Sic est, ut dico. *P.* Tu nimis es matutinus; quis te expergefecit? *S.* Frater meus. *P.* An precatus es Deum? *S.* Cùm primùm frater me pexuit, precatus sum. *P.* Quomodo? *S.* Flexis genibus & conjunctis manibus. Dixi *precationem Dominicam* cum gratiarum actione. *P.* Quâ linguâ? *S.* *Anglicâ.* *P.* O factum bene! quis te misit ad me? *S.* Nemo. *P.* Quid ergo? *S.* Ultro veni. *P.* Mi animule, quàm pulchrum est sapere! Nonne est jentandi tempus? *S.* Nondum esurio. *P.* Quid vis igitur? *S.* Volo reddere nomina quotidiana, si tibi placet audire me. *P.* Quidni placeret? tenes igitur memoria? *S.* Teneo, gratias Deo. *P.* Agè; pronuntia. *P.* Sed mihi soles præire *Anglicè*; & ego *Latinè* respondeo. *P.* Bene mones; penè istud oblitus eram; responde igitur. *S.* Expecto ut proponas.

P. *The head.* *S.* Caput. *P.* *The top of the head.* *S.* Vertex.
P. *The fore-part.* *S.* Sinciput.
P. *The hinder-part.* *S.* Occiput.
P. Nunc responde *Anglicè.*
P. Caput? *S.* *The head.*
P. Vertex. *S.* *The top of the head.*
P. Sinciput. *S.* *The fore-part.*
P. Occiput *S.* *The hinder-part.*
P. Quid si nunc solus dicas omnia? *S.* Facilè dicam.
P. Ego verò te libenter audiam.
S. Caput, *the head.*
Vertex, *the top of the head.*
Sinciput, *the fore-part.*
Occiput, *the hinder-part.*

Nonne bene dixi, præceptor? *P.* Quàm optimè. *S.* Laudetur Dominus Deus. *P.* O pulchrum verbum! Ito nunc petitum ab ancilla jentaculum. *S.* Malim abs te

acci-

accipere, præceptor, si tibi non est molestum. *P.* O quàm te amo de isto verbo! agè, sequere me: dabo tibi aliquid boni, quia tuum rectè fecisti officium. Quid est hoc? *S.* Panis candidus, *White bread.* *P.* Quid hæc sunt? *S.* Ficus aridæ, *Dry figs.* *P.* Numera. *S.* Una, duæ, tres, quatuor, quinque, sex. *P.* O lepidum capitulum! Jenta nunc otiosè.

COLL. 3.
A. B.

VIS jentare mecum? *B.* Non habeo jentaculum. *A.* Quid? non attulisti? *B.* Ego domi jentaveram. *A.* Itáne semper facis? *B.* Minimè, sed quia bene manè surrexeram sic matri placuit me tractare. *A.* Prosit tibi: ego igitur solus jentabo. *B.* Et interim studebo.

COLL. 4.
Magister, Discipulus.

ESne paratus ad reddendum studii tui rationem? *D.* Paratus, ut mihi videor. *M.* Redde igitur, & esto præsenti animo. *D.* Hoc matutino tempore primùm pronuntiavimus carmen ex *Catone*: deinde ejus interpretationem *Latinè* & *Anglicè* reddidimus: postremò bini tractavimus singulas partes orationis, cum attributis & significatione. *M.* Recténe fecisti officium tuum? *D.* Puto me satisficisse præceptori magnâ ex parte. *M.* Vide nè mentiaris: nam ego illum percontabor. *D.* Ut voles, præceptor; nihil hâc in re metuo. *M.* Agè, pergamus. Meridie quid habetis reddere? *D.* Habemus declinare verbum *Possum*, *Latinè* & *Anglicè*. *M.* Nihil præterea? *D.* Nihil. *M.* Ego te istud aliàs docui: nonne tenes memoriâ? *D.* Non ausim affirmare, donec tentavero. *M.* Declina in primas personas: cætera tibi erunt facillima. *D.* *Indicativus* Possum, *I can*; poteram, *I was able*; potui, *I have been able*; potueram, *I had been able*; potero, *I shall be able.*

Imperativus deest.

Optativus. Utinam possim, *God grant I can*; utinam possem, *would to God I could*: utinam potuerim, *God grant I have been able*; utinam potuissem, *would to God I had been able.*

Subjunctivus. Ut possim, *that I may*; ut possem, *that I might*: quamvis potuerim, *although I have been able*; quamvis potuissem, *although I had been able*: cùm potuero, *when I shall be able.* *M.* Declina totum *Infinitivum.*

D. Infinitivi modi præsens & præteritum imperfectum, Posse, *to may or can*: præteritum-perfectum & plusquam-perfectum, Potuisse, *to have or had been able*: Cætera desunt. *M.* Cur hoc verbum *Possum* caret futuro infinito? cur item participio in *rus*? *D.* Quia non habet supinum, *M.* Quid tum? *D.* Istæ enim voces à supino formari solent. *M.* Da exemplum in aliquo verbo integro. *D.* Ut à supino *Lectu* fit *Lecturus*, & à *Lecturus* fit *Lecturum esse*, *M.* Rectè sanè. Sed cur prætermisisti participii præsens à verbo *Possum*, cùm sit in usu *Potens potentis*? *D.* Quia (ut sæpe nos docuisti) *Potens* non est participium, licèt à *Possum* veniat. *M.* Quid ergò est? *D.* Nomen adjectivum. *M.* Probè meministi; utinam sic pergas semper! *D.* Spero indies meliora per Dei gratiam. *M.* Ego quoque idem tecum spero. Nunc restat, ut dicas Præteritum cum prole. *D.* *Potui*, *potueram*, *potuerim*, *potuero*, *potuissem*, *potuisse.* *M.* Dic terminationes. *D.* Possum. *I am able*, posse, *to be able.* *M.* Hæc hactenus: ecce! ecce! vocamur ad prandium.

COLL. 5.

C, D.

QUando vis prandere? *D.* Ego jam prandi. *C.* Quotâ horâ? *D.* Sesquioctava. *C.* Tam mane igitur prandetis? *D.* Sic ferè solemus in æstate: Vos autem? *C.* Non prandemus ante sesquidecimam: interdum ab undecima. *D.* Papæ! cur non citiùs? *C.* Expectandus est pater,

dum

dum è curia redierit. *D.* Tu igitur non potes adesse aulæ in cantione *Psalmorum.* *C.* Rarò admodum, interdum. *D.* Quomodo excusaris? *C.* Exemptus sum illo munere. *D.* Quis te exemit? *C.* Didascalus, patris mei monitu. *D.* Ergóne omnes senatorum filii habent hujusmodi privilegium? *C.* Habent, modò patres jubeant. *D.* Nonne mater posset dare tibi prandium ante reditum patris è Senatu? *C.* Posset quidem, sed pater vult à me expectari. *D* Quamobrem? *C.* Quia sic illi placet. *D.* Nunc mihi tacendum est: os enim mihi occlusisti. *C.* Cur tu es tam curiosus percontator? *D.* Puer sum; & *pueri semper cupiunt aliquod scire novi.* *C.* Fateor: sed *est modus in rebus*, ut præceptor nos sæpe docet. *D.* Ergo discedamus, ut te pransum conferas. *C.* Ignosce, quæso, si qua in re te offenderim. *D.* Ego abs te idem peto: ego, inquam, potius, qui te offendere potui loquacitate meâ; sed interim nihil mali cogitans.

COLL. 6.

F. *G.*

UBI hodie cibum cepisti? *G.* Apud hospitem meum. *F.* Quanti prandisti? *G.* Sex quadrantibus. *F.* Quid cœna, quanti constitit? *G.* Tantidem. Tu vero quanti aleris quotidie? *F.* Pluris quàm tu. G. Quanti igitur? *F.* Quatuor assibus.

COLL. 7.

Choletus, Colloquerius.

UNde venis? *Co.* Foris. *Ch.* Cur prodieras? *Co.* Ut irem domum. *Ch.* Quid eo? *Co.* Petitum libros meos. *Ch.* Eho! cur non attuleras? *Co.* Oblitus eram. *Ch.* Siccine soles jentaculum aut merendam oblivisci? *Co.* Rarissimé. *Ch.* Profecto magna fuit negligentia. *Co.* Imo maxima: sed quid agas? pueri sumus. *Ch.* Quid si præceptor tuum factum sciret? *Co.* Fortasse pœnas darem. *Ch.* Ain' tu *fortasse*? proculdubio vapulares. Non te pudet sine libris in scholam venire? *Co* Non solum,

lùm pudet, ſed piget etiam; veruntamen nè me accuſes, obſecro. *Ch.* Nihil minùs cogito; ſed poſſum diſſimulare, quin ego te reprehendam. *Co.* Iſtud (credo equidem) amicè facis: itaque boni conſulo. *Ch.* Id ſatis mihi: eamus intro in auditorium. *Co.* Tempus eſt; jam decuriones exigunt ſcripturæ rationem.

COLL. 8.

Puer, Pædagogus.

PRæceptor, licétne pauca? *Pæ.* Loquere audacter. *Pu.* Ego & condiſcipuli mei hoc ferè toto triduo libris affixi ſumus, licétne pauliſper animum ludo relaxare? *Pæ.* Dic igitur aliquam ſententiam.

Pu. *Interpone tuis interdum gaudia curis,*
Ut poſſis animo quemvis ſufferre laborem.

Pæ. Dic etiam verſus *Anglicos*, ſi memoriâ tenes.

Pu. *Mirth with labour ſometimes put in ure,*
That better thou thy labour mayſt endure.

Pæ. Quàm rectè dixiſti omnia! *Pu.* Eſt Deo gratia. *Pæ.* Addendum poſthac erit aliquid. *Pu.* Quidnam, præceptor? *Pæ.* Qui dedit mihi ingenium & mentem bonam. *Pu.* Sed quis me illa docebit verba? *Pæ.* Ea ſcribam tibi in commentariolo tuo, ut ediſcas. Sed dic mihi quæſo, Quis te docuit iſtam orationem, quàm pronunciâſti? *Pu.* *Campanus* heri dederat mihi ſcriptam, & ego memoriæ mandavi. *Pæ.* Profectò ego te amo, mi *Daniel*, ob iſtam diligentiam. *Pu.* Ago tibi gratias præceptor. Permittiſne igitur ut ludamus? *Pæ.* Sané. Abi, renuncia condiſcipulis tuis. *Pu.* Faciam. *Pæ.* Quid dices illis? *Pu.* Id, quod me docuiſti aliquando. *Pæ.* Sed volo priùs ex te audire. Pu. *Gaudete pueri; en! affero vobis jucundum nuncium: Ego vobis impetravi ludendi poteſtatem.* *Pæ.* Euge probè meminiſti. Ito nunc jam.

COLL. 9

Conradius, Daniel.

REpetamus nomina quotidiana, ut certiùs reddamus ea præceptori. *D.* Bene mones; præito mihi, heſtern

na. C. Dic *Latinè*, *An eye.* D. Oculus.
C. *The right eye.* D. Oculus dexter.
C. *The left eye* D. Oculus finister.
C. *Both the eyes.* D. Ambo oculi. C. Probè tenes.
D. Nunc audi an rectè solus dicam. C. Agè, audio.
D. *An eye.* C. Debes enumerare in digitis, ut docet præceptor.
D. Quid prodest istud? C. Ad memoriam juvandam.
D. Quid hoc sibi vult? C. Non audivisti multoties?
D. Ego sum obliviosus: quid agerem?
C. Esto diligentior ad ea retinenda quæ perceperis.
D. Quod me fideliter mones, pergratum facis.
C. Age, ad rem redi,
D. *An eye*, Oculus. *The right eye*, Oculus dexter.
The left eye, Oculus finister.
Both the eyes, Ambo Oculi. C. Quàm rectè omnia dixisti!
D. Repetamus etiam hodierna. C. Placet: at tu vicissim præito mihi.
D. *A hand.* C. Manus.
D. *The right hand.* C. Manus dextra.
D. *The left hand.* C. Manus sinistra.
D. *Both the hands.* C. Ambæ manus. D. Restat, ut solus dicas.
C. *A hand*, Manus.
The right hand, Manus dextra.
The left hand, Manus sinistra.
Both the hands, Ambæ manus. D. O si tam benè diceremus coram præceptore! C. Quid obstat? D. Quia timemus. C. Et tamen errata nostra satis humaniter corrigit. D. Nescio quid hoc sibi velit: Ego semper sum timidus in principio. C. Istud est quodammodo naturale omnibus, ut audivimus ex præceptore. D. Nunc repetendum esset *Latinè* & *Anglicè*; sed præceptorem venientem video. C. Ingrediamur.

COL-

COLL. 10.

A. B.

DIC *Latinè, Let us say our lesson together.* B. Repetamus una prælectionem. A. Hæc oratio quot habet partes? B. Tres. A. Discerne singulas nominatim. B. *Repetamus* est verbum: *Una* adverbium: *Prælectionem*, nomen. A. Declara paulò minùs. B. Tu igitur præito mihi, ut solet præceptor. A. *Repetamus.* B. *Repeto, repetis, repetere*, conjugationis tertiæ, sicut *Lego, legis, legere.* Præteritum, *repetivi:* Supinum, *repetitum:* Participia, *repetens*, & *repetiturus.* A. *Una.* B. Non declinatur quia est adverbium hoc in loco; Anglice, *together.* A. *Prælectionem.* B. *Prælectio, prælectionis*, f.g. *the lesson or lecture.*

COLL. 11.

A. B.

EAmus unà repetitum. B. Quid ego repeterem? Nonne satis est, quod solus repetiverim? A. Si tantum semel aut bis repetieris, id parùm est ad ediscendum. B. Imò circiter decies repetivi. A. Id quidem sufficit. B. Quid igitur vis ampliùs? A. Si vis certissime reddere coram præceptore, opus est cum aliquo repetivisse. B. Istud ego nesciebam: sed tibi libenter assentior. A. Faciamus ergo quod ego te monebam. B. Equidem non recuso: incipe.

COLL. 12.

Gentilis, Isaacus.

TEnésne memoriâ prælectionem? I. Propemodum. G. Visne repetamus una? I. Maxime velim. G. Incipe igitur. I. Faciam libenter: sed tu attentè audi, ut me corrigas, si quid erravero. G. Agedum. I. *Fac sumptum properè.* G. Errasti: incipiendum fuit ab hesterna. I. Bene admones: nunc incipiamus. *Iratus de re incerta contendere noli*; *Impedit ira.* G. Peccas accentu *ira.* I. *Impedit ira animum nè.* G. Distingue post animum. I. *Impedit*

dit ira animum, nè possit cernere verum. Fac sumptum properè, cùm res fiderat ipsa: Dandum etenim. G. Iterum peccas accentu: Repete, I. *Dandum etenim est aliquid, cùm tempus postulat, aut res.* G. Vidésne te erravisse quater? I. Video. G. Et observasti locos? I. Observavi. G. Sic tibi faciliùs cavebis. I. Me miserum! putabam me rectè tenere. G. Sic mihi quoque solet accidere, quoties memoria non est bene confirmata. I. Felix qui memoriam bonam habet. G. Magnum Dei beneficium. Sed tempus abit; audi nunc me. I. Audio, pronuntia. G. *Iratus de re incerta contendere noli.* I. Hem! præceptor adest, tace, ut illum salutemus.

COLL. 13.

Clemens, Felix.

NIhilne est, quod reddamus hodie præceptori? F. Nihil, nisi de *Grammaticæ rudimentis.* C. Quidnam? F. Inspice librum tuum, invenies notas in quinque lectiones, quas præceptor nobis præscripsit. C. Quando istud fuit? F. Die *Veneris,* horâ quartâ. C. At ego tunc non interfui. F. Ergo plagas meruisti. C. Siccine judicas, severe judex? occupatus eram domi, nec abieram injussu præceptoris. F. Esto; sed tamen debuisti postridie quærere quid pridie actum esset. C. Meam culpam confiteor: sed cedo librum tuum, quæso ut videam quid nobis reddendum sit. F. Accipe, & eadem operâ signato quæ a præceptore nobis præscripta sunt. F. Faciam diligenter; neque posthac (ut spero) me accusabis negligentiæ.

COLL. 14.

Comes, Oliverius

QUid actum est in auditorio horâ tertiâ? G. Tractatæ sunt orationis partes ex prælectione. C. Nihilne ampliùs? O. Dixissem, nisi me interpellasses. C. Erravi; perge. O. Postea dictavit præceptor argumentum *Anglicum* hodiè vertendum. C. Quando reddendum? O. Cras meridie. C. Jamne vertisti? O. Utcunque. C. Dicta mihi

mihi, Quæso vernaculum. N. Accipe, festina; nam habeo aliquid scribere.

COLL. 15.

Sylvius, Gervasius.

QUid agis? G. Repeto mecum. S. Quid repetis? G. Præscriptum hodiernum præceptoris. S. Tenésne memoriâ? G. Sic opinor. S. Repetamus unà: sic uterque nostrûm rectiùs pronunciabit coram præceptore. G. Tu igitur incipe, qui me provocâsti. S. Age, attentus esto, neme sinas aberrare. G. Sum promptior ad audiendum, quàm tu ad pronuntiandum.

COLL. 16.

Acooratus, Cortinus.

VIsne mecum repetere prælectionem? C. Volo. A. Tenésne? C. Non satis rectè fortasse. A. Agè, faciamus periculum. C. Quid igitur expectamus? A. Ubi voles, incipe. C. Atqui tuum est potiùs incipere. A. Quid ita? C. Quia me invitâsti. A. Æquum dicis; attende igitur. C. Istic sum.

COLL. 17.

Crispus, Sandrotus.

JAmne tenes quæ reddenda sunt horâ tertiâ? S. Teneo. C. Ego quoque. S. Ergò confabulemur paulisper. C. Sed si intervenerit observator, putabit nos garrire. S. Quid times, ubi nihil timendum est? Si venerit, non deprehendet nos in otio, aut in re malâ. Audiat, si velit, nostrum colloquium. C. Optime loqueris: secedamus aliquò in angulum, nè quis nos impediat.

COLL. 18.

Trimundus, Messor.

NON decet hìc otiari, aut garrire; dùm præceptor expectatur. M. Quid ais? Non decet? Imò verò non licet, nisi volumus vapulare. T. Tu igitur, audi me, dum prælectionem pronuntio: ego deinde te audiam. M. Age, pronuntia.

COLL. 19.

E. F.

CUR non ſcribis? *F.* Jam ſcripſi meam paginam: tú verò? *E.* Eo ſcriptum in area. *F.* Quid itá? *E.* Quia ſerenum eſt cœlum. *F.* Feſtina, tempus abit: & mox exigetur ratio.

COLL. 20.

Titus, Valerius.

CUR non ſcribis? *V.* Quia non libet. *T.* Atqui præceptor juſſerat. *V.* Scio: ſed eſt mihi aliquid legendum prius; præterea nihil habeo, quod nunc ſcribam. *T.* O ſi velles mihi ſcribere! *V.* Quidnam? *T.* Habeo deſcribenda dictata præceptoris. *V.* Quæ dictata? *T.* In *Ciceronis Epiſtolas*. *V.* Libenter deſcribam tibi: ſed expecta feriatum diem proximum. *T.* Expectabo igitur: ſed nè fallas, quæſo. *V.* Nec ſciens, nec volens fallam.

COLL. 21.

Damon, Audax.

VIſne mihi deſcribere prælectionem? *A.* Cur non habes? *D.* Quia heſterno die fui occupatus. *A.* Accipe librum meum, & deſcribe. *D.* Non ignoras me lentiùs ſcribere: & tu citiùs totum deſcripſeris, quàm ego quatuor aut quinque verſiculos. *A.* Quære tibi alium ſcriptorem; nunc ego tibi non poſſum dare operam. *D.* Cur non? *A.* Eſt mihi aliud negotium, idémque perneceſſarium. *D.* Nolo te urgere, nec poſſum quidem: ſed ſaltem commoda tuum codicem. *A.* Accipe; utere ut libet, modò nè abutare. *D.* Nihil eſt, quod hîc verearis.

COLL. 22.

Auguſtinus, Obſervator domeſticus.

LIcétne ire cubitum, condiſcipule? *O.* Cur ante horam? *A.* Quia tertiâ eſt mihi ſurgendum. *O.* Quamobrem? *A.* Scribendi cauſâ. *O.* Quid habes ſcribere? *A.* Literas ad patrem. *O.* Cur non petis à præceptore veniam? *A.* Bene mones, éſtne in muſæolo? *O.* Puto eſſe: viſe.

COLL. 23.

Pædagogus, Puer.

UNde venis? *Pu.* Venio infernè. *P.* Quod erat tibi negotium infrà? *Pu.* Iveram redditum urinam. *P.* Sede nunc ad mensam, & mane in cubiculo donec rediero. *Pu.* Quid agam interea? *P.* Edisce prælectionem in diem crastinum; ut eam mihi reddas ante cœnam. *Pu.* Jam edidici præceptor. *P.* Lude igitur. *Pu.* Sed nullos habeo collusores. *P.* Satis multos invenies in hâc viciniâ, ex tuis etiam condiscipulis. *Pu.* Nihil id curo nunc: malim (si tibi placet) ediscere de *Catechismo*, in diem *Dominicum.* *P.* Ut libet. *Pu.* Si quis te quæret, quid illi dicam? *P.* Dic me prodiisse, sed mox reversurum.

COLL. 24.

Pædagogus, Abrahamus Puer.

HEus! *Abrahame.* *A.* Hem! præceptor. Pone libros; jam satis toto die studuisti: para te, ut eamus ambulatum. *A.* Nonne à cœnâ præstaret? *P.* Salubrior est ante cibum exercitatio corporis. *A.* Memini ex te audire. *P.* Narra *Socratis* dictum in eam sententiam. *A.* *Cùm Socrates usque ad vesperam contentiùs ambularet, interrogatus quare id faceret, respondit, Se quo meliùs cœnaret, obsonare famam ambulando.* *P.* Probè meministi: quis auctor? *A.* *Cicero*: sed quò prodibimus, præceptor? *P.* Extra urbem. *A.* Mutabóne calceos? *P.* Muta, nè illos novos pulvere conspargas: sume etiam umbellam, nè solis ardor infuscet tibi faciem. *A.* Jam paratus adsum. *P.* Nunc sanè prodeamus. *A.* Vocabóne ex viciniâ unum aut alterum comitem? *P.* Rectè admones; sic enim jucundior erit deambulatio: nam per viam sermones inter vos conferetis, & in umbra colludetis alicubi. *A.* Sic etiam excitabitur tibi appetentia. *P.* Ego lento gradu præcedam; ubi nactus eris comites, vos me per *portam ripariam* sequimini. *A.* Nos igitur illic expectabis? *P.* Certó. *A.* Quid si nullos invenero? *P.* Nihilominus sequere me: audistíne? *A.* Audivi præceptor.

COLL. 25.

Hersenius, Gimardus.

A Quo emisti istam chartam? G. A *Fatino.* H. Estne bona? G. Melior quàm ista tua, ut opinor. H. Nihil miror. G. Cur istud dicis? H. Quia fortasse carior. G. Nescio. H. Quanti emisti scapum? G. Solido & semisse: tu verò quanti? H. Solido & pluris. G. Quanti igitur? H. Quinque quadrantibus. G. Non malè profectò emisti. H. Quinetiam mercator dedit mihi auctarium. G. Quodnam quæso? H. Schedam chartæ bibulæ. G. O me imprudentem, qui oblitus sum petere! H. Ego nè petivi quidem, sed ultrò ille dedit. *Et hoc*, inquit, *addo tibi*, *ut me revisas.* G. Sic solent emptores allicere. H. Nec mirum: suum quisque commodum quærit. G. Sed quid agimus, hodierni pensi immemores? H. Exiguum est: satis temporis nobis restat.

COLL. 26.

Ancellus, Fontanus

MEministin' me tibi nuper dedisse chartam mutuò? F. Quidni meminerim! non adeo sum obliviosus. A. Quot erant schedæ? F. Quatuor. A. Cur non reddidisti? F. Expectavi dum haberem codicem. A. Habuistine tandem? F. Tantùm hodie. A Unde nactus es? F. Petivi à præceptore. A Ubi? F. In bibliotheca ejus. A. Quid ille? deditne libenter? F. Misit me ad hypodidascalum, qui statim dedit codicem. A. Non antè in suum codicem retulit? F. Nihil dare solet, quin priùs inscribat. A. Audivi ex patre id esse viri prudentis. F. Præsertim, si reddenda est ratio. A Sed quibus indiciis dare tibi ausus est? F. Ostendi illi manu mea scriptum in libello meo: sic enim, ut scis, facere solemus. A. Reddes ergò mihi mutuum? F. A prandio statim, nè dubites.

COLL. 27.

Francus, Marcus.

PEnnæ istæ, quas circumfers suntne venales? M. Etiam si se emptor obtulerit. F. Ostende: vah, quàm sunt

molles ! *M.* Tales deciderunt ex alis nostrorum anserum: sed tenta diligenter; sunt aliæ aliis firmiores. *F.* Satis video quales sint; quot vis dare pro quadrante ? *M.* Tantum sex. *F.* Quid ais? sex? mallem emere à mercatoribus, qui *Lutetiæ* & *Lugduno* huc adferunt. *M.* Quasi nesciam quanti vendantur. Audivi ex fratre, qui dat operam scribæ hujus civitatis, se emisse *Lutetiæ* singulis assibus. *F.* Aliter *Lutetiæ*; aliter *Genevæ* vivitur: sed non opus est tot verbis, vis dare duodecim ? *M.* Hui, duodecim ! quasi ego furatus sim ! *F.* Istud non dico; sed vide num tibi placet conditio. *M.* Vis uno verbo dicam? *F.* Dic, quæso, satis jam garritum est. *M.* Dabo tibi novem, modò promiscuè de mea manu accipias. *F.* Nugas agis; ego sine delectu nollem accipere quinque. Vale: alibi inveniam satis. *M.* Per me licet: heus! heus! redi. *F.* Cur me revocas? *M.* Accipe si vis, octo; nec à me plures expecta. *F.* Cedò totum fasciculum, ut deligam arbitratu meo. *M.* Tene; delige ut voles. *F.* Vide nunc, &, si libet, numera. *M.* Sunt viginti quatuor: constat numerus. Sed miror te nullas accepisse ex ala extrema: sunt enim firmiores. *F.* Scio; sed habent caulem breviorem. Accipe pretium. *M.* Bene vertat Deus utrique nostrûm. *F.* Idem tecum opto, atque precor. Sed quando afferes meliores pennas? *M.* Nescio an meliores possim, sed, ut spero brevì plures afferam, cùm ad vos domum proficiscar. *F.* Súntne vobis multi anseres ? *M.* Triginta & ampliùs. *F.* Papæ! quantus grex anserum? ubi pascuntur? *M.* Scies aliàs, non licet mihi diutiùs hîc morari. Vale *Francc.* *F.* Cura ut valeas *Marce.*

COLL. 28.

Othomanus, Philobertus.

VIsnè mihi dare unicam pennam? *P.* Non sic dantur mihi! *O.* Hem! rem tantillam mihi negas? quid, si magnum quid rogarem? *P.* Fortasse repulsam ferres. *O.* Credo equidem: agè, non peto dono, saltem commodabis? *P.* Non recuso, modò nè abutare. *O.* Non abutar. *P.* Cave nè hinc pedem moveas. *O.* Nusquam moveo.

COLL.

COLL. 39.

Mercator, Bertrandus.

ACuistine pennam meam? *B.* Jamdudum. *M.* Quâ formâ scripturæ? *B.* Mediocri. *M.* Maluissem ad minutas literas. *B.* Debuisti prædicere. *M.* Oblitus eram. *B.* Parùm refert; mucronem facilè mutabo: I petitum. *M.* Sed ubi reliquisti? *B.* Super mensam hypocausti. *M.* In quâ parte? Ubi studere soleo.

COLL. 30.

Pictonius, Josbua.

HAbésne duas aut tres pennas? *J.* Sunt mihi tantùm duæ *P.* Da mihi unam commodatò. *J.* Non faciam. *P* Cur non? *J.* Nè abutaris. *P.* Memineris; fortasse aliquando me frustrà rogabis aliquid. *J.* Atqui jubet *Christus* malo bono compensandum. *P.* Nondum istud didici. *J.* Tamen discas oportet, si cupis esse *Christi* discipulus. *P.* Quid cupio magis? *J.* Disce igitur magistrum imitari. *P.* Discam progressu temporis. *J.* Præstaret nunc incipere, dum per tempus licet. *P.* Nimis urges: nondum complevi annum octavum, ut ait mater. *J.* Semper est bene agendi tempus; sed interim nè mihi, quæso, succenseas: jocabar enim ut te ad colloquendum invitarem tantisper, dum sumus otiosi. Ecce tibi penna, eaque non omnino pessima. *P.* Reddam tibi statim, cùm aliquid descripsero. J. Nolo mihi reddas. *P* . Quid igitur faciam? J. Quicquid voles: à me enim tibi dono datur. *P.* Gratiam habeo maximam

COLL. 21.

Henricus, Gualtherius.

UNde redis tam anhelus? *G.* A foro. *H.* Quid illinc affers? *G* Scalpellum. *H.* Quanti emisti? *G* Duobus assibus. *H.* Estne bonum? *G.* Est à *Germania*, ut dixit mercator: vide notam. *H.* Ego minimè novi: sed non satis prudenter facis, qui fidis cuilibet mercatori. *G.* Quid facerem? *H.* Debuisti aliquem peritum adhibere, qui tibi op-

optimum diligeret. *G.* Hic erravi fateor: sed hoc me consolatur, quod mercator habetur vir bonus, utpote Professionis Evangelicæ. *H.* Quasi nulli sint fallaces ejusmodi. *G.* Puto esse plurimos. Sed hæc omittamus: quin potiùs experiamur ipsum scalpellum. *H.* Experientia docebit nos. *G.* Accipe & tenta obsecro. Non enim probavi nisi levissimè, idque inter emendum. *H.* Papæ! quis te docuit tam prudenter eligere? *G.* Rogas? non meministi præceptorem nobis dicere tam sæpè, Deum esse solum, qui bona doceat? *H.* Profectò hic optimè te docuit. *G.* Ago illi ex animo gratias; & precor, ut me semper doceat parere suæ voluntati. *H.* Ego quoque idem precor; nec solùm nobis, sed etiam piis omnibus. *G.* Facis ut pium decet puerum. Sed éstne tempus, ut conferamus nos in auditorium? *H.* Sic est. Sume libros, & eamus unà.

COLL. 32.

Michael, Renatus.

HAbésne scalpellum? Habeo. *M.* Oro te, commoda mihi parumper. *R.* Quando reddes? *M.* Cùm primùm duas pennas exacuero. *R.* Accipe; sed eâ lege, ut integrum reddas. *M.* Eâ conditione acceptum intelligo, etiamsi nihil addidisses. *R.* *Intelligenti* (ut vulgò dicitur) *pauca sufficiunt.*

COLL. 33.

Sordetes, Manasses.

EMistíne scalpellum, ut nuper volebas? *M.* Non emi. *S.* Quid obstitit? dixeras enim mihi empturum te hodie. *M.* Dixeram quidem; sed mihi postea in mentem venit præstare ut expectem mercatum proximè futurum in hâc ipsâ urbe. *S.* Quid facies lucri? *M.* Et minoris emam, & melioris notæ: nempe ex *Germaniæ* officinis. *S.* Quis tibi istud consilium dedit? *Hieronymus* noster. *S.* Bene fecit. Debemus enim amicis bonum consilium semper dare. M. Tantúmne igitur amicis? *S.* Imò & inimicis, fateor; quia sic jubet *Christus* præceptor noster optimus.

mus. *M.* Utinam doctrinam ejus bene infixam memoriæ conservemus, eámque perpetuò sequamur! *S.* Faxit ille Spiritus bonus, cujus unius instinctu animi nostri ad bene agendum accenduntur. *M.* Bene precaris.

COLL. 34.

Campanus, Languinus.

HAbésne multos libros? *L.* Non admodum *C.* Sed quos habes? *L.* *Rudimenta Grammatica, Colloquia Scholastica, Terentium, Epistolas Ciceronis* cum *Gallica* interpretatione, *Catonem, Dictionarium, Testamentum Anglicum, Psalmos cum Catechismo,* præterea librum chartaceum ad scribendum dictata præceptoris. Tu verò quos habes? *C.* Omnes habeo quos enumerâsti, præter *Catonem, Terentium,* & *Ciceronis Epistolas.* Cur enim libros haberem, qui non præleguntur in classe nostra? *L.* At ego, dum sumus otiosi, lego interdum illos: ut semper aliquid addiscam novi, præsertim in lingua *Latina,* & honestis moribus, *C.* Prudenter facis, mi *Languine.* O me miserum, qui nunquam didici quid sit studiosum esse! *L.* Disce igitur. *Præstat* enim *serò quàm nunquam discere.*

COLL. 35.

Simeon, Hagæus.

COmmoda mihi *Virgilium* tuum in duos dies, si nullo incommodo tuo id fieri potest. *H.* Profectò non possum. *S.* Cur non? *H.* Qui *Gerardus,* qui his diebus à me commodatò acceperat, pignori apposuit. *S.* Ain' tu, pignori? *H.* Sic est, ut dico, *S.* Quanti oppignoravit? *H.* Tribus (ut ait) assibus. S. O hominem ingratum! *H.* Tantùmne ingratum? *S.* Imò verò & ingratum & malum. Sed nunquid ille rem tuam oppignorare potuit, te inconsulto? *H.* Potuit, ut factum vides. *S.* Non tamen debuit. *H.* Rem acu tetigisti: sed quid facerem? *S.* Rogas? defer eum ad præceptorem. *H.* Malo istam pati injuriam, quàm committere, ut miser vapulet. S. Bene facis, dummodo tuum reddat. *H.* Reddet, spero. S. Unde redderet? Ait se brevi accepturum à patre pecuniam. *S.* Quid si te fallit? *H.* Fieri poest: sed tamen aliquot dies expectabo quid

postea sit futurum; deinde consilium capiam. S. *Consilio recto nihil est tutius.* H. Meministi probè; sic enim præceptor dictitavit nobis: sed nunquid vis aliud? S. Ut bene tibi sit. H. Et tibi optimé.

COLL. 36.

Granatus, Forestus.

VIsne mihi commodare tuum *Terentium*? F. Volo equidem, modò illum repetas à *Conrado*, cui utendum dedi. G. Quo signo vis repetam? F. Nempe hoc, quòd ejus habeo *Epistolas* G. Id mihi satis est. F. Sed quando reddes? G. Cum descripsero contextum, in tres aut quatuor prælectiones. F. Matura igitur; nè meo studio incommodes. G. Maturabo. F. Sed, heus tu, cave ne macules: alioquin ægre commodabo posthac. G. Nempe indignus essem beneficio.

COLL. 37.

Augustinus, Rodrigus.

QUis iste novus liber deauratus, quem tam magnificè ostentas? R. *Terentius*, A. Ubi impressus? R. *Lutetiæ.* A. Quis tibi dedit eum? R. Emi pecuniâ meâ. *A.* Unde nactus eras pecuniam? *R.* Stulte, istud quæris? quasi verò furatus sim? *A.* Absit à me id cogitare: sed animi causâ id rogabam. *R.* Nec ego seriò dictum tuum reprehendi: sed eo more jocari solemus cum familiaribus. *A.* Nihil jocari prohibet, modò nè Deus offendatur. Sed agè, ad propositum revertamur: de quo emisti *Terentium* istum? *R.* De *Clemente.* *A.* Illòne bibliopolâ circumforaneo? R. Maximè. *A.* Quanti constitit? *R.* Decem assibus. *A.* Nihilnè ampliùs? *R.* Nihil omninò. *A.* Profectò satis vile pretium. *R.* Præsertim cùm auratus, adeòque eleganter compactus sit. *A.* Erantne codices alii similes? *R.* Duo vel tres. *A.* Deduc me quæso ad illum. *R.* Eamus.

COLL. 38.

Edvardus, Bildus.

NNonne hic liber est tuus? *B.* Ostende mihi: agnosco meum, ubi invenisti? *E.* In auditorio nostro. *B.* A-

g

go tibi gratias, quòd eum collegeris. *E.* Atqui nunc notandus esses, si summo jure vellem tecum agere. *B.* Quid ità? *E.* Nescis leges nostras Scholasticas? *B.* *Ipsæ etiam leges cupiunt, ut jure regantur.* *E.* Quo jure reguntur leges nostræ? *B.* Æquitate, & præceptoris arbitrio, nempe qui nobis eas privatim condiderit: præterea, non solet tam severus esse in eo, quod vel neglegentiâ vel oblivione peccatum est. *E.* Sic sæpe expertus sum. Sed quoquo modo peccaveris, dicenda erit causa coram observatore. *B.* Non timeo causam dicere, ubi nihil est periculi. *E.* Taceo. *B.* Sed quæso, quid opus est ut id sciat observator? hîc enim Deus nihil offensus est. *E.* Age, celabo. *B.* Bene facies. *E.* Sed, heus! memento par pari referre, si fortè mihi acciderit aliquod delictum ejusmodi. *B* Æquum & bonum dicis: meminero.

COLL. 39

Calliatus, Germanus.

CUR non reddis mihi librum? *G.* Expecta in crastinum diem: nondum satìs usus sum. *C.* Libenter expectabo. *G.* Referam tibi gratiam, Deo volente. *C.* Pro tantillo beneficio nullam expectabo gratiam. *G.* Tantùm est meum agnoscere.

COLL. 40.

Noæus, Capellus.

VIdistinè librum meum? *C.* Quem librum quæris? *N.* *Ciceronis Epistolas.* *C.* Ubi reliqueras? *N.* Oblitus eram in auditorio. *C.* Tua fuit negligentia. *N.* Fateor: sed interim indica, si quem scias accepisse. *C.* Cur non adis præceptorem? solet enim (ut scis) quæ à nobis relicta sunt aut ferre in musæolum, aut alicui dare qui reddat. *N.* Bene mones. O me obliviosum, cui id in mentem non venit.

COLL. 41.

Ezekiel, Beatus.

VIS à me magnam inire gratiam? *B.* Nibil libentiùs fecerim, si quidem penès me res ipsa est. Sed quid est

in quo tibi commodare possim. *E.* Da mihi mutuò asses decem. *B.* Non tantum nunc habeo, sed majorem partem. *E.* Quantum quæso? *B.* Nescio, nisi crumenam inspexero: ecce tibi octo asses cum semisse. *E.* Solos septem accipio, non enim te vacuare prorsus volo. *E.* Parùm refert, totum, si vis, accipe. *F.* Ago tibi gratias: credo hoc pecuniæ satis fore negotio meo, cum aliquantula, quam ipse habeo. *B.* Ut libet. *E.* Amo te de ista tam exprompta benignitate. *B.* Si quid aliud possim, nè parcas. *E.* Reddam totum, Deo volente, cùm primùm pater ad me miserit. B. Nè sis magnoperè solicitus; nondum est opus mihi.

COLL. 42.

David, Nicolaus.

POtésne mihi mutuò dare aliquantulum pecuniæ? *N.* Quantum petis? *D.* Quinque asses, si tibi est commodum. *N.* Non tot habeo. *D.* Quot igitur? *N.* Tantùm quatuor. *D.* Bene sané. Da mihi istos quatuor. *N.* Dabo (si vis) dimidium. D. Cur non totum? *N.* Quia sunt mihi opus duo. *D.* Da igitur duos quæso. *N.* Sed tibi non sufficient. D. Petam ab aliquo alio. *N.* Accipe igitur hos duos: Quando reddes? *D.* Die (ut spero) *Sabbati*, cùm pater ad forum venerit. *N.* Esto igitur memor. *D.* Nè timeas.

COLL. 43.

Pasquetus, Custos

DA mihi duos asses mutuó. *C.* Nunc mihi non est promptum dare. *P.* Quid obstat? nam scio te his diebus accepisse pecuniam, *C.* Accepi quidem; sed emendi sunt libri, & alia mihi necessaria. *P.* Nolo tuum commodum remorari. *C.* Ubi emero quæ mihi sunt opus, si quid supersit, faciam te libenter participem. *P.* Interea igitur sperans expectabo; sed quid si nihil tibi superfuerit? *C.* Statim dicam tibi, nè frustra diutiùs expectes. *P.* Quando emes ea, quæ decrevisti? *C.* Cras (ut spero) aut ad summum perendie. P. Benè habet, tempus est brevissimum.

COLL

COLL. 44

Morellus, Borussardus.

ABiitne pater tuus? *B.* Abiit. *M.* Quotâ horâ? *B.* Primâ pomeridianâ. *M.* Quid dixit tibi? *B.* Multis verbis monuit me, ut diligenter ſtuderem. *M.* Utinam ſic facias! *B.* Faciam, Deo juvante. *M.* Ecquid pecuniæ dedit tibi? *B.* Dedit, ut ferè ſolet. *M.* Quantum? B. Nihil ad te. *M.* Fateor: ſed tamen quid facies iſtâ pecuniâ? *B.* Emam chartam, & alia quæ mihi ſunt uſui. *M.* Quid ſi amiſeris? *B.* Æquo animo ferendum erit. *M.* Quid ſi fortè eguero? dabiſne mutuò? *B.* Dabo, & quidem libenter. *M.* Habeo tibi gratiam.

COLL. 45.

Columbanus, Fontanus.

SAtiſne uſus es ſcalpello meo? *F.* Satis. *C.* Redde igitur. *F.* Accipe: ago tibi gratias. *C.* Nihil eſt quòd agas. *F.* Sed ignoſce, quòd non ultrò & citiùs reddiderim. *C.* Ea de re nihil ſum offenſus: non enim debemus offendi, niſi cùm Deum offendi videmus. *F.* Rectè ſentis.

COLL. 46.

Bergerius, Nepos.

COmmoda mihi parumper cultellum tuum. *N.* Semper aliquid commodatò petis: accipe, quin emeres potiùs. *B.* Non habeo pecuniam. *N.* Cur non petis? *B.* Unde peterem? *N.* A patre. *B.* Non eſt in hâc urbe. *N.* Ubi igitur? *B.* Peregrè profectus eſt. *N.* Quò? *B. Bernam.* *N.* Quo die? *B.* Nudiuſtertius. *N.* Quando eſt reverſurus? *B.* Cras, ut ſperamus: ſic enim dixit proficiſcens. *N.* Bene vertat Deus.

COLL. 47.

Columbirius Simo.

REſtátne tibi multum panis? *S.* Satis, gratia Deo. *C.* Viſne dare mihi mutuò? *S.* Libenter. *C.* Sed fortaſſe tibi non ſufficiet. *S.* Imò, ut ſpero. *C.* Ad quod uſq; tempus? *S.* Ad diem *Veneris*. *C.* Unde habebis poſtea?

S. Do-

S. Domo *C.* Quis afferet? *S.* Egomet ibo petitum. *C.* Quando? *S.* Ipso die *Veneris*. *C.* Da mihi mutuò sesquilibram. *S.* Quis appendet? *C.* Uxor præceptoris aut ancilla. *S.* Eamus petitum ex arca mea. *C.* Quin ito solus: ego te in culina expectabo.

COLL. 48.

I. T.

ORO te, da mihi ex pane tuo. *T.* Mihi non habeo nimis; tamen volo tibi impertire: accipe. *I.* Gratias ago tibi. *T.* Non est quod agas ob rem tantulam. Sed dic, quæso: cur non attulisti? *I.* Quia nemo erat domi nostræ qui mihi daret. *T.* Tu verò cur non accipis? *I.* Non audeo, nisi det mater. *T.* Bene facis; sed audi bonum consilium. *I.* Ausculto ut audiam: dic quæso. *T.* Cùm prandio finito, tollantur mensæ reliquiæ, petito merendam tuam, eàmque in peram statim recondito: ità fiet, ut nunquam inanis venias. *I.* De jentaculo autem quid suades? *T.* Ut petas in exitu cœnæ, & idem facias, quod dixi tibi de merenda. *I.* Nunquam vidi melius consilium dari. *T.* Fac igitur ut memineris: cùm voles, utere. *I.* Ego verò utar, quoties opus est.

COLL. 49.

A. B.

DA mihi frustum panis. *B.* Nonne habes? *A.* Si haberem, non peterem. *B.* Cur non attulisti? *A.* Dicam postea; sed da interim, quæso, nam esurio vehementer. *B.* Cape. *H.* Hui tantillum? *B.* Etiam quereris? *A.* Non immeritò, das parcè nimis. *B.* Vide quantulum restat? dedi ferè dimidium. *A.* Ago tibi gratias; dedisti abunde: sed jocabar. *B.* Nunc responde: cur non attulisti panem domo? *A.* Nemo erat, qui daret. *B.* Nemo? *A.* Prorsus nemo. *B.* Quid mater. *A.* Aberat domo. *B.* Quid cæteri? *A.* Omnes erant occupati. *B.* Cur tute non accipiebas? *A.* Nunquam auderem tale quidpiam. *B.* Cur non? *A.* Mater perpetuò vetat, nè quid attingam sine permissu ejus. *B.* Dura mater. *A.* Tuo quidem judicio, qui indulgentiorem habes. *B.* Non dico indulgentem; sed certè liberalem

lem. *A.* Quomodo te tractat? *B.* Suavissimè, omninóque ex animi sententia. *A.* Fortasse in tuam perniciem. *B.* Avertat Deus Optimus Maximus. *A.* Non equidem invideo. *B.* Cur ergò istud dicis? *A.* Ut interim te moneam, *Omnes licentiâ deteriores fieri.* *B.* Benè facis: sed quid censes? Nonne uti licet parentûm bonitate; *A.* Certè licet, modò nè abutaris. *B.* Quomodo abutimur! *A.* Rogas? cùm aut patris aut matris indulgentiam in malum vertimus. *B.* Rectè dicis: sed quotusquisque id facit? *A.* Imò, ferè omnes, nisi qui à Domino eo prohibentur. *B.* Quis potest bonus esse, nisi per Dei gratiam? *A.* Ergò (ut sæpè monemur à præceptore) precandus est, ut Spiritu suo nos bonos & sanctos efficiat. *B.* Gaudeo te non attulisse jentaculum. *A.* Quamobrem? *B.* Quia hoc nostro colloquio mihi videor multùm profecisse. *A.* Ego quoque non parùm. *B.* Tuâ operâ id factum est. *A.* Imò beneficio Dei, qui quidem ità voluit. *B.* Credo equidem. *A.* Et hic igitur, & in cæteris agnoscamus bonitatem ejus. *B.* Valdè id æquum est. *A.* Imò valdè necessarium, siquidem volumus ingrati animi crimen effugere. *B.* O sermonem jucundissimum! *A.* Gratiæ Deo immortales, per *Jesum Christum.* *B.* Ità velim.

COLL. 50.

Discipulus primus ex victoribus, Præceptor, Nomenclator.

PRæceptor vísne dare præmiolum? *P.* Quamobrem? *D.* Victoriæ causâ. *P.* Ubi sunt compares tui? *D.* Adsunt *Hugo* & *Audax.* *P.* Heus, Nomenclator, suntne hi victores hâc hebdomade? *N.* Habent notas omnium paucissimas. *P.* Ergo sunt victores; quid aliud ex te quæro? Vos igitur quod præmium petitis? *D.* Quod tibi placuerit. *P.* Quo tandem jure debeo? *E.* Ex promisso. *P.* Æquum dicitis. *Quicquid* enim *rectè promissum est, præstari debet.* *D.* Sic ex te didicimus. *P.* Ecce vobis pennæ singulæ ad scribendum! ac né putetis vulgares esse; ex earum sunt genere, quæ vulgò *Hollandinæ* appellantur. *D.* Gratias agimus præceptor. *P.* Quin potiùs agite Deo omni

omnium honorum auctori, qui dat studiis vestris successus prosperos: vos autem in literarum studio pergite diligenter. *D.* Dabimus operam, quantùm juvabit ille Pater optimus. *P.* Sine ejus ope vana sunt nostra omnia.

COLL. 51.

Observator, Capparonus.

UNde venis, *Capparone*? *C.* Domo. *O.* Quid affers illinc? *C.* Merendam. *O.* Quis tibi permiserat exire? *C.* Præceptor ipse. *O.* Unde istud probabis? Adeamus illum ut consulamus. *O.* At vide quid agas! *C.* Hâc in re nihil timeo. *O.* Adeóne securus es? *C. Qui verum dicit, nihil timere debet.* *O.* Vera quidem ista est sententia, sed quotusquisque non mentitur? *C.* Certus sum me nihil mentiri nunc. *O.* Propemodum parsuades mihi. Abi: credo tibi, quia in mendacio nunquam te deprehendi. *C.* Est Deo gratia: Quem precor ut me integrum & purum custodiat. *O.* Utinam ex animo omnes precarentur! recipe nunc te, ut edas merendam tuam.

COLL. 52.

Giraldus, Eliel.

QUI sunt victores hâc hebdomade? *E.* Ubi eras, cùm rationes redderentur. *G.* Accersitus à patre fueram: sed qui sunt victores? dic sodes. *E* Ego & *Puteanus.* *G.* Jámne habuistis præmium? *E.* Habuimus. *G.* Quodnam? *E.* Duodenas juglandes. *G.* Hui! quale præmium! *E.* Eho, inepte, æstimas ergò præmium ex rei pretio? *G.* Hìc nihil aliud video æstimandum. *E.* Sordidus es, qui lucro sic inhias. Non meministi verbum præceptoris? *G.* Quod verbum? *E. Non lucri sed honoris causâ datur præmium.* *G.* Nunc reminiscor, quasi per nebulam. Posthac ero diligentior. *E.* Sic tandem sapies.

COLL. 53.

Galatinus, Burchardus.

EUge, dimissi sumus ad ludum, audistíne? *B.* Quidni audirem? cùm egomet adfuerim. *B.* Placétne paulisper

lisper confabulari ? deinde ludemus unà. *B.* Mallem ego priùs ludere. *G.* Atqui difficile est ludum abrumpere. *B.* Planè verum dicis, & ego in me sic experior. *G.* Quoniam igitur placet tibi mea ratio, da nobis aliquid argumenti ad confabulandum. *B.* Imò tuum est dare, ut qui me lacessiveris. *G.* Æquum dicis; redde nomina *Latinè*, quæ tibi *Anglicè* proponam. *B.* Qua de re propones? *G.* De supellectili. *B.* Tentabo respondere : modò ne plura quam decem proponas G. Enumerabo in digitis, nè fortè numerum excedam. Audi igitur. *B.* Istic sum. *G.* *A cup-board.* *B.* Abacus. *G.* *A bench.* *B.* Sella. *G.* *A candlestick.* *B.* Candelabrum. *G.* *A caldron.* *B.* Ahenum. *G.* *A pair of bellows.* Follis. *G.* *A pillow.* *B.* Pulvinar. *G.* *A bolster.* *B.* Cervical. *G.* *Linnen cloath.* *B.* Linteum. *G.* *A pot of earth.* *B.* Olla. *G.* *A flagon of wine.* *B.* Oenophorum. *G.* Errâsti semel. *B.* Ubi? *G.* Dixisti *linteum* pro *lodice*. *B.* Fateor : debeo tibi semel victoriam. *G.* Nunc vicissim propone ut redimas, si potes. *B.* Vis respondere de eduliis? *G.* Ut libet. *B.* *Fresh meat.* *G.* Caro recens. *B.* *Pork.* *G.* Suilla. *B.* *Venison.* *G.* Ferina. *B.* *Venison of a wilde-bear.* *G.* Aprugna. *B.* *Sod milk.* *G.* Lac decoctum. *Whey.* *G.* Serum *vel* serum lactis. *B.* *New cheese.* G. Caseus recens. *B.* *Pottage.* *G.* Jus carnium. *B.* *Fish sod.* Piscis elixus *B.* *Pickle.* *G.* Condimentum. *B.* Falleris. *G.* Quid ergo est? *B.* *Intinctus.* *G.* Condimentum volo. *B.* At ego nolo contendere. *G.* Quis contendit? confulamus. *B.* Quin priùs ludamus; illud fiet posteriùs. *G.* Age, fiet, nè amittamus ludendi occasionem.

COLL. 54.

Moses, Olevitanus.

JAmdudum tædet me toties repetere lusus Scholasticos. *O.* Quid facias igitur? *M.* Eamus in hortum nostrum. *O.* Quid agemus? *M.* Ambulabimus, colloquemur, Dei beneficia in ejus operibus commemorabimus. *O.* Nihil sanè jucundius, sed interim petenda est à præceptore venia. *M.* Jam impetravi mihi, & item uni, quem vellem

ducer

ducere. *O.* Benè res habet; eamus, ducente Deo. *M.* Precor, ut nos custodiat. *O.* Ego quoque idem precor tecum.

COLL. 5.

Sulpitius, Munchius.

IMpetrâstis ludendi facultatem? *M.* Impetravimus: *S.* Ad quod usque tempus? *M.* Ad cœnam usque. *S.* Qui dederunt versus? *M.* Primi & secundi. *S.* Quid cæteræ classes? *M.* Primus quisque decurio trium proximarum classium pronuntiavit unam è sacris literis sententiam. *S.* Nonne precati estis, ut solemus? *M.* Precati, & quidem præsente ludimagistro: tu verò ubi eras? *S.* Iveram domum, à matre accersitus. *M.* Nunc igitur quid agere cogitas? *S.* Ludere sesquihoram; deinde ad studium me recipere. *M.* Vin' tu, ut tibi sim collusor? *S.* Quidni velim; *M.* Quo lusu nos exercebimus? *S.* Nullus est mihi jucundior pilâ palmariâ. *M.* Nec mihi quidem. *S.* Visamus igitur, an cæteri partes sortiti sint: nam si soli luderemus, minus esset voluptatis *M.* Visamus sané.

COLL 56.

M. R.

VIsne ire mecum? *R.* Quò properas? *M.* Ad lacum. *R.* Quid eò? *M.* Lotum pedes. *R.* I sanè; nunc lotione mihi opus non est. *S.* Sed interim parùm fabulabimur. *R.* Nè fabulari quidem nunc velim. *M.* Atqui utilis est confabulatio; duntaxat de honestis rebus. *R.* At mihi utilior est ad valetudinem exercitatio corporis. *M.* Quid si mansero tecum? *R.* Prudenter facies, & nos pilâ palmariâ colludemus. *M.* Bene vertat Deus: maneo. *R.* Aliàs lotum una tecum ibo: cum scilicet longius erit temporis spatium. M Ad ludum igitur nos accingamus. *R.* Nulla est in me mora.

COLL. 57.

Vincentius, Bonus.

CUR hodie non lusisti nobiscum? *B.* Non erat mihi ludendi spatium. *V.* Quid habes negotii?

B. Non

B. Non absolveram pensum meum. V. Quod pensum? B. Dimidium exemplaris restabat mihi perscribendum. V. Perfecistine? B. Perfeci. V. Laudo tuam diligentiam: ludes alias otiosè. B. Cùm voluerit Deus. V. Rectè dicis: nam absque voluntate ejus fieri nihil potest.

COLL. 58.

Primus puer, Preceptor, Secundus puer, & Tertius.

SAlve, præceptor. Præ. Sit vobis salus à *Christo, Pueri.* Amen. P. Jamne repetivistis? Pri. Etiam præceptor. P. Quis docuit vos? Pri. Subdoctor. P. Quid nunc vultis? Sec. Ut per te liceat nobis parumper ludere. Præ. Non est ludendi tempus. Ter. Non petimus omnibus, sed nobis parvulis tantùm. Præ. Atqui pluit, ut videtis. Sec. Ludemus in pergula. P. Quo lusu! Sec. Aciculis, vel juglandibus. *P.* Quid mihi dabitis? Pri. Dicemus nomina. P. Quot dicetis singuli? Sec. Duo. P. Dicite igitur. Pri. *Paper*, Charta. *Ink*, Atramentum. Dixi. Sec. *A Book*, Liber; *A little book*, Libellus. Dixi. Ter. *A Cherry*, Cerasum; *Walnuts*, Juglandes. Diximus. P. Quam belli estis homunculi? Ludite ad cœnam usque. *Pueri.* Gratias agimus, præceptor.

COLL. 59.

A. B.

UBI nunc est pater tuus? B. Puto eum esse *Lugduni.* A. Quid illic agit? B. Negotiatur. A. Ex quo tempore? B. Ab ipso initio mercatûs. A. Valde miror quì audiat illic commorari tot dies, cùm pestilentia tanta sit per totam urbem. B. Non est adeò mirandum. A. Itane tibi videtur? B. Ita profectò: fuit enim alias in majore periculo: Sed Dominus Deus semper eum custodivit. A. Credo equidem, & adhuc custodiet. Sed quando est reversurus? B. Nescio; in horas expectamus. A. Reducat illum Deus. B. Ita precor.

COLL. 60.

Elixeus, Delphinus.

QUA de re sic eleatus es lætitiâ? D. Pater meus modo advenit. E. Quid mea refert? D. Imo plurimum; quia nobis impetravit ludendi veniam. E. Ain' tu? D. Vide pueros jam ludentes in area. E. Ludant sanè alii: ego studere malim quam ludere. D. Nec minùs ego, sed in tempore: nam (ut est in proverbio) *Omnia tempus habent.* Unde & nos rectè monet *Cato* noster,

Interpone tuis interdum gaudia curis;
Ut possis animo quemvis sufferre laborem.

E. Vera sunt quæ dicis, fateor: sed interim omitte me, ut seriò studeam. D. Per me studeas licet; nihil impedio: at ego hàc utar occasione. E. Utere sané.

COLL. 61.

Nomenclator, Quidam puer ex turba, item Alius.

HEus, pueri, heus, heus, heus! Q. Quid clamitas? N. Desistendum est à lusu. Q. Eho inepte, nondum quarta exacta est. N. Imò ferè semihora post quartam. Q. Cur non dedisti signum? N. Quia tintinnabuli funis fractus est. A. Clama iterum; sed attolle vocem. N. Heus, pueri, recipite vos omnes. A. Festinate, festinate, inquam; urget præceptor. N. Desine clamare, accurrunt omnes.

COLL. 62.

Orontius, Quintus.

QUid ità lætus es? Q. Quia venit pater. O. Ain' tu? Unde venit? Q. *Lutetia.* O. Quando advenit? Q. Modò. O. Jamne salutasti? Q. Salutavi, cùm ex equo descenderet. O. Quid ampliùs illi fecisti? Q. Calcaria detraxi & ocreas. O. Miror te non mansisse domi propter ejus adventum. Q. Nec ille permisisset, nec ego vellem; præsertim nunc, cùm audienda est prælectio. O. Bene tibi consulis, qui temporis rationem habeas Sed quid pater? valétne? Q. Rectè, Dei beneficio. O. Equidem gaudeo plurimùm tuâ & ejus causâ, quòd salvus peregre redierit.

dierit. Q. Facis ut amicum decet: ſed cras pluribus ve-*bis* colloquemur. Vide præceptorem, qui jam ingreditur auditorium. O. Eamus auditum prælectionem.

COLL. 63.

Marcus, Aaron.

MIſeret me tui. A. Quid ita? M. Quòd pennâ tuâ tam miſere abutaris. A. Quomodo abutor? M. Quia peſſime tractas eam in acuendo. A. Non eſt culpa mea; nè quid erres. M. Cujus igitur? A. Scalpelli mei, cujus acie obtuſa eſt. M. Scalpellum in culpa non eſt, ſed tu ipſe. A. Cur iſtud dicis? M. Quia debuiſti vel ſcalpellum tuum acuere, vel aliud alicunde rogare commodatò, ſaltem ad præſens negotium. A. Non audeo petere. M. Quid times? A. Nè mihi denegetur. M. Ecce tibi meum. A. Gratias ago. M. Utere quantùm voles, ſed rectè. A. Sciens non abutar. M. Nec ſis poſthac tam verecundus in petendo. H. Sic eſt ingenium meum; ſoleo libentius dare quam petere. M. Utinam multi eſſent tui ſimiles. Sed tamen *qui libenter dat beneficium, is petere quoque liberè poteſt.* Sed ego te nimis detineo; perfice quod cœperas.

COLL. 64.

A. B.

CUR non venit *Petrus* in Scholam? B. Eſt occupatus A. In quo negotio? B. In ligno ſtruendo. A. Quî ſcis? B. Dictum eſt mihi. A. A quo? B. A patre ejus. A. Ubi eum vidiſti? B. Fuit mihi obvius cùm venirem. A. Vide nè mentiaris: nam ex illo quæram, ſi fortè occurrat mihi per vicos. B. Reperies ſic ut dico.

COLL. 65.

Sulpitius, Rogerus.

CUR hodie manè abfuiſti? R. Occupatus eram. S. In quo negotio? R. In ſcribendis ad matrem literis. S. Quid opus erat illi ſcribere? R. Quia ad me ſcripſerat. S. Ergò reſcripſiſti. R. Propriè loqueris. S. Unde tibi mi-

ferat literas? R. Rure; nempe ex villa nostra. S. Quando rus profecta est? R. Superioribus diebus. S. Quid agit ruri? R. Curat nostra negotia rustica. S. Quid potissimùm? R. Præparat ea quæ sunt opus ad proximam vindemiam. S. Prudenter agit. R. Unde istud probares? S. Nam *omnibus in rebus adhibenda est præparatio diligens.* R. Quis te istud docuit? S. Quidam pædagogus dictavit è *Cicerone.* A. Quà occasione? S. Cùm admoneret, ut me diligenter pararem ad reddendam hebdomadem postero die. R. Profectò rectè monebat. S. Sed ad propositum revertamur. Non habetis villicum, qui curet ruri negotia vestra? R. Imò & villicum habemus, & famulos, & ancillas. S. Quid opus est illic tuæ matris opera? R. Quia meliùs novit providere rebus omnibus, quàm isti imperiti rusticolæ. S. Nihílne ampliús? R. Sine me finire propositum. S. Putabam te absolvisse; perge. R. Etiam (ut ex patre audivi) *Præcipua cura domini requiritur in re familiari administranda.* S. Ergò pater tuus nunc potiùs deberet ad villam esse. R. Non potest. S. Quid prohibet? R. Quia totus est in arte sua occupatus. S. Majorem, ut opinor, ex ea re fructum percipit. R. Quis dubitet? S. Indè igitur fit, ut relinquat uxori omnem curam rei domesticæ. R. Omnino sic est. S. Sed mater quando est reversura? R. Vix ante perfectam vindemiam. S. Quid tu? non ibis vindemiatum? R. A matre (ut spero) brevi accersar. Sed quæso te, quid cogitamus? jam omnes in auditorium currunt. S. Bene res habet; curramus & nos, nè posteri simus.

COLL. 66.

Riparius, Amadæus.

AUdivistíne horologium? A. Dudum sonuit. R. Dinumerasti horas? A. Dinumeravi. R. Quota est? A. Ferè sesquiprima. R. Instat igitur prælectionis tempus: fac ut paratus sis. A. Ubi merendam peredero, ecce me paratum. R. Cur meridie non adfuisti nobiscum?

A. Pro-

A. Prodieram cum bona venia præceptoris. R. Sed interim sum tibi impedimento. A. Nihil impedis; nè bolum quidem perdidi interpellatione tuà. R. Bene habet; perge, sed matura.

COLL. 67.

Ligorius, Sarasinus.

FEcistine officium tuum? S. Qua in re? L. In repetenda prælectione. S. Nihil adhuc repetivi. L. Quid causæ fuit? S. Expectabam dum rediret compar meus. L. Quò ille ivit? S. Domum. L. Quid eò? S. Petitum merendam. L. Quid si redibit seriùs? S. Nescio; fieri potest. L. Vis interea mecum repetere? S. Equidem non recuso. L. Secedamus igitur, ne quis molestus sit nobis. S. Profectò bene mones; nemo studere potest in tanto ambulatorum strepitu & clamore. L. Aspice illic locum remotissimum ubi nulli sunt ambulantes. S. Eamus illuc.

COLL. 68.

D. E.

QUO properas? E. Eo cœnatum; quid tu? D. Jam cœnavi. E. Quotà horà? D. Quintà, ut ferè solemus. E. Quid nunc ages? D. Repetam aliquid eorum quæ reddere habemus crastino die. E. Ego didici ex pædagogo meo, Non esse tam citò à cibo studendum. D. Istud ego quoque didici; sed volo nunc ediscere. E. Quid ergo facies? D. Ego, quasi animi causà, prælectionem particulatim aliquoties legam & perlegam. E. Quid tum? D. Ita paulatim fiet, ut sine cura, sine tædio, sine molestia, bonam partem prælectionis ediscam. E. Ista non satis intelligo, & certe videris mihi supra ætatem sapere. D. Non est res adeò difficilis, quin te docere possem, nisi ad cœnam properares. E. De cœna in tempore admones: ego igitur ejus causà me domum recipio. Vale. D. Ducat te Deus, & reducat.

PRÆFATIUNCULA, QUÆ ſeptem proximis Colloquiis præfixa erat.

NE pueri nihil agendo diſcant malè agere, præſertim otioſo ſermone, praviſque aut ineptis colloquiis ſeſe invicem corrumpentes, omnibus modis incitandi ſunt, ut in ſchola dum præceptoris ingreſſum exſpectant, aſſueſcant interea bini ternive id quod ab eo præſcriptum fuerit ſimul repetere. Plurimum proderit hæc illis jucunda exercitatio, eoſque interim ab otio, laſcivia, multiſque aliis rebus malis, quibus offenditur Deus, avertere poterit. Sed quia ſine puerili colloquio ejuſmodi repetitiones tractari non ſolent, pueri autem ipſi, niſi inſtituti fuerint, nihil aliud quàm barbarè loquuntur; idcirco, ut Latine inter ſe loqui paulatim diſcant hac de re, hic aliquot breves colloquendi formulas propoſuimus. Cæterùm in præceptoris diligentia ſitum erit, ut hæc ipſa colloquia diſcipulis aliquoties interpretetur, doceatq; quomodo in his & aliis ejus generis, (quæ tradere ipſe poterit) ſeſe & domi & in ſchola debeant exercere, ad idque illos identidem cohortetur. Ita fiet, progreſſu temporis, ut promptiores ſemper & alacriores eos habiturus ſit ad ea maturè reddenda quæ ſcripſerit: hinc etiam conſequetur, ut minore cum labore ac moleſtia docendi munus exequatur.

COLL. 69.

A. B.

VIſne repetamus una? B. Quidnam? A. Id quod nobis præſcriptum eſt. B. Equidem volo: ſed quo genere repetendi utemur? A. Audiamus nos viciſſim. B. Sic præceptor nos monet ſæpe. A. Rectè monet; ſed malè paremus. B. Uter incipiet? A. Ego, ſi ita tibi placet. B. Maximè placet; incipe igitur. A. *Secundæ declinationis nomina his exemplis* Latine *declinantur. Magiſter, Puer, Dominus, Lanius, Antonius, Regnum.* B. Quæ ſunt hodie declinanda? A. Heſternum quidem eſt *Lanius*, hodiernum vero *Antonius*. B. Cur nos id repetimus

petimus quotidie, quòd pridie reddidimus? A. Quia sic præceptor jubet. B. Id satis scio: sed cur jubet? A. Ad confirmandam memoriam. B. Agè, declina *Lan ius*.

A. Nom. Sin. *Hic Lanius*. Gen. *hujus lanii*, &c. *ad finem usque*.

B. Verte *Anglicè*. A. *Lanius, lanii*, g. m. *A Butcher*.

B. Declina *Antonius*.

A. Nom. Sing. *Hic Antonius*. Gen. *hujus Antonii*. Dat. *huic Antonio*, &c. *ad finem usque*.

B. Verte *Anglicè*. A. *Antonius, Antonii*, g. m. est nomen viri; *It is the proper name of a man*, Anglicè *Anthony*. B. Cur dicis nomen viri? tu nondum es vir. A. Fateor; sed sunt alii *Antonii*, qui viri sunt. B. Utinam aliquando vir evadas. A. Evadam, Deo juvante.

B. Attende nunc, ut vicissim audias me. A, Isthìc sum, dic audacter.

B. *Secundæ declinationis nomina*. A. Desine; præceptor adest. B. Audio tussientem; desinamus, nè putet nos garrire.

C O L L. 70.

C. D.

MOX aderit præceptor: repetamus. D. Quid opus est mihi repetitione? solus repetivi satis: omnia teneo memoriâ. C. Quid tum? *Quantò sæpius repetes, tantò meliùs tenebis*. D. Bene mones: habeo tibi gratiam.

C. Incipe: tempus abiit.

D. *Quartæ declinationis*. C. Erras, *Daniel*: incipiendum est ab exemplo hesterno. D. Erravi, fateor. C. Dic igitur hunc rectè. D. Nom. Sing. *Hoc Sedile*. Gen. *hujus sedilis*, &c. *ad finem usque*.

Quartæ declinationis nomina hoc exemplo declinantur,

Nom. Sing. *Hic Sensus*. Gen. *hujus sensûs*. Dat. *huic sensui*. C. Hactenus; audio præceptorem.

C O L L. 71.

E. F. G.

QUid agis, *Francisce*? instat præceptoris adventus. F. Scilicet instat: nondum est semihora post secun-

dam. E. Tamen non debemus interim tempore sic abuti : repetamus. E. Non stabit per me : ego enim sum paratus. E. Incipe igitur. G. Expectate parumper, quæso, ego sum vestræ decuriæ. E. Matura. F. Dicamus suum quisque casum ordine, ut interdum nos docet præceptor. E. Satis est verborum, attendite. F. Quid aliud agimus?

E. *Tertiæ declinationis nomina his exemplis* Latinè *declinantur*, Pater, Lumen, Rupes, Messis, Pars, Sedes, Vectigal, Laquear.

F. Nom. sing *Hæc Rupes*. Gen. *hujus rupis*. Dat. *huic rupi*. E. Acc. *hanc rupem*, G. Voc. *o rupes*. Abl. *ab hac rupe*.

F. Nom. pl. *Hæ rupes*. G. Gen. *harum rupum*. E. Errasti, *Gabriel*, corrige erratum. G. Gen. *harum rupium*. E. Dat. *his rupibus*. Acc. *has rupes*, G. Voc. *ô rupes*. Ablat. *ab his rupibus*.

E. Verte *Anglicè*. G. *Rupes, rupis*, g. f. *A rock*.

E. Pone in oratione. F. Non est in Libro nostro.

E. Sed præceptor docuit. F. Alta rupes, *A high rock*.

F. More patrio dicis, aspera fortiter, *high*, F. *an high rock*.

E. Nom. sing. *Hæc messis*. G. Gen *hujus messis*. E. Dat. *huic messi*, &c. *usque ad finem hujus nominis ; deinde si pergunt colloqui.*

E. Ambo errastis. F. Erravi, fateor G. Ego quoque : sed uter erit victus? E. Præceptor judicabit. F. Æquum dicis. E. Vultisne dicamus iterum, ad memoriam confirmandam? F Quidni? G. Quid si præceptor interveniat! E. Quid tum? laudabit nos ore pleno.

G. Sed mutandus est ordo E. Non est dubium ; incipe, *Francisce*.

F. *Tertiæ Declinationis nomina*, &c.

COLL. 72.

H. I.

VIsne repetere mecum? I. Cur tam citò? H. Ne observator nos deprehendat garrientes, aut otiosos.

I.

I. Agè repetamus; sed uter incipiet? H. Ego, quia victor sum.

I. Dic igitur.

H. *Prudens*, nomen adjectivum, sic declinatur in genera:

Hic prudens, g. m. *hæc prudens.* gen. f. *hoc prudens* gen. n.

Idem nomen sic declinatur in casus:

Nom. sing. *Hic hæc & hoc Prudens.*

I. Gen. *Prudentis.* H. Dat. *Prudenti.*

I. Acc. *prudentem*, & *prudens*, &c. *ad finem usque.*

COLL. 73.
L. M.

CUR tu es otiosus? M. Non sum omnino. L. Quid agis igitur? M. Cogito de lectione reddenda. L. Ego quoque id ago; repetamus unà. M. Fiat; sed quam rationem tenebimus? L. Age præceptoris partes, ego discipuli. M. Valde placet mihi conditio L. Sed nè sis mihi austerior. M. Nè timeas, nôsti me satis. L. Novi. M. Declina *Lego* in modo infinito.

L. Infiniti modi tempus præsens & præteritum imperfectum, *Legere*; præteritum perfectum & plusquam perfectum, *Legisse.* M. Perge. L. Sine me paulisper respirare, quæso, præceptor. M. Agè, sino; satisne respiràsti? L. Satis. M. Perge nunc. L. Futurum indefinitum, *Lecturum esse.* Gerundia, *Legendi*, &c. *ad finem usque.*

M. Gaudeo te rectè fecisse officium. L. Ego verò mihi gratulor. Sed est Deo gratia. M. Rectè dicis, utinam ex animo. L. Ex animo certè. M. Bene habet: desinamus: sentio præceptoris adventum. L. Eccum, adest.

COLL. 74.
N. O. P. Q. R.

HEus, pueri, nos hìc sumus quinque: repetamus hodiernum verbum, ut solemus coram præceptore. O. Nemo (ut opinor) contradicit. P. Quis contradi-

ceret? noſtra omnium res agitur. Q. Incipe igitur, *Nicolae*, qui primus ſedes.

O. Optativi & Subjunctivi modi præſens. *Audiam*. O. *Audias*. P. *Audiat*. Q. *Audiamus*. R. *Audiatis*. N. *Audiant*. O. Præteritum-imperfectum, *Audirem*. P. *Audires*. Q. *Audiret*. R. *Audiremus*. N. *Audiretis*. O. *Audirent*. P. Præteritum-perfectum, *Audiverim*. Q. *Audiveris*. R. *Audiverit*. N. *Audiverimus*, &c. *uſque ad finem Verbi pergunt ordine*.

COLL. 75.

S. T. Q.

HIC dies nobis eſt feriatus, & jam ſatis luſimus. T. Satis, opinor. S. Vultis ergò ut animi gratia conferamus de ſtudiis noſtris? T. Sane mihi gratum feceris. V. Mihi verò gratiſſimum. T. Sed quid tractabimus? S. Tentemus declinare aliquod verbum *Latinè* ſimul & *Anglicè*. V. Incipe igitur, qui nos provocàſti. S. Faciam, quando ità placet vobis. T. Audiamus.

S. Indicativi modi præſens tempus, Doceo, *I teach*: doces, *thou teacheſt*: docet, *he teacheth*. Pl. Docemus, *we teach*: docetis, *ye teach*: docent, *they teach*.

T. Præteritum-imperfectum, Docebam, *I did teach*: docebas, *thou didſt teach*: docebat, *he did teach*.

Pl. Docebamus, *we did teach*: docebatis, *ye did teach*: docebant, *they did teach*.

S. Præteritum-perfectum, Docui, *I have taught*: docuiſti, *thou haſt taught*: docuit, *he hath taught*.

V. Docuimus, *we have taught*: docuiſtis, *ye have taught*: docuerunt vel docuère, *they have taught*.

S. Aliter *Anglicè*, *I have taught*, *thou haſt taught*, *he hath taught*, *we have taught*, *ye have taught*, *they have taught*.

T. Præteritum-plusquam-perfectum. S. Docueram, *I had taught*: docueras, *thou hadſt taught*, &c. *Sic pergunt quatenus placet*.

Libri primi finis.

COLLOQUIORUM SCHOLASTICORUM.

LIBER II.

COLLOQ. 1.

Cornelius, Martialis.

QUID legis? M. Literas. C. A quo? M. A patre. C. Quando accepisti? M. Heri vesperì. C. Quis attulit? M. Nescio. C. Nescis? Quis tibi reddidit eas? M. Ancilla quædam à caupone. C. Unde sunt datæ? M. *Lutetiâ*, credo. C. Quo die? M. Nondum licuit inspicere. C. Nempe ego te interpellavi. M. Parùm refert, non adeò sum occupatus. C. Agè, perlege tuam Epistolam, ego interea studebo. M. Ego quoque mox idem faciam.

COLL. 2.

Musicus. Heraldus.

QUO in statu sunt res vestræ *Lugdunenses*? H. Nescio; jampridem nihil audivimus. M. Nihilne scripsit frater tuus? H. Post menses duos nihil literarum misit, quod viderit pater. M. Fortasse ægrotat. H. Minime vero, nam tabellarii sæpe nobis salutem nunciant verbis ejus. M. Libenter audio illum recte valere: valde enim diligo, quia fuit mihi suavissimus condiscipulus. H. Ille (ut opinor) te vicissim diligit. M. Id verò mihi non est dubium. Sed nos hora vocat; eamus in auditorium. H. Maturemus. Jam recitatur catalogus.

COLL. 3.

Observator, Briscuntellus.

DEsinite, ô pueri, garrire, absente magistro,
Verba quibus summus læditur ille Pater.

De

De studiis potiùs tractate & rebus honestis:
Discite sermones aptaque verba loqui.
Discite & inter vos reddenda revolvere sæpe:
Doctor enim pueris semper adesse nequit.
Discite sectari vestigia certa bonorum:
Otia vos fallant blanda, cavete, precor.
En, ego præmoneo, vos ne delectet abuti
Tempore, ne tergum verbera dura premant.
Ecce iterum vobis morum prædico magister;
Si quis erit cæsus, nè mihi det vitio.
B. *Desine plura loqui, nemo parere recusat:*
Est monitor nobis optimus ille pater,
Illiúsque patris natus, cui nomen Iesus,
Et qui nos renovans Spiritus intus alit.
Ob. *Quem mihi sperâssem tam respondere paratum?*
Quis puer Angelicos mittit ab ore sonos?
O quam te memorem, nostræ doctissime classis!
Nam tibi divinum carmen ab ore fluit.
Non sum tam felix, ut fundam ex tempore versus:
Sed modò quæ dixi præmeditatus eram.
B. *Si meditatus eras, qui nunc tam fundis apertè*
Castalios latices? qui furor iste novus?
Ob. *Nam tua me tantis moverunt carmina flammis,*
Ut mihi nunc videar posse movere feras.
B. *Sed cur immeritum tantis me laudibus effers?*
Est tribuenda uni gloria summa Deo.
Atque utinam eloquium nobis spatiúmque daretur,
Et nostra in laudes solveret ora suas.
Sed quia tempus adest ut voce & mente precemur,
Idque jubet doctor, desine plura loqui.

COLL. 4.

Observator. Puer.

QUid agis? P. Scribo. O. Quid scribis? P. Sententias. O. Quas? P. *Ex novo Testamento*. O. Bene facis: unde habuisti? P. Hypodidascalus dictavit nobis. O. Quando? P. Herì. O. Quotâ horâ? P. Meridie. O. Ubi? P. In area

rea. O. Qui aderant? P. Omnes domeſtici, præter primos & ſecundos. O. Ubi erant illi? P. In aula communi. O. Quid agebant? P. Diſputabant. O. Vale, & perge ſcribere.

COLL. 5.

Obſervator, Pueri garrientes.

QUid vos hîc agitis, pueri? Mihi videmini garrire, & nugas agere. *Quidam puer.* Longe falleris: nam te- petimus una. Ob. Qua de re? P. De *verbis anomalis*, id quod reddendum eſt horâ tertiâ. Ob. Bene facitis. P. Vis audire noſtrum colloquium? Ob. Imo pergite, majus opus moveo; volo tendere laqueos picis & graculis. P. In area multos ad ſolem invenies. Ob. *Retibus eſt illic præda parata meis.*

COLL. 6.

Obſervator, Pueri garrientes.

AT as! ecce nunc capti eſtis: non faremini? *Quidam puer.* Certè fatemur ingenuè: ſed non dicebamus, mala verba, Quæſo te, mi *Nicolae*, nè velis notare nos. Ob. Quid garriebatis? audivi neſcio quid de jentaculo. P. Illud eſt; loquebamur de jentaculo matutino, quia famulus non dederat nobis in tempore. Ob. Puto id fuiſſe: nec certè eſt valde magnum malum, niſi quod ſunt otioſa verba. P. Sed *Latinè* loquebamur. Ob. Audivi; ſed non erat fabulandi locus, Nam (ut ſcis) hoc puſillum temporis a merenda, debet vobis eſſe valdè pretioſum cùm ſit dicatum ſtudio; ſcilicet ut ſe diligenter quiſque præparet ad reddenda magiſtris ea quæ præſcripſerint: nonne verum dico? P. Certè verum dicis; debuiſſemus legere ſimul de *Teſtamento* quæ mox oportebit reddere: ſed ignoſce, precor, ſuaviſſime *Nicolae*: poſthac erimus prudentiores, & officium noſtrum diligenter faciemus. Ob. Si ſic feceritis, Præceptor vos amabit, tanquam minuta ſua inteſtina. Nonne videtis quemadmodum diligit bonos pueros & ſtudioſos? nec amat ſolùm, ſed etiam laudat & præmiolis afficit. P. Iſta ſci-

ſcimus, & quotidie experimur. O. Ergo memento te, & promiſſa facite. P. Tacebis igitur hanc culpam? O. Tacebo: ſed ea lege, ut caveatis recidere. P. Cavebimus, *Christo* favente.

COLL. 7.

Nomenclator, Puer.

UBI eſt frater tuus? P. Modo ivit domum. N. Quid eo? P. Petitum nobis opſonium. N. Quid nunc opus eſt opſonio? P. In merendam. N. Annon habetis in arca veſtra? P. Non. N. Quid ita non? P. Quia mater non ſolet nobis dare opſonium, niſi in præſens tempus. N. Nempe quia novit vos eſſe guloſos. P. Quomodo guloſi ſumus? N. Quia fortaſſe uno convictu devoratis quod in tres datum fuerat. P. Tace. N. Ego dicam præceptori, fratrem tuum nihil aliud quam diſcurrere. P. Atqui prodire non ſolet, niſi cum bona venia præceptoris. N. Atqui præceptorem fallit. P. Quomodo fallit eum? N. Non enim mens eſt præceptoris, ut ter quotidie prodeat. P. Sine illum venire, videbis quid tibi reſpondeat. N. Imò videat quid præceptori reſpondeat.

COLL. 8.

Paſtor, Languinus.

FRater tuus venítne *Lugduno*? L. Jam venit herì ante meridiem. P. Nihílne literarum tibi attulit? L. Nihil. P. Quid igitur nunciavit? L. Proſpera omnia. P. De patre quid narrat potiſſimum? L. Aît illum, Dei beneficio, jam planè febri carere, & paulatim convaleſcere. P. Gaudeo ſanè; Deumque precor, ut priſtinam valetudinem brevi recuperet: ſed cur ille (ut ſolet) nihil ad te ſcripſit? L. Negat frater eum potuiſſe ſcribere, P. Quamobrem? L. Quia nondum ſatis erat confirmatus. P. Nihil mirum, cùm tamdiu tam graviter ægrotaverit: ſed ille nihil ad te miſit? L. Imo pecuniam. P. Euge; nullus eſt jucundior nuncius. L. Ita aiunt. P. Tu verò ſic reſpondes, quaſi fabulam audias. L. Quin pejus audio. P. Quidnam?

L. Me-

L. Merum mendacium. P. Egóne mentitus sum? L. Non dico te esse mentitum: sed falsum dixisti. P. Ego quid dicas non intelligo. L. Dabo operam ut intelligas. P. Obsecro te. L. Si nullus est jucundior nuncius, quàm de allata nobis pecunia, quid ergo est Evangelium *Christi*? quis est juncundior nuncius quam gratia Dei, quam *Christus* attulit nobis per Evangelium? P. Fateor nihil esse jucundius Evangelio, iis duntaxat qui credunt, ei, & ex animo amplectuntur. L. Equidem sic intelligo. P. At ego loquebar de humanis & terrenis rebus, tu vero ad cœlum statim ascendisti. L. Ita solent boni concionatores. P. Non putabam te esse Theologum maturum. L. Nihil dixi nisi quod est tritum & in medio positum. P. Utinam illud adeo vulgare & protritum foret, ut omnes in *Christum* crederent. L. Nunquam credent omnes P. Quid prohibet? L. Quia *multi sunt vocati, pauci verò electi*, sicut *Christus* ipse testatur. P. Sed ne te diutiùs teneam, potésne facere ut fratrem tuum paucis conveniam? L. Vix possum. P. Quid ita? L. Nam habet a patre nostro mandata plurima, in quibus curandis totus est occupatus. P. Nonne cœnabit domi apud vos? L. Cœnabit, opinor. P. Ibo igitur sub horam cœnæ. L. Veni, precor, & eadem operà nobiscum cœnabis. P. Non recuso. L. Interim vale; sed fac memineris adesse tempori. P. Quota horà? L. Ante sextam. P. Hora est mihi commodissima.

COLL. 9.

Vignolus, Angelinus.

ROgo te, *Angeline*, compinge mihi hanc chartam. A. Quid me rogas? Non est ars mea. V. Et tamen sæpe compingis aliis. A. Quot habes schedas? V. Octo: sed jam sunt complicatæ, tantùm restat insuere membranæ. A. Quid dabis, si tibi compegero? V. Nihil habeo quod possum dare, nam pecunia nulla mihi est. A. Ergò quære tibi alium opificem; non enim gratis faciam. V. Mi *Angeline*, tu es tam bonus, denegabis mihi rem tantillam? A. Scin' tu quid habet proverbium? V. Quod proverbium

bium dicis. A. *Manus manum fricat.* V Quid hoc sibi vult? A. Da aliquid, si velis accipere. V. Si quid haberem, certè libenter darem. A. Cedò merendam tuam. V. Merendam? ah me miserum! quid ederem? Mallem dare pileum, si auderem. A. Merenda tua parva res est. V. Sed vehementer esurio. A. Quid causæ est? V. Quia nihil prandii, nisi frustum panis & tres aut quatuor juglandes. A. Eho, quid causæ fuit? V. Quia mater domi aberat. A. Quis ergo tibi dedit merendam? V. Ipsa. A. Atqui dicebas eam abfuisse. V. Verum est; aberat enim tempore prandii, nec rediit, nisi paulò ante merendam. A. Nihilne edisti domi, antequam in ludum venires? V. Nihil. A. Cur non? V. Quia timebam non adesse in tempore. A. Tintinnabuli sonitus te satis admonere debet. V. Sed raro audimus à nostris ædibus. A. Quid ita? V. Quia longè nimis ab hac schola distant. A. Suntne vera ista omnia quæ mihi narras? V. Vera profectò, *Angeline*. A. Age, da mihi tuam chartam; ego tibi compingam elegantem libellum: tu interim ede merendam tuam. V. Ego petam à matre sextantem, quem dabo tibi. A. Cave petas, nihil volo: quin potiùs darem tibi, si egeres. V. Ago tibi gratias. A. Nonne putabas me seriò petere abs te merendam? V. Profectò sic putabam. A. Atqui dicebam joco. V. Quamobrem? A. Ut paulisper audirem te *Latinè* fabulari. Nam Quòd benè discas gaudeo. Quanti emisti chartam hanc? V. Dedi pro codice assem cum semisse. A. Non emisti male, bona est, sed non rectè complicâsti. Habes membranam? V. Ecce tibi A. Bene res habet; ego citiùs confecero, quam tu merendam perederis. V. Habebo tibi maximam gratiam, mi *Angeline*. A. Honestè loqueris: sed memento, fili, ut semper vivas in timore Dei, diligenter obedias matri, sis frequens in schola, diligens in studio, nè verseris cum pravis ac dissolutis; denique, quibus poteris benefacito, quo modo vides me fecisse tibi: intellextin'? V. Optimè. A. Fac igitur ut sæpe recorderis. V. Faciam, Deo volente. A. Ede nunc otiosè.

COLL. 10.

Divinus, Albus.

QUid tibi dedit mater in merendam? A. Vide. D. Caro est; sed quænam? A. Bubula. D. Utrùm recens, an salsa? A. Est bubula salita. D. Utrùm pinguis, an macra? A. Eho inepte, non vides macram esse? D. Annon malles esse vitulinam, aut vervecinam? A. Utraq; bona est: sed in omni genere sapit mihi hœdina, præsertim assa. D Hem! delicatule, jamne palatum tam doctum habes? A. Dico ut sentio: nec enim est mentiendum. D Absint à nobis mendacia; sumus enim filii Dei, & Christi fratres, qui est ipsa Veritas, ut ipse de se loquens testatur. A. Sed ad rem. Suilla quoque vescor libenter, modico sale aspersa, & bene cocta. D. O mirificam Dei gratiam, qui dat nobis tot opsoniorum genera, & tam bona! A. Quot putas esse hac in urbe pauperes, qui solo pane hordeaceo victitant, neque tamen ad saturitatem? D. Non dubito multos esse, tantâ præsertim annonæ caritate. A. Itaque nos in tanta bonarum rerum copia, quantas Deo gratias agere debemus, quas laudes illi dicere? D. Ejus igitur beneficia magnifice ubique prædicemus: atque interim precemur, ut pauperum suorum misereatur inopiæ. A. Utinam ipse corda nostra suo Spiritu ad eam rem penitus afficiat. D. Ita precor.

COLL. 11.

Erasmus, Bessonius.

QUid rides! B. Nescio. E. Nescis? magnum signum stultitiæ. B. Me igitur stultum vocas? E. Minime veró; sed dico tibi argumentum esse stultitiæ, cùm quis ridet & ridendi causam nescit. B. Quid est stultitia? E. Si diligenter evolvas Catonem tuum, istud quod quæris invenies. B. Nunc non habeo meum Catonem, & volo aliam rem agere. E. Quod habes negotium? B. Habeo edicere aliquid de rudimentis. E. Interim quæri fabulari, ineptule? B. Dic mihi (quæso) de stultitia in Catone. E. *Stultitiam simulare loco, prudentia summa est.* Annon hæc didicisti? B. Imo, sed non recordabar. E. Cùm domi eris,

inſpice librum tuum. B. O quantas gratias ago tibi! Ego proponam alicui iſtam quæſtinonem, qui non potuerit mihi reſpondere, & ſic erit victus. E. Tace, puer, tace & ſtude, ne vapules. B. Non multùm curo: ego ferè teneo prælectionem. E. Niſi taceas, dicam obſervatori, qui te ſtatim notabit B. Mane, mane; nihil dicam ampliùs. E. Sed memento id quod dixi tibi. B. Quid eſt? E. Nè rideas unquam ſine cauſa. B. Sed ridere non eſt malum. E. Non dico iſtud. B. Quid igitur? E. Stultum eſt ſine cauſa ridere. B. Nunc intelligo. E. Recordare ſæpe.

COLL. 12.

Cleophilus, Melchiſedech.

ECquid habes novi? M. Accepi literas à patre, qui *Lugduni* habitat. C. Quando accepiſti? M. Heri ſub noctem. C. Quis attulit? M. Piſcarius. C. Quidnam intellexiſti ex iſtis literis? M. Omnia bene illic habere, quod ad Evangelium pertinet. C. Veràne prædicas? M. Expecta, literas ipſas oſtendam tibi à prandio. C. Eſt profecto, quòd noſtris fratribus gratulemur. M. Scilicet, quódq; Deo noſtro gratias maximas agamus. C. Id quidem præſtare debemus omni tempore; ſed nunc maximè, cùm audimus ea, quæ ad gloriam ejus præcipuè pertinent. M. Utinam hoc ſemper habeamus in memoria! C. Communicabis igitur mecum tuas literas? M. Ut promiſi. C. Ergò poſt prandium. M. Etiam dubitas? C. Interea vale. M. Vale, & ſalve, *Cleophile.*

COLL. 13.

Iſrael, Matthæus.

EStne domi frater tuus? M. Cur iſtud rogas? I. Pater meus volebat eum convenire. M. Non eſt in hac urbe. I Ubi igitur? M. Peregrè profectus eſt. I. Quando? M. Nudius tertius. I. Quònam ivit? M. *Lutetiam.* I. Quà iter facturus eſt? M. *Lugduno.* I. Utrum pedes an eques ivit? M. Ivit in equo. I. Quando eſt rediturus? M. Neſcio. I. Sed quem terminum conſtituit illi pater? M. Juſſit ut hìc adeſſet ad viceſimum hujus menſis diem. I. Ducat illum Deus, ac reducat. M. Ità precor.

COLL. 14.

Ducæus, Ballinus.

QUando profecturus es domum? *B.* Cras *Deo* juvante. *D.* Quis jussit? *B.* Pater. *D.* Quando autem jussit? *B.* Ad me scripsit superiore hebdomade. *D.* Quo die literas accepisti? *B.* Die *Veneris*. *D.* Quid continebant prætereà literæ? *B.* Omnes rectè valere, proximis diebus initium fore vindemiæ. *D.* O fortunatum, qui vindemiatum properas! *B.* Vis dicam patri meo, ut te accersat? *D.* Quam gratum mihi faceres! sed vereor ut nolit. *B.* Imò gaudebit, cùm propter nostram conjunctionem, tum verò quia & *Latinè* colloquendo nos exercebimus, & de studiò unà interdum conferemus. D. Oh, gaudio totus exilio! Amabo te, id cura, mi animule. B. Senties: interim *Deum* precemur, ut dicta & consilia nostra vertat in gloriam sui nominis. *D.* Bene mones, & certè ità expedit facere.

COLL. 15.

Aurelus, Lambertus.

SIste parumper gradum, *Lamberte*; quò properas? L. Recta domum. A. Quid eo? L. Mater me vult paucis convenire. A. Nescis quamobrem? L. Nescio, nisi fortè ut vestimenta hyberna mihi facienda curet. A. Istud est veri simile; jam enim instat hyems. L. Jam visa sunt gelicidia, & glacies etiam alicubi. A. His diebus vidi in foro montanos quosdam, qui dicebant magnam vim nivium decidisse superiore hebdomade, cùm hic interea lentas pluvias tantùm viderimus. L. Ego quoque id ipsum audivi domi nostræ ex rusticis, qui triticum nobis advexerant. Sed cogor abrumpere sermonem, nè mihi irascatur mater. A. Sed heus tu, mi *Lamberte*, adfer mihi domo aliquot uvas: nam amplissima fuit vobis vindemia. L. Adferam (ut spero) utrique nostrûm affatim, nisi siquid forte mater irata est mihi. A. Istud avertat Deus.

COLL. 16.

Pelignus, Bartholomæus.

QUonam is tam celeriter? B. Ad tonsorem. P. Ego quoq; unà tecum. B. Rogasti veniam? P. Non rogavi,

ſed tantiſper expecta me, dum eo rogatum. B. Feſtina igitur. P. Mox rediero. Redii: eamus nunc jam. B. Quo vultu te præceptor excepit? P. Hilari ſanè. B. Eodem me quoque exceperat. P. Non ſolet iraſci nobis, niſi illum adeamus intempeſtivè. P. Quotuſquiſque id non ægrè fert? P. Etiam nos, qui pueri ſumus, ſæpiùs iraſcimur condiſcipulis, cùm ſtudia noſtra, quantulacunque ſunt, interpellant: ſed jam deſinamus; optimè tonſorem ante officinam video. B. Euge, nulli ſunt igitur expectantes: ità fiet, ut minùs diu moremur.

COLL. 17.

A. B.

QUò nunc ſolus abis? B. Semper à verſibus aliquid auſpicaris. A. Facile eſt carmen incipere, deducere non item. Sed dic, quo nunc is? B. Recta in portum. A. Quid in portu habes negotii? B. Viſo ecquid alimenti mihi advectum ſit. A. Vis me tibi comitem? B. Imò etiam ducem, ſi tibi ità videtur. A. Nunquam dux eſſe didici, ſed ſæpe egi comitem. B. Nihil ad rem pertinet pluribus verbis hîc fabulari; eamus unà. A. Eamus ſanè: confabulari licebit ampliùs ambulando in ripa lacûs, ſi navis nondum appulſa ſit. B. Quid ſi jam appulſa? A. Tamen deambulare ſatis diu poterimus, dum exonerabitur.

COLL. 18.

Nomenclator, Puer.

UBI eſt *Petrus*? P. Ivit foras. N. Quò? P. Abiit rus. N. Quicum? P. Cum patre. N. Quis venerat acerſitum? P. Patris famulus. N. Quando eſt in urbem rediturus? P. Hinc (ut dixit) ad octavum diem. N. A quo petivit abeundi veniam? P. Ab hypodidaſcalo. N. Cur non potiùs a ludimagiſtro? P. Ad negotia prodierat. N. Sat habeo.

COLL. 19.

Richardus, Niger.

QUò aſcendis? N. In cubiculum noſtrum. R. Quid eò? N. Petitum thecam ſcriptoriam. R. Adfer mihi cingulum

gulum eâdem operâ. N. Ubi eſt? R. Super arcam meam. N. Adferam: ſed tu me hic expecta. R. Nuſquam moveo.

COLL. 20.

Lenimus, Gerardus.

HEus? *Gerarde*. G. Quid vis? L. Accerſeris. G. Quis me vocat? L. Frater tuus. G. Ubi eſt? L. Præ foribus te expectat. G. Certò ſcis eſſe fratrem meum? L. Quidni ſciam? vidi illum, & ſum alloquutus. G. Viſa ſane quid ſit.

COLL. 21.

Putareus, Vilactus.

NEſcis vetitum eſſe, nè ſubmiſſe loquamur inter nos? V. Quid ni ſcirem, cùm præceptor tam ſæpe nobis inculcet ejus rei cauſas? P. Cur igitur modò faciebas contra? V. Quia *Iſaias* ità me cœperat alloqui. P. Quid tum? debuiſti illum admonere, non imitari. V. Debui; ſed tunc mihi non venit in mentem. P. Sed interim notandus es. V. Minime verò: niſi vis eſſe ipſo præceptore ſeverior. P. Dic mihi cauſam. V. Quia præceptor vetat quempiam notari, qui ſponte delictum agnoverit: modò ne tale ſit factum, quod verbo Dei interdictum ſit. P. Nonne à Deo præceptum eſt, ut parentibus obediamus? V. Illud eſt quintum decalogi præceptum. P. Atqui (ut habemus in Catechiſmo) præceptum illud patet latiùs! Nam parentum nomine præceptores complectitur, & magiſtratus, & denique omnes, quibus Deus ipſe nos ſubjecit. V. Non equidem nego vera eſſe quæ narras: ſed malo præceptorem conſulere, quam tecum diſputare; alioquin in majus malum me inducere, quod eſt contentionis vitium, multò magis à præceptore vetitum. P. Æquum dicis: memineris igitur præceptorem admonere, cùm rationes à nobis exiget. V. Ne putes me obliturum, præſertim cùm res mea agatur.

COLL. 22.

Roſſetus, Ferreirus.

UNde venis? F. E foro. R. Quid illic audiſti novi? F. Nihil. R. Nihilne? F. Prorſus. R. Mirum eſt te nihil

 audiſſe

audiſſe de bello aut de cæteris rebus *Anglicis*. F. De iis quæ nihil ad me pertinent, non ſoleo percontari. R. Eſto, ſed tamen aliquid vel in tranſitu audiri ſolet. F. Ne mentiar, intellexi non hihil in tranſitu. R. Narra, quæſo. F. Nunc non eſt narrandi ſpatium. R. Cur non? F. Eſt mihi aliò properandum. R. Quonam? F. Nihil ad te. R. Quando igitur reviſes nos, ut ex te iſtud audiamus? F. A prandio, ſi licebit, per otium. R. Amabo te, fac liceat. F. Dabo operam: ſed me detines diutiùs. Vale.

COLL. 23.

A. B.

UNde venis? B. A foro. A. Quis te illuc miſerat? B. Mater. A. Quid egiſti in foro? B. Emi pyra. A. Neſcis nobis vetitum eſſe emere fructus aliquos? B. Quis iſtud ignorat? tam dictum eſt palàm in aula. A. Quî igitur auſus es èmere pyra? B. Mater dederat mihi ſextantem ut mihi emerem in merendam. Quid mali feci, ſi parui matri?

COLL. 24.

Franciſcus, Dionyſius.

UBI fuiſti his diebus? D. Rure. F. Quo in loco? D. In villa noſtra. F. Quid verò illic? D. Miniſtrabam patri. F. Quid verò ille? D. Paſtinabat vites noſtras. F. Quando illinc rediiſti? D. Heri tantùm. F. Quid pater? D. Unà mecum reverſus eſt. F. Bene factum: ſed quo nunc is? D. Rectà domum. F. Sed quando repetes ludum literarium? D. Cras, juvante Deo, aut ſummum perendie. F. Ergò interim vale. D. Et tu valè, mi *Franciſce*.

COLL. 25.

Fontetius, Curtetus.

QUando rediturus eſt *Blaſius*? C. Non certò ſcio; fortaſſe die craſtino: ſed cur iſtud rogas? F. Quia ſecum abſtulit catalogum, & præceptor iraſcetur, ſi nemo ſit, qui recitet. C. Relinque mihi iſtam curam: habeo catalogi exemplum. F. Recitabis igitur? C. Recitabo. F. Bene facies, & noſter *Blaſius* referet gratiam, ſiqua ſe offeret occaſio.

COLL.

COLL. 26.

Gabrinus, Furnarius.

QUod eſt tibi domicilium?F Paterna domus.G.Unde nunc venis? F. Domo.G. Ubi prandiſti? F. Domi. G.Ubi cœnabis? F.Domi veſtræ, ut ſpero. G. Quî ſcis? F. Pater ipſe tuus hodie me invitavit. G. Ubi illum vidiſti? F.Domi *Varronis*.G.Quod illic erat tibi negotium? F.Pater me miſerat nunciatum aliquid.G.Scire etiam velim ubi ſis cubiturus.F.Domi fratris.G.Quid habes negotii cum fratre tuo? F.Dixit ſorori noſtræ, ſe velle convenire me otioſè.G.In Qua domo habitat? F.In quadam conductitia. G.Eho,nullamne habet propriam domum? F.Habet quidem, ſed eam locat quibuſquam inquilinis. G.Locat igitur domum propriam,& conducit alienam? F.Scilicet,ut ex me audis.G.Quanti locat?F.Octodecim aureis *Italicis*,quos nunc *Piſtoletos* vocant. G. Cur illam non potiùs habitat?F.Quia ſua non eſt in loco ſatis commodo,ſive (ut ita loquar) mercatorio.G. Sed illam alienam quanti conducit? F.Longe pluris.G.Quanti igitur? F.Quinque & viginti.G.Cara eſt habitatio. F.Cariſſima; ſed quid agat? loci commoditas id facit. G.Agè (ut aliquando tandem finiamus) dic precor, ſciſne ubi cras futurus ſis? F. Domum revertar, ut indè in ſcholam me conferam, ſiquidem permiſerit Dominus. G. Cur addis *Si Dominus permiſerit*? F. Quia, niſi permiſſu Dei, ne domo quidem exire poſſumus. G. Iſtud audivi ſæpe ex præceptore. F.cur ergò rogabas?G.Quia,nunquam nimis dicitur quod benè dictum fuerit præſertim ubi de rebus divinis agitur. F.Iſtud quoq; ex præceptore didicimus. G.Verum, ſed utile eſt talia ſæpe repetere ad memoriam exercendam. F.Vide quòd nos ſenſim adduxerit tua prima interrogatio. G.Tantum volebam paucis verbis tecum jocari.F.Age,quoniam nunc ſatis animum exercuimus,non vis etiam corpus exercere valetudinis causâ?G. Quidni velim?F.Eamus igitur luſum pilâ palmariâ:nam eo luſu ſcio te delectari.G. Delector ſanè,ſed nunc pilam non habeo.F.Ecce tibi: ſequere me G.Ego te ſequor libens, tu me benè ducito.

COLL. 27.

Creditor, Debtor.

QUando patris reditum expectas? D. Hinc ad diem octavum. C. Qui ſcis diem? D. Ipſe pater ad me ſcripſit. C. Adventus ejus (ut ſpero) te ditabit. D. *Craſo* ditior ero, ſi bene nummatus venerit. C. Tunc mihi mutuum reddes? D. Non eſt quod dubites, quin, ſi tibi opus erit amplius, non modo reddam mutuum, ſed etiam referam gratiam. C. Quomodo? D. Pecuniam mutuam viciſſim dabo. C. Nihil opus erit, ſpero. D. At neſcis quid poſſit accidere. C. Tempus eſt breviſſimum. D. Non eò dico, quod tibi vellem ominari malum. C. Quicquid ominentur homines, Deus clavum tenet. D. Sed quid ceſſamus recipere nos in auditorium? C. Opportunè admones.

COLL. 28.

Picus, Micuardus.

QUando rediiſti domo? M. Tandem redeo. P. Ubi eſt frater tuus? M. Manſit domi. P. Cur manſit? M. Ut pranderet cum patre. A. Tu vero, cur etiam non manſiſti? M. Jam pranderam cum patre. P. Quis vobis miniſtrabat? M. Ancilla. P. Quid mater? ubi erat? M. Etiam domi ſed occupata. P. Qua in re? M. In recipiendo tritico, quod nobis advectum fuerat. P. Quando redibis domum? M. Cum accerſar a patre. P. Quo die iſtud erit? M. Fortaſſe hinc ad quatuor dies. P. Cur vos tam ſæpe commeatis? M. Sic volunt parentes. P. Quid agitis domi? M. Quod jubemur à parentibus. P. Sed interim perit vobis ſtudiorum tempus. M. Non omnino perit. P. Quid igitur? M. quoties pater non eſt neceſſariò occupatus, omnibus horis exercet nos mane, ante & poſt prandium; ante cœnam, a cœna ſatis diu, poſtremò etiam antequam cubitum eamus. P. Quibus rebus vos exercet? M. Exigit a nobis ea potiſſimùm, quæ tota hebdomade in ſchola didicimus; themata noſtra inſpicit, ac de iis nos interrogat; ſæpe dat nobis aliquid modò Latinè, modo Anglice deſcribendum; interdum etiam nobis proponit brevem ſententiam vernaculo ſermone quam Latinè vertimus? interdum

interdum contra jubet aliquid Latinum Anglicè reddere; postremò, ante cibum & post, semper ex Bibliis Anglicis aliquid legimus, idque totâ præsente familiâ. P. Nihilne de Catechismo interrogat? M. Id facit omni die Dominico, nisi fortè domo absit. P. Mira narras, si modò vera. M. Imò sunt longe plura quam tibi narravi: sum enim oblitus morum civilitatem, de qua etiam admonere nos solet in mensa. P. Cur pater vester tantum sumit laborem in vobis docendis? M. Ut sic intelligat num in schola operam laudamus, & tempore abutamur. P. Mira hominis diligentia, atq; adeò prudentia! O Quàm devincti estis Patri cœlesti, qui talem patrem in terra dedit vobis! M. Faxit ille, ut hoc & cætera ejus beneficia nunquam obliviscamur. P. Bonum & pium est istud optatum; cura, ut habeas non modò in ore, sed animo etiam magis. M. Quòd me tam fideliter mones habeo tibi gratiam. P. Bene monendi officium debemus omnibus, sed maxime fratribus M. Fratibus. M Fratribúsne igitur solis? P. Eos potissimùm fratres hîc dico, qui ex fide in Christum nobis conjuncti sunt. M. Rectè judicas: sed viso num frater domo tandem reverterit; nam ad cessandum promptus est plus satis.

C O L L. 29.

Miconius, Petellus.

SErióne scribis an tu ineptis? P. Equidem scribo seriò; cur enim tempore abuterer? Tu verò cur istud rogas? M. Quia vidi aliquando cùm bene scriberes. P. Scribo interdum meliùs. M. Quî fit igitur ut nunc tam scribas malè? P. Desunt mihi bene scribendi adjumenta. M. Quæ tandem? P. Bona charta, bonum atramentum, bona penna. Nam hæc mea charta (ut vides) misere perfluit, atramentum est aquosum & subalbidum, penna mollis & malè parata. M. Cur ista omnia maturè non providisti? P. Pecunia mihi deerat & nunc etiam deest. M. Incidisti in illud vulgare proverbium, *Cui deest pecunia, huic desunt omnia.* P. Sic agitur mecum. M Sed quando te speras accepturum? P. In mercatu proximo pater ad me missurus est, aut ipse venturus. M. Ego te interea

juvare

juvare volo. P. Siquidem id potes, magno beneficio me affeceris. M. Accipe hos ſex aſſes mutuo ad chartam & cætera comparanda. P. Quam verè dictum eſt illud, *Amicus certus in re incerta cernitur !* ſed quid te impellit ut mihi ultrò tam benignè facias? M. Charitas illa Dei, quæ (ut *Paulus* ait) affuſa eſt in cordibus noſtris. P. Mira eſt vis divini Spiritûs, qui ejus auctor eſt charitatis. Sed mihi interim cogitandum, quomodo tibi referam gratiam. M. Parva res eſt; omitte iſtam cogitationem, ne te impediat quo minùs in vtramvis aurem dormias: tantum redde mutuum, quum tibi commodum fuerit. P. Reddam (ut ſpero) propediem. M. Eamus ad precationem, ne notemur. P. Adde unum, ſi placet. M. Quid eſt? P. Nè hodie incœnati mittamur cubitum. M. Ha, ha, he!

COLL. 30.

Veluſatus, Stephanus.

QUotâ horà ſurrexiſti hodie! S. Paulò ante quintam. V. Quis te expergefecit? S. Nemo. V. An cæteri jam ſurrexerunt? S. Nondum. V. Non iviſti illos excitatum? S. Non ivi. V. Quamborem? S. Neſcio, niſi quia non putabam illud ad me pertinere. V. An non te illi excitant interdum? S. Imo ſæpiſſime. V. Debuiſti igitur ſimiliter facere. S. Debui fateor. V. Memento igitur ut poſthac facias. S. Meminero, Deo juvante. V. Sed tu quid feciſti ex quo ſurrexiſti è lecto? S. Primùm, flexis genibus, precatus ſum Patrem cœleſtem in Nomine Filii ejus, Domini noſtri *Jeſu Christi*. V. Factum bene: quid poſtea? S. Deinde ornavi me, & curavi corpus mediocriter, ut *Chriſtianum* decet: poſtremò ad quotidiana ſtudia me retuli. V. Si perges ſic facere, ne dubites quin Deus tua juvet ſtudia. S. Adhuc me ſemper juvit, quæ eſt ejus benignitas; nec me (ut ſpero) derelinquet. V. Rectè loqueris; nec ille ſpem tuam fruſtrabit. S. Anno ſuperiore didici in *Catone*: *Spem retine; ſpes una hominem nec morte relinquit*. V. Quòd retinueris bene feciſti; eſt enim egregia ſententia, & homine *Chriſtiano* digna. S. Atqui autor ejus libri non fuit *Chriſtianus*. V. Non fuit, certa res eſt.

S. Unde

S. Unde igitur sumpsit tot pulchras sententias? V. Maxime ex Philosophis *Ethnicis*. Nam & ipsi (divino Spiritu illuminati) plurima dixerunt, quæ sunt verbo Dei consentanea : quod tu quoque videre aliquando poteris, si literarum studium prosequere. S. Ego prosequar (ut spero) dummodo ipse Deus dat patri meo vitam longiorem. V. Precare diligenter & ex animo ut illud contingat. S. Quotidie id precor sæpe. V. Det tibi Dominus Deus, in omni opere bono perseverantiam. S. Quod mihi optas, idem tibi precor ; & gratias ago, quod me tam fraterne monueris.

COLL. 31.

Dominicus, Barrasius.

UBI sunt juglandes tuæ? B. De quibus loqueris juglandibus? D. Quas hodie ex præmio accepisti. B. Ubi sint rogas! quasi vero tibi servare debuerim. D. Non sic intelligo; sed quæro quid feceris. B. Edi in merendam. D. Edisti miser ? cur potiùs non servabas ad ludendum? B. Edere malui, quam perdere. D. Non poteras perdere, nisi duodecim. B. Fateor. D. Quod si sors tulisset, potuisses ducentas aut fortasse plures lucrifacere. B. *Dubius* est (ut vulgò dicitur) *ludi eventus*. D. Quid tum ? ubiq; parati esse debemus in utramque partem, & boni consulere quicquid nobis evenerit. B. Istud ego scio, sed non sum admodum ludendi peritus in eo genere. D. Abi, nunquam rem facies. B. Nemò rem facit, nisi Deo volente : nec ego ditari ex ludo velim. D. Ergò (ut video) quærendus est mihi collusor alius. B. Nihil sanè impedio. Sed mane parumper. D. Quid vis? B. Quid tu vocas sortem, de qua hic mihi mentionem fecisti? D. Ipsam fortunam. B. Quid autem est fortuna? D. Stultorum opinio. B. De fortuna quid opinantur stulti? D. Nunc mihi non vacat de hoc tibi respondere, sed vide annotationem præceptoris in *Catonem*. B. In quem locum? D. In illum versiculum, *Indulsit fortuna malis, ut lædere possit*. B. Ut video, non ignoras quid sit fortuna. D. Satis scio fortunam nihil esse. B. Cur ergo dixisti. Quòd si sors tulisset? D. Excidit

cidit mihi sic loqui, Ethnicorum more. Nam eorum libri (ut sæpe docet præceptor) pleni sunt ejusmodi impia doctrina. B. Nihil mirum, nempe illi veram Dei cognitionem non habuerunt. D. Sed audi, mi *Barrasi*, si vis ampliùs disputare, quære tibi alios disputatores; nam mihi nunc serio ludendum est: volo tamen priùs te vicissim admonere. B. O quam gratum mihi feceris! D. Nonne tu dixisti hæc verba, *dubius est ludi eventus*? B. Fateor me dixisse, sed præmunivi. D. Quomodo istud intelligis? B. Addidi enim hæc tria verba. *Ut vulgo dicitur.* D. O astutum vulpeculam! Os occlusisti mihi. Sed hæc inter nos sine odio aut malevolentia dicta sint. B Novit Deus utriusque animum. D. Est enim solus cordium scrutator. Sed quid tu vis hic solus otio torpescere? B. Cogito quo lusu me exerceam. D. Quasi vero sic diutiùs cogitandum. Age, sequere me, dabo tibi mutuo juglandes. B. Amicè nunc loqueris: sed quando reddam? D. Ad calendas Græcas si non potes citiús. B. O festivum caput! eamus.

COLL. 32.

H. J.

J*Acobe*. J. Quid vis? H. Repetamus unà prælectionem. J. Non est mihi otium. H. Quid habes negotii? J. Volo scribere. H. Quid scribere paras? J. Dictata præceptoris. H. Cur heri non scripsisti? J. Quo tempore scripsissem? H. Cùm luderetur. J. At ego nolebam amittere ludendi occasionem. H. Ah! piger, nihil aliud quam lusiones meditaris? Nonne diebus Mercurii & Sabbati ternæ sunt horæ liberæ? J. Liberæ quidem sunt, sed ad lusum destinatæ, deputatæ, attributæ, assignatæ. H. Imo partim lusibus aut alicui honestæ remissioni, partim studio literario sunt dicatæ. J. Fateor duntaxat, iis qui volunt immori studiis. H. Non poteras heri sesquihoram detrahere ludo tuo aut saltem horam unicam? J. Tu stude quantùm velis: ego verò ludam quamdiu licebit. H. Per me quidem licebit: sed interim parum promovebis in li-

teris

teris. J. Nonne præceptori satisfacio? H Utcunque. J. Tu igitur studiose, vis esse præceptore ipso severior? Omitte me tandem, age tuum negotium, ego meum. H. Age, age, ut libet.

COLL. 33.

Rufus, Cagrersis.

QUando repetes ludum literarium? C Nescio. R Cur de hac re patrem non admones? C. Quid putas me curare? R. Parùm admodum, ut credo C. Profectò verum dicis R. Satis est signi te non amare literas. C. Scio legere, scribere, Latine loqui, saltem mediocriter: quid opus est mihi tanta scientia? Ego plura scio quam tres sacerdotes Papistici. R. O miserum adolescentem! siccine rem contemnis inæstimabilem? C Quid tu sic exclama? Unde tibi videor miser? R. Amice, nulla tibi a me orta est injuria. Quod enim tibi dixi, non est convitium; ne tu in malam partem accipias; sed misereor tui, quia id contemnis, quod felicitatem parit. C. Lucrum, divitiæ, & voluptas felicitatem pariunt. R. Imo ista multis fuerunt exitio; tametsi divitiæ sunt donum Dei; nec nocent, nisi iis qui abutuntur: verùm enim vero nulla est homini pretiosior possessio quam virtus, & rerum honestarum cognitio. C. Vis igitur concionari, ut video R. Utinam divinas conciones audivisses diligenter! C. Hem! obtundis me; nunquid vis? R. Ut bonam mentem det tibi Deus. C. Ea fortasse tibi magis est opus, quam mihi. Vale.

COLL. 34.

A. B.

MIror ego quid tibi velis; tu ferè semper es otiosus, aut garris, aut ineptis. B Quid vis faciam? A. Ut studeas diligenter. B. Cur me istud mones? A. Pro meo in te amore, tuaq; utilitate. B. Frustra mones. A. Quid ita? B. Quia non est mihi animus in literis. A. Quid ergo velles? B. Discere aliquam artem aptam ingenio meo. A. Jamne cogitasti quænam ars tibi placeat potissimùm? B. Jampridem. A. cur ergo patrem non admones? B. Nunquam ausus sum. A. Cur non? B. Vereor ut mihi irascatur.

A. Roga

A. Roga præceptorem; ut illi dicat. B. Imò te oro, Dic tu ipse præceptori meis verbis: nam verecundia me impedit. Faciésne quod rogo? A. Faciam certè, idque libentissimé. Valde enim tædet me videre te adeò remissum. B. O quàm mihi gratum feceris! A. Sed præceptor te appellabit. B. Quid tum? Oblata occasio me audacem reddet ad mentem meam liberè aperiendam. A. Recte judicas. B. Tu igitur fac promissi memineris: deinde renuntia mihi quid ille responderit. A. Alioquin essem tibi nuntius inutilis.

COLL. 35.

Michael, Frisius.

SAlve, *Frisi.* F. Tu quoq; salvus sis, *Michael.* Quota est hora? M. Mox audies sonum semihoræ post quintam. F. Bene habet, maturè satis aderimus. M. Gaudeo me tibi occurrisse, ut euntes *Latinè* tantisper colloquamur. F. Ea sane est utilis & jucunda exercitatio. M. Quoties incido in aliquem ex istis dissolutis nebulonibus, mallem rhedarium offendisse. Non enim per eos mihi licet aliquid in via meditari, adeo mihi sunt eorum mores otiosi. F. Nihil mirum. Nam ferè sunt ejusmodi, ut néque loqui velint quidpiam boni neque audire sustineant. M. Quid cum illis agas, quibus nihil est curæ, nisi ut suas libidines expleant? F. Nihil aliud crepant, nisi suas cupedias, & meras compotationes in secretis cauponulis. M. Etiam nos irrident pleni buccis, quod *Latinè* per vicos loquamur. Illud verò est omnium pessimum, quòd nusquam se patiuntur admoneri. F. Quia scilicet (ut ait Propheta) *Non est timor Dei ante oculos eorum.* M. Si quid occeperis amice commonere, statim audies. Tace concionator, obtundis me. Quòd si dixeris, Deferam te ad præceptorem aut observatorem: Oh, egóne curo? inquiunt: tu non auderes. Nam si me accusares, non feres impuné: F. Imò verò te continuò verberabunt, si locus erit semotus ab arbitris. M. Profectò, cum quidam eorum me nuper offendisset in quodam recessu, impegit mihi in utramque malam duos ingentes colaphos, & aufugit conti-

continuó. F.Quid tu, quæso, interea ? M. Quid iſtud quæris? tam iſtud ſubitum fit, ut vix hominem aſpicere potuerim. F. Sed qui tam citò & ſenſim ad ſcholam pervenimus? M.Sic ferè confabulantibus uſu venire ſolet. F. Age, ingrediamur ſine murmure & ſtrepitu, ne ſtudentes offendamus.

C O L L. 36.

Probus, Amiculus.

UNde adfers iſtam tuniculam ? A. A domo. P.Quid vis facere ? A.Volo induere. P. Nunc non eſt mutandi tempus: A.Quando igitur ? P.Cras manè,quum ſurges è lecto. A. Bene mones, expectabo.

C O L L. 37.

Antonius, Daniel.

EUge audivi ſororem tuam nupſiſſe. D. Verum audiſti. A. Quis eſt maritus ejus ? D. Quidam civis *Londinenſis*, honeſtis parentibus progenitus. A. Eſtne dives ? D. Sic habetur, ſed tamen pater meus hæc longè pluris facit: primùm, quòd ille ſit benè moratus adoleſcens: deinde,quòd non ſolùm doctiſſimus,ſed etiam bonarum literarum amantiſſius: deniq; ,quod verus Dei cultor, & *Chriſtianæ* religionis ſummus obſervator. A. Mihi narras egregios adoleſcentis titulos.O felicem ſororem tuam, quæ Dei Beneficio talem virum nacta eſt! D. Felicem ſanè non abs re dixeris, ſiquidem bonum illud perpetuò ſic agnoſcat, ut ſemper meminerit ex Dei bonitate profectum eſſe, ob idque immortales agat eidem gratias.A.Credo id facturam. D. Ità ſpero quidem : ſic enim à parentibus ſemper inſtituta eſt in doctrina *Chriſtiana.* Sed me jam aliò revocant domeſtica negotia. Ergo vale, mi *Antoni*. A. Tu quoque bene vale, ſuaviſſime *Daniel.* D. Nunquid vis ? A. Ut verbis meis dicas ſalutem plurimam tuis omnibus, præcipue patri matríque, & ipſi novæ nuptæ ; méque illi gratulari fauſtum illud conjugium. D.Ego verò id faciam, & quidam libentiſſimé.

COLL. 38.

Henricus, Gerardus.

HOdie te non vidi in concione, quid id sibi vult? G. Quid sibi velit nescio, ego tamen interfui. H. Narra mihi quæ mandasti memoriæ. G. Non est tuum à me rationem exigere. H. Ego quidem non exigo, verùm id rogo, ut memoriæ causa conferamus una. G. Malim nunc solus recordari. Audies me (si voles) cùm præceptor ante prandium nos interrogabit. H Quid mali esset, si nunc inter nos eâ de re conferamus! G. Nihil mali esset, fateor; sed nunc mihi non libet. H. Tua igitur te libido regit. G. Omitte me; cur molestus es? H. Omitto sanè; sed audi unum verbum. Non decet puerum esse tam morosum. G Nec puerum decet esse tam molestum.

COLL. 39.

Publius, Lepusculus.

QUid fecisti de regula mea? L. Reliqui in pergula superiore. R. Cur eam reliquisti? L. Oblitus sum. R. Non rectè factum; sed tu sic ferè soles, si quid tibi fuerit commodatum. L. Piget me negligentiæ meæ. R. Non satis est dolere, nisi mores mutare velis. L. Deum precabor, ut mihi mutare velit. R. Si sapis; alioquin nemo tibi posthac commodare volet. L. Habeo gratiam, quòd me tam amice monueris. R. I nunc petitum meam regulam; est enim eà mihi opus ad ducendas in charta lineas. L. Nunc eo. R. Refer ad me in cubiculum. L. Mox habebis.

COLL. 40.

Emericus, Baldus.

CUR solus rides? B. Quid tua? E. Quia fortasse rides me. B. Unde tibi orta est ista suspicio? E. Quia malus es B. Omnes quidem mali sumus; at ego te pejor non sum. Nemo igitur ridet, nisi aliquem irrideat? E. Non sic intelligo; sed qui solus ridet (ut sæpe audivi) aut stultus est, aut aliquid mali cogitat. B. Ista sententia cujus sit nescio; sed cujuscunque sit, non est perpetuò vera, tamen admo-

admonitionem in bonam partem accipio, teque moneo vicissim, ut caveas süspicious esse: *Nam timidis & suspectis aptissima mors est*, ut est in morali nostro carmine. E. Memini: boni tamen consulo admonitionem tuam.

COLL. 41.
Nathanael, Mercurius.

UNde venis? M. Domo. N. Quid agitur domi vestræ? M. Nihil tuâ refert. N. Fateor: sed familiares sic rogare ferè solemus perinde quasi rogemus, *Ut valetis? Quomodo se vestræ res habent?* M. De re aliena nimiùm percontari non decet. N. Taceo: sed videris mihi pro ætate nimis sapere. M. Nihil meum dico; id audivi sæpe. N. Ego quoque non semel audivi. M. Cur ergo non uteris? N. Quia non semper in mentem venit. M. Imò quia tu es percontator; quæ res non sine causa datur vitio. N. Habeo gratiam, quod me adeò amicè moneas; posthac adjuvante Deo, cavebo ineptus esse. M. Ità paulatim sapies.

COLL. 42.
Humbertus, Plautinus.

HEus tu, Præceptor adest. P. Quid tum? H. Respice ad illum. P. Qamobrem? H. Ut ei caput aperias, & venientem salutes. P. Ita decet facere; sed aliud cogitabam. H. Tace.

COLL. 43.
Portanus, Marcus.

UNde redis? M. Foris. P. Cur exieras? M. Redditum urinam. P. Qualis est cœli facies? M. Nebulosa. P. An regelat? M. Sic resolvitur gelu, ut nives omnino liquescant. P. Etiámne pluit? M. Sensi aliquid supernè distillare. P. Fortasse in transitu, è stillicidio tecti. M. Imò è nubibus, scio; quòd si non credis, vide tu ipse. P. Quasi ego tibi non credam in re tantilla. M. Cur igitur dubitare videbaris? P. Ut pluribus verbis tecum fabularer. M. Quorsum id pertinet? P. Ad *Latinum* sermonem exercendum. M. Sed interim sæpe otiosa verba dicimus, à quibus omninò

nò abstinendum *Christus* præcepit. P. Totâ erras viâ in præcepti intellectu. M. Cur istud dicis? P. Quia *Non est otiosus sermo, qui ad aliquam intistutionem refertur*, præsertim ubi agitur de bonis & honestis, qualia sunt Dei opera in rebus naturalibus. M. Videris mihi rectè sentire; proinde facilè tibi assentior. P. Sed hæc hactenus; instat nobis aliud negotium. *M.* Agè, desinamus.

COLL. 44.

Trolleanus, Bolanus.

SCin' tu quota sit hora? B. Non certum scio: sed video instare cœnæ tempus. T. Me miserum! oblitus sum adire matrem, quæ jusserat. B. Curre, curre; opportunè venies, ut cœnes domi. T. Rectè mones, eo rogatum veniam. B. Eccum hypodidascalum. T. Optimè adest.

COLL. 45.

Rolandus, Languinus.

QUid ais de scalpello, quod emeram tibi nudiustertiùs? estne satis bonum? L. Imo vero est optimum: sed (me miserum) parùm abfuit quin perdideram. R. Eho, quid ais? quomodo id accidit? L. Cùm redirem foris, exciderat mihi in vico. R. Unde exciderat? L. E theca mea, quam imprudenter apertam reliqueram. R. Quomodo, recuperâsti? L. Affixeram statim chartulam valvis januæ: post prandium quidam puer sextæ classis mihi attulit. R. Utinam omnes tam fideles essent, qui res amissas reperiunt! L. Profectò pauci sunt, qui restituent; si modo sit res alicujus pretii. R. Et tamen id verbo Dei nominatim præcipitur. L. Quidni? Est enim furti species, si quis rem alienam inventam retineat, modò sciat cui reddenda sit. R. At plerique putans se jure possidere quicquam amissum invenerint. L. Errant illi quidem gravissimè. R. Verùm (ut redeamus ad inceptum sermonem) quid dedisti puero, qui scalpellum tuum invenerat? L. Dedi sextantem, & nuces aliquot juglandes; laudavi præterea, & paucis admonui idem semper esse

faciendum. R. Rectè feciſti, ſic enim libentiùs reddet aliàs ſi quid reperit. Sed quid ſi perdiſſes? L. Æquo animo tuliſſem, & mihi emiſſem aliud. R. Itáne æquo tuliſſes animo? L. Certè non ſine aliqua moleſtia. R. Non igitur æquo animo; ſed nolo te arctiùs urgere. L. Non ſumus Theologi. R. Quid ergo? L. Grammaticuli. R. Et quidem imperiti. L. Tantò diligentiùs Deum precari debemus, ut per *Evangelium* ſuum nos liberet ab ignororantiæ tenebris; in quibus verſati ſumus & adhuc verſamur. R. Id verò faciemus, ſi ſanctis admonitionibus pareamus, quas audimus quotidie à præceptore, & ſæpe à concionatoribus, divini verbi adminiſtris. L. Vide quantum profuerit nobis ſcalpelli mei amiſſio. R. Ob eam rem tibi dupliciter gratulor: primùm quòd tibi rectè emerim, deinde quòd amiſſium recuperaveris. L. Habeo tibi gratiam. mi *Rolande*. R. Quin Patri noſtro cœleſti ſit laus, & gratiarum actio. L. *Amen.*

COLL. 46.

Mercurius, Calvinus.

MIhi non videris nimis occupatus. C. Mediocriter. M. Quid ſi mihi exacuas duas aut tres pennas? C. Satis ſit tibi, ſi unam acuero in præſentia. Súntne novæ? M. Novæ quidem; ſed para te uſque dum acuantur: Jam enim lævigavi, caudam reſcidi, detraxi plumulas. C. Oſtende: profectò ſunt optimæ, & ad ſcribendum aptiſſimæ. M. Unde iſtud noſti? C. Quia ſunt caule amplo, firmo, & nitido: nam molles & quæ caulem breviorem habent, parùm ſunt ad ſcribendi uſum habiles. M. Gaudeo me utiliter emiſſe. C. Non abs re; ſed quanti? M. Pro his tribus dedi quadrantes duos. C. Singulas igitur binis emiſti denariolis. M. Res apparet. C. Eſt vile pretium, pro rei bonitate; de quo emiſti? M. De quodam circumforaneo. C. Apud hujus oppidi mercatores ſingulæ, & quidem minùs bonæ, venduntur ſex tantibus. M. Et tamen audent interdum dicere, pluris ſi conſtare *Londini*. C. Ea ferè eſt mercatorum conſuetudo; *Nihil* enim *proficiunt niſi* ad no-

admodum mentiantur; ut ait *Cicero*. *M.* Sed agè, ne te diutiùs remorer, agamus, quod instat. C. Citò expediero; aspiee me diligenter, ut discas aliquando. *M.* Aspicio intentis oculis; sed mihi opus esset spatio paulo longiore. C. Istud ergo fiet in cubiculo, si quando me velis invisere. *M.* Quo tempore? C. Post scholæ missionem, hoc est, horâ nonâ matutinâ, vel quartâ pomeridianâ. Nunc habes pennas duas, rectè (ni fallor) in usum tuum accommodatas. Hanc tertiam in aliud tempus tibi integram servabis. *M.* Accipe tibi, si placet. C. Quin tibi serva; domo adferuntur mihi satis multæ. *M.* Ago tibi quantas possum gratias; vale. C. Incolumem te conservet Deus. Sed heus, ne parcas unquam labori meo. *M.* Tu quoque & me & rebus meis vicissim utere, si quid opus fuerit. Iterum vale.

COLL. 47.

Puteanus, Buerla.

UNde veniebas modò? B. E culinâ P. Quid illuc iveras? B. Ut me calefacerem. P. Tu, credo, libentiùs es in culina, quàm in schola, nonne? B. Nihil mirum; in schola non est ignis, sicut in culina. P. Abi, sapis. B. Utinam tam saperem in divinis rebus quàm in cura corporis! P. Fac sapias. B. Quomodo? P. Studio, curâ, labore & diligentiâ. B. Non parco labori. P. Rectè facis: sed est tempus expectandum cujus progressu fiunt omnia: interea precandus est Deus assiduè. B. Benè mones; utinam ille studia nostra promoveat in gloriam sui nominis! P. Id faciet, si pergamus eum colere diligenter.

COLL. 48.

Puteanus, Capusius.

QUidtecum cogitas. *Cupusi?* C. libenter irem domum. P. Quid eò? C. Ut me his diebus parumper recrearem cum matre. P. Quid obstat, quò minùs eas? C. Præceptor non vult permittere. P. Meliùs tibi consulit quàm ipse putas. C. Quomodo? P. Nam interea perderes multum temporis, & cùm rediisses, tibi doleret. Nonne verum dico? C. Profectò sic est. P. Mane igitur, si sapis. C. Parebo

rebo tuo consilio,quia mihi rectum videtur.P.Nollem sciens malum tibi consilium dare. Atque,utinam quod suadeo succedat tibi prosperé!C.Spero ita fore,Deo valente.

COLL. 49.

Martialis, Blancus.

QUantum habes pecuniæ?B.Assem cum semisse: tu vero?M.Non tantum. B.Quantum igitur? M. Unicum assem. B. Vis mihi dare mutuò? M. Est mihi opus. B. In quem usum ? M. Ad emendam chartam.B.Hodie reddam tibi.M.Addendum fuit, Deo juvante.B.Sic docet Præceptor ex verbo Dei,sed non possum assuescere. M.Fac assuescas.B.Quomodo id fiet? M. Si sæpe cogites nos à Deo sic pendere,ut nihil possumus sine ejus auxilio. B.Bonum mihi das consilium.M.Quale mihi dari velim. B Sed(ut ad propositum redeamus) dabis mutuò istum assem?M.Miror te mutuò petere, qui plus habeas quàm ego.B.Est quidam Scholasticus hâc transiens,qui librum venalem ostentat.M. Quid tum ? B. Cupiebam emere, quia viliùs indicat quàm noster bibliopola.M. Accipe ; sed,quæso,unde tam citò reddes ? B. A. cœna ibo domum,ut à matre petam. M. Quid si dare nolit? B. Nihil cunctabitur,cùm librum ostendero.

COLL. 50.

Montanus, Eusebius.

QUot annos habes? E. Tredecim,ut à matre accepi : tu verò?M.Æquidem tot non habeo.E.Quot igitur? M.Deest unus.E.Sunt ergo duodecim.M.In promptu est ratio.E.Sed frater tuus quotum agit annum?M.Quintum E. Quid vis? jam *Latinè* loqueris. M. Quid miraris ? semper habemus domi pædagogum & doctum &diligentem: is semper nos *Latinè* loqui docet : nihil *Anglicum* effert, nisi aliquid declarandi causâ, quinetiam patrem non audemus nisi *Latinè* alloqui.E.Nunquam igitur *Anglicè* loquimini ?M.Solùm cum matre,idque certâ quadam horâ, cùm illa nos ad se vocari jubet. E. Quid agitis cum familia? *M.* Cum familia rarus est nobis sermo, & quidem tantùm in transitu,& tamen famuli ipsi nos *La*-

tinè alloquuntur. E. Quid ancillæ? M. Si quando usus postulat ut eas alloquamur, utimur sermone vernaculo, ut solemus cum ipsa matre. E. O vos felices, qui tam diligenter docemini! M. Est Deo gratia, cujus dono patrem habemus, qui curet nos tam accuratè erudiendos. E. Certè ejus rei laus & honor unico cœlesti Patri debetur. M. Sed quid agimus? jam audio recitari catalogos. E. Ergò festinemus.

COLL. 51.

Sylvius, Ludovicus.

QUid tristis es, *Ludovice*? L. Ægroto. S. Quid morbi est? L. Nescio. S. Sed tamen éstne gravis morbus? L. Non admodum, gratia Deo. S. Quidnam tibi dolet? L. Caput. S. Quid? totúmne caput? L. Non certé. S. Quid ergò? utrum sinciput, an occiput? L. Hæc pars anterior. S. Est ergò sinciput. L. Quid igitur faciam? S. Quiesce; benè mox sanus eris. Sic enim à matre accepi, Nullum esse præsentis remedium capitis doloribus quàm quietem. L. Atqui sunt varii morbi capitis. S. Et varia fortasse remedia: sed quid est facilius quàm id tentare quod dixi tibi? *L.* Experiri quidem nihil (ut spero) nocebit: sed ubi quiescam? S. Domi vestræ, in lecto. L. Mater non sinet. S. Imo, si dixeris te ægrotare. L. Atqui me putabit simulare. S. Fieri potest: sed cuid dubitas periculum facere? L. Bonum consilium. S. Utere, si vis. L. Faciam profectó. S. Enimverò, si sapis. L. Sed unum restat. S. Quid est? L. Impetranda à præceptore venia. S. Adi, & pete. L. Quid si nolit dare? S. Imò facillimé. L. Qui scis istud? S. Quia satis est credulus nobis nisi qui aliquoties illum fefellerunt. L. Nunquam sciens illum fefelli. *S.* Ito igitur fidenter. L. Nunc eo. *S.* Sed heus, priùs meditare quid sis dicturus, ne fortè loquendo hæreas. L. Benè mones; non accedam imparatus.

COLL. 52.

Paulus, Timotheus, Solomon judex.

OPtatus mihi ades, *Timothee*; quærebam, qui mecum certare vellet; sed omnes a lusûs certamen currunt:

ruat: tu verò quid ais? T. Quid ego malim, quàm tecum de nostris studiis pacificè contendere? P. Sed quod petis certandi argumentum? An de repetendis *Ciceronis Epistolis*? T. Malo de *Catone*. P. Quamobrem? T. Quia restant mihi ediscendæ aliquot prælectiones de *Cicerone*. Scis enim me ægrotasse ferè duas hebdomadas. P. Memini. Vis igitur dicamus secundum librum *Moralium Distichorum*? T. Est longus nimis in hanc horam. P. Quid ita? T. Quia nobis aliquandiu ludendum est, ut corpus exerceamus ad valetudinem conservandam. P. Dicamus ergò librum tertium, qui est brevissimus. T. Sed judicem volo. P. Præstò est *Solomon*, qui me ob eam rem sequitur. T. Vis igitur, *Solomon*, audire nos? S. Quid dicturi estis? P. Tertium librum *Distichorum Moralium*. S. Nonne alterni dicetis? T. Scilicet suum uterque Distichum. S. At pueri (nè erreris) nolo vos audire tanquam judex. P. Cur non? S. Nè fortè meâ sententiâ alteruter amicorum offendatur. T. In quo igitur nobis eris adjutor? S. Notabo in chartula diligenter utriusque lapsus; deinde referetis ad præceptorem. T. Quid tum fiet? S. Ille, utri videbitur, & victoriam & præmium adjudicabit. P. Eris igitur nobis tantùm testis? S. Sic intelligo. T. Optima sanè videtur mihi ratio. P. Mihi quoque valdè probatur. S. Sed unum restat. T. Quid est? S. Vultisne præter lapsus manifestos hæsitationes etiam notari? T. Sic volunt præceptoris leges super hac re. S. Date mihi librum in manum ut certiùs observare possim. P. Tene meum. T. Incipiámne? P. Æquum est, quia tu à me provocatus es. T. Audi (quæso) *Solomon*, sed diligenter. S. Tu verò cave dicas negligenter.

T. *Hoc quicunque cupis carmen cognoscere, Lector,*
Hæc præcepta feres, quæ sunt gratissima vitæ.
P. *Instrue præceptis animum, nec discere cesses:*
Nam sine doctrina vita est quasi mortis imago.
T. *Commoda multa feres: sin autem spreveris illud,*
Non me scriptorem, sed te neglexeris ipse.

P. *Cùm rectè vivas, ne cures verba malorum:*
Arbitrii nostri, &c.

Sic pergunt ad finem usque libri tertii.

COLL. 53.

Dionysius, Gulielmus.

GRatulor tibi reditum, *Gulielme*: quando rediisti rure? G. Heri post meridiem. D. Quid mater? G Quemadmodum illa me secum duxerat, ita reduxit. D. Nonne venit in equo? G. Et quidem tolutario. D. Tu verò? G. Quid rogas? eram illi à pedibus. D. Non tibi fuit molestus labor itineris? G. Nulla mihi fuit via difficilis, adeò erat jucunda in urbem reditio. Quid quæris? noluissem eques venire. D. Quantum distat hinc villa vestra? G. Quatuor milliaribus, iisq; non admodũ longis. D. Sed jam satis de reditu: nunc aliud agamus. Fuistine memor promissi tui? num redîsti vacuus? G. Attuli uvarum quantum potui. D. Quantum igitur? G. Quasillum. D. Hui! quasillum? tibi igitur uni. G. Imò nobis duobus. D. Quid duobus tantillum? G. Non poteram ferre amplius pro viribus corpusculi mei Quòd si robustus essem, asini onus asportassem; mater enim facilè permittebat. D. Quàm vellem adfuisse? G. Ego & mater te plurimum desideravimus. Sed esto animo bono, ea reliquit famulum ruri, qui amplissimâ corbe onustus veniet: tum illa tibi dabit affatim. D. Aha, nunc optata loqueris, mi *Gulielme*. G. Eamus domum ad nos, videbis quasillum nostrum adhuc (ut spero) integrum. D. O lepidum caput! nam & cupiebam ire salutatum matrem tuam mihi charissimam. G. Profectò illi gratissimum feceris. D. Eamus igitur.

COLL. 54.

Anthonius, Bernardus.

QUid hic solus cogitas? B. Meam deploro miseriam. A Quænam te afficit miseria? B. Heu me miserum! ecce mutavimus classem, nec est mihi pecunia unde libros emam. A. An non tibi dat pater? B. Dat quidem

inter-

interdum ;sed parcè nimis. A. Est igitur avarus. *B.*Non sequitur. A.Quid igitur impedit quò minùs tibi pecuniam suppeditet? *B.*Paupertas;prætereà,cum peto, miratur tot nobis opus esse libris. A.Nihil mirum, præsertim cùm sit pauper : sed interim esto animo bono,nec te affictes,quæso.Dabo operam,ut te juvet pater meus: libenter enim largitur pauperibus, præsertim iis quos novit bonarum literarum studiosos esse.B.O me felicem, si tuâ operâ me Deus adjuverit: A.Juvabit,spero:sed tu interim precare illum diligenter,ut mei patris animum erga te affectum reddat.B.Bene mone;nam(ut sæpe audivi è sacris concionibus*(Solus est Deus qui hominum corda gubernat & dirigit.)* A.Ita res habet. B.Vale, mi *Antoni*, qui mihi animum reddidisti. A. Tu quoque, *Bernarde*, Vale:sed dic mihi,quæso, quantum nummorum tibi opus est?B. Si duos haberem decusses abundè mihi esset in præsentia. A. Tace; cras (ut spero) divinum auxilium senties.

COLL. 55.

Philippus, Vultherius.

QUO nunc is? V. In hypocaustum. P. Quid eò? V. Hoccino regandum est? non frigus sentis? P.Quotusquisque nunc non sentiat,cùm sit adeò acerbum? Sed ego malim me in cusina calefacere. V.Atqui præceptor vetuit. P.Non ignoro:sed rogabam veniam. V. Cur non vis in hypocausto calefieri ? P. Vapores clibani tentant mihi caput, quod alioquin infirmum satis habeo;unde fit ut facilè ex capite laborem. V.Ego quoq; sic aliquando fui;sed paulatim assuefeci me ad ferenda hypocausti incommoda.P.Et ego (ut spero) me assuefaciam: verùm præstat id fieri horis pomeridianis,ubi tantus æstus deferbuerit.V.Sed nunc tempus non est hîc Philosophandi diutiùs : jam mihi dentes frigore crepitant.

COLL. 56.

Stratanus, Theobaldus.

QUÆ sunt arbores in horto vestro?T.Hortum habemus suburbanum,in quo sunt olera,quibus vescimur

mur quotidie;præterea sunt in fundo nostro bini horti variis arboribus consiti. S. In horto quæ sunt olera? T. De hoc mater meliùs respondere posset. Nam illîc sæpe versatur aut serendi causa, aut sarriendi, aut aliquid colligendi. S. Sed tamen dic mihi aliquot olerum nomina. T. Parùm prodesset nomina tibi recensere, nisi res ipsas videris: quin eamus in rem præsentem. S. Potes ire quando libet? T. Possim quidem, matre permittente. S. Fac amabo permittat; sed eâ lege ut me tibi comitem assumas. T. Id facillimè fiet; tantum hîc me expectes: mox rediero. S. Quid si ea domi non est? T. Tamen hoc tibi renuntiabo. S. Bene vertat Deus.

COLL. 5.

Præpositus Caulonius.

HOdie pecuniam a patre accepi, si tibi fortè est opus. C. Nihil nunc opus est mihi, sed tamen gratiam habeo maximam, quòd pro tua liberalitate ultrò mihi offers beneficium. Quotus enim quisque id faciat? P. Credo esse paucissimos: tu me tamen non semel beneficiis provocâsti. C. Adeo parva illa fuerunt, ut non sint commemoratione digna. P. Non est parvum beneficium, quod ab optima voluntate profectum est. C. Utinam Dei erga nos beneficio tam expenderemus, quam solemus hominum? P. Faxit ille ut in ea cogitatione nos exerceamus & sæpius & diligentiùs. C. Illud profectò necesse est, si volumus ejus benignitatem sæpius experiri.

COLL. 58.

Fatonus, Barbarius.

QUid agis? B. Scribo. F. Quid scribis? B. Describo dicta præceptoris. F. Quæ nam? B. Hesterna. F. Quid? non aderas? B. Imò aderam: sed non poteram magistrū dictantem assequi. F. Quæ res impediebat? B. Quòd satis commodè non sederem. F. Veneras, ergò serius? B. Istud est. F. Cede commentarium tuum; egomet tibi scribam. B. Quid faciam lucri? F. Ego citius, quam tu descripsere; post ludemus unà, ut concessit præceptor. Da (inquam) libellum tuum. B. Libenter id quidem facerem

rem; sed non audeo. F. Quid times? B.Edictum præceptoris. F. Quid mihi edictum narras? B. Nescis eum vetuisse, ne quis sine permissu ejus alteri scribat? F. Id Ego probè memini : sed unde hoc sciret? B. Rogas? cum emendandi causâ scripturæ rationem exiget, tum captus ero : novit enim manum meam. Præterea, neque fallendum est, neque mentiendum. F. Verbo Dei utrumque vetamur. B. Quid ergò responderem præceptori, cum ille negaret me ista scripsisse? F. Non eò res evadet, spero. B. Nolo tua spe tantum subire periculum. F. Vah, nimium timidus es, nunquam rem facies. B. At tu forsitan audacior. F. Tu igitur scribe quantum voles; ego ad ludendum me confero. B. Abi, quæso; jam unam paginam descripsissem, nisi me interpellâsses. F. At interim aliquid proficimus, dum *Latinè* fabulamur.

COLL.

Quirinus, Romulus.

VEnitne pater ad mercatum hodiernum? R. Hodie manè convenit me, cùm adhuc è lecto surgerem. Q. Nihil ab eo petîsti? R. Imò pecuniam. Q. Et numeravit? R. In præsentia. Q. Quantum, obsecro? R. Viginti asses. Q. *Papæ!* asses viginti? quî fit, ut audeat tibi tantum pecuniæ committere? R. Quia novit me dispensatorem frugi. Siquidem semper illi reddo rationem usque ad teruncium. Q. Sed ægre fortasse impetrâsti. R. Imò facillimè, atque adeò cum gratia. Q. O mitem parentem! R. Certè mitissimum. Sed (ut ad rem) quid facies ista pecunia? R. Emam libros & alia mihi necessaria. Q. *Potésne* mihi aliquid mutuo dare! R Possum, si modo eges Q. Nisi egerem, non peterem. R. Quantum vis à me accipere? Q. Quinque asses. R. Accipe. Q. O verè amicum animum? R. Amicus verus non est, nisi qui amicum juvat in tempore, si tamen habet unde juvet. *Q. Amicus certus* (ut est in Proverbio) *in re incerta cernitur*. R. Quando reddes mutuum? Q. Ubi primùm pater in hanc urbem venerit. R. Quando venturum speras? Q. In mercatu proximo, nempe ad octavum diem *Octobris*.

COLL.

COLL. 60.

Pædagogus, Puer.

HOdie manè quotâ horâ expergefactus es? Pu. Ante lucem; quotâ horâ nescio. Pæ. Quis te expergefecit? Pu. Venit excitator hebdomadarius cum laterna sua, pulsavit acriter ostium cubiculi; quidam aperuit; excitator accendit nostram lucernam; clarâ voce inclamavit. Experrecti sunt omnes. Pæ. Narra mihi ordine quid egeris ex illo tempore usq; ad finitum jentaculum. Vos pueri, auribus atque animis diligenter attendite, ut discatis hunc vestrum condiscipulum imitari. Pu. Experrectus sum, surrexi è lecto, indui tunicam cum thoraci, sedi in scabello, accepi femoralia & tibialia, utraque indui, calceos calceavi, femoralia ligulis astrinxi thoraci, tibialia periscelide ligavi super crura, cingulo me præcinxi, caput diligenter pexui, aptavi capiti pileolum, togam indui; deinde egressus cubiculo descendi infra, urinam in area reddidi ad parietem, accepi aquam frigidam è situla manus & faciem lavi, os & dentes colui, detersi mantili manus & faciem. Interea signum ad precationem datur minore tintinnabulo: in aulam privatam convenitur, precamur unà, accipimus ordine jentaculum à famulo culinario, jentamus in triclinio sedentes quieti, sine murmure & strepitu; quos audivi ineptè garrientes, aut verba loquentes otiosa, aut etiam lascivientes vidi, amicè admonui: qui non paruerunt admonitioni, detuli ad observatorem, ut eos notaret. Pæ. Nemóne vobis præerat dum jentaretis? Pu Imo Hypodidascalus. Pæ. Quid agebat interea? Pu. Ille per mediam aulam ambulabat tenens librum in manibus, & identidem monens observatorem, ut notaret ineptè garrientes. Pæ. Nullúmne igitur verbum tunc licet emittere? Pu. Imo licet; verùm ii demum notari solent, qui diu & multis verbis ineptè & sine ullo fructu confabulantur. Cæterùm licet omnibus jucundos inter se tractare sermones de bonis & honestis rebus, dum tamen id modestè fiat, citra clamorem & contentionem. Pæ. Hactenus satisfecisti mihi; cætera narrabis à prandio

dio

tio, nisi aliquid negotium intervenerit. Eamùs nunc in aulam ad prandium, nè magistro in mora simus. Pu. Audivi modo signum dari. Pæ. Opportunè datum.

COLL. 61.

Magister Discipulus.

UBI finivisti narrationem ante prandium? D. Cùm vellem finem imponere de jentaculo, tu me interpellâsti, Præceptor. M. Perge igitur narrare ordine reliqua. D. Dum jentandi finem facimus, datur publicum signum posterius; sumit quisque libros; imus in aulam communem; recitantur de more catalogi singularum classium; qui adsunt, ad nomen respondent; ego quoque respondeo; absentes notantur in catalogis ab ipsis nomenclatoribus. Finitâ catalogorum recitatione, ludimagister pulpitum ascendit, ut precetur; jubet nos attentos esse, túmque publicè precatur; ubi precatus est. Recipite, inquit, vos in suum quisque auditorium. Conveniunt omnes, ego item venio cum meis condiscipulis; sedeo in loco meo; preceptor ingreditur; inquirit de absentibus; deinde sedet in cathedra sua, & jubet pronuntiari auctoris scriptum. Pronuntiavimus terni clarâ voce, ut solemus quotidie. Tum jubet ut reddamus interpretationem: aliquot ex rudioribus legunt singuli: nos alii reddimus terni, idque memoriter, præter eum qui verba ipsa auctoris præit nobis ordine. Tandem præceptor exigit *Anglicam* verborum significationem: doctiores, quibus nominatim id præcipit, respondent: ego quoque jussus ab eo, respondeo; laudat illos qui bene responderint, de quorum numero ego (quod sine jactantia dictum sit) unus eram. Postea jubet singulas orationis partes ordine tractari, ad rationem Grammaticam. Postremò palam præscribit, quid sit à prandio reddendum: auditâ hora octavâ, precationem imperat; quâ finitâ, monet ut officium sedulò faciamus: tandem nos missos facit. Eo spectante, eximus ordine & sine strepitu, lætique discedimus. Satisne tibi feci, præceptor? M. Imo cumulatissimé. D. Placétne tibi

tibi ut ſub cœnæ tempus idem faciam de reliquis hujus diei actionibns? M. Nihil opus erit, Nam de iis quæ horis pomeridianis aguntur, alias te audivi ſatis. D. Nunquid vis præterea? M. Eſtne tempus eundi in aulam communem ad *Pſalmorum* cantionem? D. Tempus eſt. M. Ito igitur.

COLL. 62.

Pædagogus, Puer.

ADes, *Carole*? Pu. Adſum, præceptor. Pæ. Quid agunt duo condiſcipuli tui? Pu. Adhuc docentur à ſubdoctore. Pæ. Tu vero jamne pronuntiâſti contextum prælectionis in craſtinum mane? Pu. Pronuntiavi. Pæ. Satiſne rectè? Pu. Satìs gratia Deo. Pæ. Quis te audivit? Pu. Ludimagiſter. Pæ. Bene habet; ſed eſt, quod monere te velim. Pu. Eho iſtud audire percupio. Pæ. Sæpenumero cogitandum tibi eſt, quantum debeas bonorum omnium largitori Deo, qui & ingenium & memoriam tam felicem tibi dederit. Pu. Quid illi non debemus, qui mihi dedit omnia? Pæ. Dic aliquot ejus beneficia præcipua, quemadmodum docui te aliqando. Pu. Dedit mihi cœleſtis ille pater corpus, animam, vitam, mentem bonam, parentes bonos, locupletes, nobiles, bene erga me affectos; & qui non modo ſuppeditant mihi copioſe omnia ad hanc vitam neceſſaria, ſed etiam (quod eſt longe maximum) me bonis literis, boniſque moribus tam diligenter inſtituendum curant, ut nihil ſit præterea requirendum. Pæ. Vere omnia iſta dixiſti, ſed unum prætermiſiſti, quod eſt ſingulare Dei beneficium. Scin' tu quid ſit? Pu. Sine me pauliſper cogitare. Pæ. Otioſè cogita. Pu. Nunc ego reminiſcor; ſed pro magnitudine rei, neſcio quibus verbis id poſſum exprimere. Pæ. Dic tamen, quo poteris modo. Pu. Cogito etiam atque etiam. P. Dic tandem. Pu. Innumerabila ſunt Dei optimi maximi erga me beneficia, in corpore, in animo, in externis rebus; ſed nullum majus nec dici nec cogitari poteſt, quàm quòd Filium ſuum unicum gratìs mihi dederit, qui me miſerrimum peccatorem & ſub *Satanæ* tyrannide captivum, ac morti

næ destinatum redemit, idque morte suâ omnium crudelissima & maximè ignominiosâ. Pæ. Satis aptè dixisti, & totidem ferè verbis quot aliàs te docueram. Sed nunquid Deus tibi uni hoc tantum beneficium præstitit? Pu. Minimè vero. Pæ. Quibus præterea? Pu. Omnibus, quotquot Evangelio fideliter ac verè crediderint. Pæ. Agè profer locum ex *Johannis* Evangelio, in eam sententiam. Pu. *Sic Deus dilexit mundum, ut filium suum unigenitum daret, ut omnis, qui credit in eum, non pereat, sed habeat vitam æternam. Non enim misit Deus Filium suum in mundum, ut condemnet mundum, sed ut servetur mundus per eum. Qui credit in eum, non condemnatur: qui verò non credit, jam condemnatus est, quia non credidit in nomen unigeniti Filii Dei.* Hæc est autem. *Pæ.* Hactenus, satis; sed cujus sunt verba ista? *Pu.* Ipsius *Christi* de seipso loquentis. *Pæ.* Quem alloquitur? *Pu.* *Nicodemum*, qui ad eum nocte venerat. *Pæ.* Faxit ipse *Christus*, unicus Servator noster, ut magis ac magis in ipsius cognitione proficias. *Pu.* Faciet, spero. *Pæ.* Perge igitur, ut cœpisti, alacriter, quod bene vertat Deus in gloriam sui nominis. *Pu.* Ita precor. *Pæ.* Eamus cœnatum.

COLL. 63.

Observator, Puer.

TU nunquam studes; quando eris doctus? *P.* Id fiet progressu temporis, Deo juvante. O. Rectè dicis; sed interim laborandum tibi est. P. Atqui ego non sum arator. O Etiam rides? Quasi *laborare* idem sit quod *arare*. P. Scio non idem esse. O. Cur ergò sic respondisti? nonne istud ridere est? P. Et ridere non est malum, cùm sit naturale omnibus hominibus. O. Pergin' tu nugas dicere? P. *Q*uod dixi verum est & verum dicere non est nugari. Cur me immerito reprehendis? O. Jure te arguo. P. Quo jure? O. Quia non ignoras *ridere* pro *irridere* usitatum esse, & tamen sic accepisti quasi de risu sum loquutus. P. Si defendo causam meam quid mali facio? O. Pergis igitur esse pertinax? Profectò seriò notaberis. P. Ne quæso mihi irascaris, mi *Martine*. O. Non irascor; sed officium meum

meum facio. P. Sed audi,quæso. O. Quid audiam? tuas nugas? P. Audi,inquam,nihil mentiar. O.Dic breviter: est mihi alibi negotium. P. Imprimis,cum tu me monuisti,non eram otiosus. O. Quid ergo? si nihil faciebas, nonne otiosus eras? P.Non eram;pace tuâ dixerim. O. Qui potest illud fieri? P. Dicam tibi,etsi tute meliùs hoc intelligis quàm ego. Nihil faciebam, ut apparebat: sed tamen cogitabam aliquid boni. O. Declara istud mihi. P. Cùm tu facis versus, sæpe meditaris diu, quasi sis otiosus,quamvis nunquam sis minùs otiosus. O. Pro ista ætate nimis acutus es. Etiamsi tibi (ut ais) otiosus non eras,tamen qui te viderint,possent aliter judicare. P.At solus eram. O. Verum: sed poterant aliqui intervenire. Denique non fateris culpam. P. Siqua fuit culpa, in eo fuit, quòd primo aspectu videbar tibi esse in otio,cùm reverà non essem.O.In eo nihil requiro: sed de irrisione quid respondes? P. Certè nihil dixi irridendi animo. O.Quid igitur? P. Jocabar, crede mihi.O. Quorsum? P.Ut paucis verbis fabulando,aliquid ex te addiscerem. O. Non is sum, à quo multa doceri queas. P. Imò tecum multum boni sæpe didici. O. Quid tandem vis concludere? P. Ut mihi ignoscas; quando, ut vides, malo animo nihil peccavi, quod equidem sciam. O. Agè, ignosco, quia videris mihi candidus & apertus,neque adhuc vidi te mendacem esse. P. Ago tibi gratias, *Martine* suavissime.

COLL. 64.

N. O.

Ergóne abis in patriam? O. Cogor abire,nempe accersitus à patre. N. Nunquámne es reversurus? O. Non,spero. N. Quando profecturus es? O. Crastino die, ut opinor.N.Siccine igitur me relinquis? O. Ità necesse est. N. O me miserum! ubi & quando amicum talem reperiam? talem studiorum meorum socium? O.Nè doleas,esto animo bono; meliorem tibi dabit Deus. N. Ille quidem potest,scio; at ego vix sperare possum. O. Noli, obsecro,te affligere tantoperè;nec enim hâc separatione

corpo-

corporum interitura est amicitia nostra, quin potiùs accrescet magis; & absentes corpore, præsentes animis erimus. Quid? Epistolæ; quas ultrò citróque dabimus. quantam vim speras habituras esse? Quid? quòd mutuo illo desiderio amor ipse noster fiet jucundior? N. Verisimilia sunt quæ dicis omnia;sed interim non lenitur dolor meus. O. Ah! reprime lachrymas.N. Non queo præ dolore O.Siccine agis? an putas me minore dolore tangi? Sed quid agas? divinæ voluntati parendem est. Nunc ipse te collige, obsecro; ac potius ad hilariter cœnandum te para. Pluribus à cœna colloquemur. N. O quàm triste divortium!

COLL. 65.

Messor, Valensis.

NON meministi præceptorem, tam sæpe monere nos de fugiendis pravis sodalibus? V. Ego verò probè memini. M. Tamen alicubi satìs negligenter uteris ejus monitis. V. In quo videor tibi ea negligere? M. Dicam tibi modò attente audias. V. Dic, obsecro; audiam attentissimè.M.Nunquam vis cavere ab illo impostore? V. Cur caveam? M. Nè illius contagione depraveris; nôsti enim esse pessimum. V.Atqui non sponte sequor; ad me accurrit undique. M. Nimirum quia novit te habere quod des, & dare libenter ac sæpé. V. Quid igitur mihi faciendum suades? M. Dic semel & seriò, & quasi animo irato. Quid vis,amicè? cur me ubique sequeris? omnes clamitant te esse pessimum, adeò sodales tui esse nolunt. Proinde omitte me posthac, quæso, nè tuâ causâ virgis palàm cædar. V. Quid si velit aliquid contrà respondere? M. Abrumpe illi sermonem,téque recipe celeriter. V. Ago tibi gratias quod me tam fideliter monueris.

COLL. 66.

G. H.

VIsne permanere in ista ignorantia? H. Avertat Deus! G. Quid igitur facies? H. Da mihi super hâc re consilium, quæso. G. Imprimis meum sæpissimè & ex ani-

mo precare; deinde semper attentus esto: hoc est, diligenter audito quicquid docetur, sive præceptor loquatur, sive aliquid reddant condiscipuli tui; postremò, charitatem diligenter cole. H. Quibus modis? G. Neminem neq; lædito, neque offendito; nemini invideto; neminem odio habeto; sed contrà, omnes dilige tanquam fratres; ac bene omnibus, quoad poteris, facito. H. Quid illa mihi conferent ad studiorum profectum? G. Plurimum. H. Quomodo? G. Sic enim Deus tibi illuminabit ingenium, memoriam, ac cæteras animi dotes augebit; denique studia tua ità promovebit, ut majoris in ea re progressus indiès facias. H. Consilium mihi sanè das optimum; utinam in Dei ipsius gloriam uti perpetuò valeam, tibique aliquando referre gratiam! G. Non opto, ut mihi aliud gratiæ eo more referas, nisi ut Deum sæpenumero laudes, studiaque honesta semper prosequaris, atque ita ad divinarum literarum cognitionem tandem pervenias.

COLL. 67.

Castellanus, *Messardus*.

QUid egisti per hos quindecim dies? M. Ministravi matri, quæ graviter ægrotabat. C. Ain'tu? M. Sic est profectò. C. Quo laborabat morbo? M. Febre tertianâ. C. An convaluit? M. Paulatim convalescit: gratia Deo. C. Quis eam sanavit? M. Medicorum summus. C. Quis ille? M. Ipse Deus. C. De hoc nihil dubito; sed cujus operâ? M. Domini *Sarrasini*. C. Is habetur maximi nominis in medicinæ professione. M. Id quotidie probant egregiæ curationes ejus. C. Quibus remediis utebatur in curanda matre tua? M. Medicamentis. C. Satis istud intelligo, etiam te tacente. Sed dic planè, quæ fuerunt ista medicamenta? M. Sine me aliquantisper recordari. C. Sino; dic tandem quæ reminisceris. C. Duo tantùm nomina mihi occurrunt, clysteres & potiones. C. Quid ista conferunt? M. Eho ineptè, ità rogas, quasi ego medicinæ operam dederim. Itaq; si cupis ampliùs scire, quære tute ipse ab iis potiùs, qui ista profitentur, hoc est, à medicis & pharmacopolis.

C. Nè

C. Nè mihi ſuccenſeas,oro. M. Cur tu es adeò curioſus? C. Ut ediſcam ſemper aliquid. M. At vide interim nè voceris percontator. C. Audi tamen item pauca. M. Loquere. C. Quamdiu ægrotavit mater? M. Ferè duas hedomadas. C. Interea ubi erat pater? M. Profectus erat *Londinum* ad mercatum. C. Sed tu,quâ horâ rediiſti in Gymnaſium? M. Hodie mane. C. Dediſtine excuſationem præceptori? M. Dedi. C. Quid tibi reſpondit? M. Factum bene inquit. Tu vero ubi eras? C. Heſterno die rus iveram cum patruo. M Agè, videamus quid ſimus reddituri horâ ſecundâ; nam ego quodammodo nunc novus ſum diſcipulus.

C O L L. 69.

Grangerus, *Torquetus*.

VIſne ire mictum? T. Satis otiosè minxi. G. Eamus una,quæſo,ut parùm fabulemur. T. Tace,inepte,niſi vis accuſari. Non eſt fabulandi tempus; nonne debuiſti meire, cum jentaretur? G. Debui, ſed oblitus ſum. T. Ito igitur ſolus, eum bona venia præceptoris: nè ſis poſthac tam obliviosſus. G. Parebo tibi, & meminero.

C O L L. 69.

Malognodus, *Gaſſinus*.

QUid cogitas *Gaſſine*? cave tibi obſecro. G. Quid mihi cavebo? M. Nè in morbum incidas. G. Qua ex cauſa? M. Ex nimia luſûs intemperantia. G. Unde apparet periculum? M. Quia totus æſtuas, totus ſudore mades. G. Rectè & in tempore admones. Profecto non ſentiebam. M. Deſiſte, ſi me audis. G. Audio verò libenter,ac tibi morem gero. Quis enim reſpuat tam fidele conſilium? M. Deterge faciem ſudariolo, & indue te celeriter,nè ſubitum frigus contrahas. G. Habeo tibi gratiam:nam ferè morbis ſum obnoxius. E Quid eſt cauſæ? G. Infirmitas meæ valetudinis. Vides enim quam imbecillo ſim corpore. M. Tantò magis debes tibi cavere. Iſtud probè novi, & parens uterq; me monet ſæpiſſimè. Sed quid agas? naturâ proni ſumus in noſtram perniciem. M. O mi *Gaſſine*,non eſt voluptati ſerviendum,ſed temperantiâ valetudini conſulendum

est. G. Est in promptu carmen *Catonis* in eam sententiam. M. Teneo; sed de his alias. Jam satis indutus es. Non est quòd hic morêre diutiùs. G. Vale, *Malognode*, moniter amicissime. M. Vin' tu, ut domum te deducam? G. Nihil opus est deductione. Ego bellè me habeo, Dei beneficio. M. Mi *Gassine*, cura ut valeas.

COLL. 70.

Robinerianus, *Bobussardus*.

VAlde miror cur hodie mane non adfueris. B. Quid miraris tantopere? nihil hic est novi; multi absunt quotidie, imo ferè horis singulis. R. Atqui victoria tibi erat in manibus. B. Quid ego curo? Ejusmodi victoria (ut bene dicebat quidam) nihil aliud est quam brevis gloria. R. Sed interim modesti adolescentes hinc ad studia magis incenduntur; nec tamen iani gloriâ tumescunt, sed ad honorem Dei referunt quicquid indè laudis accesserit. B. Istud certè raró contingit: plures enim sunt, qui victoriis abutantur ad privatam gloriam, quàm qui Divini honoris rationem habeant. R. Verisimile dicis. B. Imò verissimum. R. Sed velim mihi dicas, cur abfueris. B. Scripsi ad patrem literas. R. Cujus nomine? B. Matris R. Dictavitne tibi ipsa? B. Quid scripsissem, nisi dictâsset? R. Quid continebant literæ? B. Longum esset tibi narrare. R. Saltem dic earum argumentum. B. Varium erat & multiplex; & quid tuâ, quæso, scire refert? R. Nihil. B. Cur ergò tam avidè quæris? R. Animi causâ, ut ferè curiosi sumus novi aliquid audiendi. B. Nihil aliud quàm garris; omitte me. R. Ausculta paucis. B. Agè ausculto; loquere quid velis. R. Scire cupio ubi sit pater tuus. B. Quasi verò nescias. R. Unde scirem? B. Cùm tibi sit notissimus, & cùm simus vicini, non putâssem te ignorare. R. Dic tandem, quæso. B. Est *Londini*. R. Quando est profectus? B. Abhinc dies quatuor. R. Quid illîc agit? B. Negotiatur. R. Quando rediturus est? B Finito mercatu. R. Ad quod tempus finietur? B. Roga mercatores; non est meum curare talia. R. Quid igitur curas? B. Ut Deum timeam, parentibus obediam, bonas artes cum pietate

discam

diſcam. R. Næ tu magnificè loqueris; ſed dic mihi ſeriò, potéſne res tantas efficere? B. Egóne iſtud mihi aſſumo? Quin potiùs fateor, nè incipere quidem penès me eſſe. R. Quid ergò de te fiet? *B.* Deus ipſe ſpiritu ſuo in me operabitur. R. Optimè ſentis: nihil ex re prætereà requirebam. B. Eſt Deo gratia, cui acceptum refero quicquid ineſt in me boni. R. Iſtud rectè; & laudo equidem nè tibi videar nihil aliud quàm garrire. B. Cùm illud dicerem, jocabar ſanè. R. Ego ſic accepi: ſed tu (ut cœpiſti) perge diſcere,& ſapere. B. Qui mihi dedit fidem, idem (ut ſpero) perſeverantiam dabit. R. Bene ſperas,& ego idem ſpero tecum: itaque pergamus vivere inter nos conjunctiſſimè, ut adhuc fecimus. B. Per me quidem non ſtabit, niſi ope Divinâ prorſus ero deſtitutus. R. Avertat ipſe Deus! ſed audin' tu horologium? B. Ut in ipſo tempore ſermonem finivimus!

Duo quæ ſequebantur colloquia de conſilio auctoris ſunt tranſlata ad finem hujus ſecundi libri.

COLL. 71.

Ruffetus, Monachus.

UNde venis? M. Foris. R. Quid prodieras? M. Ut emerem chartam. R. Emiſtine? M. Emi. R. Quantum emiſti? M. Schapum. R. Quanti? M. Quinq; quadrantibus. R. Cujus formæ? M. Minoris. R. Oſtende. M. Vide num bona ſit. R. Bona eſt profectò; in quem uſum emiſti? M. Ineptè quæris. Quis eſt chartarum uſus niſi ad ſcribendum? R. Imò alius. M. Quis cedo? R. Ad merces involvendas. M. Intelligebam de charta ſcholaſtica, non de emporetica; non enim ſum mercator. R. Utimur etiam charta ad ſiccandum recentem ſcripturam. M. Satis ſcio: ſed charta illa eſt bibula. R. Et tamen charta eſt. M. Eſto. R. Eſt ergò multiplex chartæ uſus etiam in ſchola. M. Cogor fateri. R. Etiam dicam tibi alium uſum,& quidem in ſchola frequentiſſimum. M. Quem? R. Non auſim dicere ſine præfatione honoris. M. Quid opus eſt inter nos honorem præfari? non enim verba fœtent. R. Dicam igitur, quando ità vis. M. Dic liberè. R. Ad tergendas nates

in latrina. M. Illuc non referuntur chartæ puræ, sed jam scriptæ, eæque inutiles. R. Quid tum? chartæ sunt tamen. M. At ego de charta pura & nova loquebar. R. Sed interim victus es. M. Sit ita sane, non me pœnitet disputatiunculæ hujus nostræ. Sed jam à lusu disceditur. M. Et nos ergò loco cedamus.

COLL. 72.

Hugo, Brasius.

HAbésne bonum atramentum? B. Cur istud rogas? H. Ut mihi des aliquantulum. B. Eho, non habes? H. Imò; sed eo non possum scribere. B. Quid obstat? H. Quia nimis spissum est. B. Nescis diluere? H. Non est mihi aqua. B. Dilue vino. H. Multo minùs. B. Quidsi aceto diluere? H. Indè charta perflueret. B. Quid scis? H. Audivi è quodam magistro, qui me docebat scribere, B. Ego verò aliud audivi magìs mirum. H. Narra mihi, sodes. B. Quid mihi dabis? H. Bonam aciculam. B. Audi igitur quod ego didici ex quodam pædagogo meo. Atramentum, quod aceto liquefactum est, ægrè eluitur. H. Fieri potest; sed interim da mihi parum in usum præsentem. B. Tene atramentarium tuum bene apertum, ego infundam tibi. H. Ecce? infunde. Vah! quam liquidum est. B. Fortasse quia non est gummi satis. H. Sed quam decolor! B. Utere si vis, quale quale est; non enim habeo melius. H. Quid igitur faciam? B. Hem! inepte, non potes pennâ tuâ bene miscere? H. Miscui satis; quid possem præterea? B. Infunde rursus in cornu meum. H. Admove propiùs: estne satis? B. Comprime pennâ linteolum. H. Ita compressi ut ferè sit aridum; quid erit tandem? B. Atramentum bonum, aut certè mediocre. H. Bona est mediocritatis regula, ut ex præceptore didicimus. Sed nunquid ex duabus malis rebus confici potest aliquid boni? Ubi miscuero, & tibi rursus infudero, videbis experimentum. H. Ardeo istud videndi desiderio. B. Porrige nunc atramentum tuum. H. Eccé! infunde. Ohe, jam satis est: quæ isthæc est profusio? Plus mihi dedisti quam tibi retinueris. B. Commisce iterum.

etiam atque etiam. H. Nunquam posset coquus sua jura & condimenta meliùs confundere. B. Jam tandem facito periculum. H. Dic mihi aliquam sententiam, ut interim discam aliquid. B. *Experentia* (ut vulgò dicitur) *est rerum Magistra*, Habes. H. Dicto citius. B. Videlicet jampridem tenebas. H. Quis illud ignoraret, quod est adeò vulgare? B. Nunc videamus. H. Res apparebit meliùs ubi scriptura bene desiccata fuerit. B. Quid vis expectare? Jam siccata est plus satis. H. Oh, vide quàm nigra sit. B. Dixine veré? H. Aliquando periculum feceras scilicet. B. Constabit igitur experientia esse rerum magistram. H. Quinetiam hinc experimur ex rerum commixtione bonum fieri temperamentum. B. Jam incipis altiùs philosophari; itaq; discedo. H. O longum sermonem de nihilo; B. Nihil me pœniter alioquin inerti otio torpuissemus.

COLLOQUIORUM SCHOLASTICORUM
LIBER III.

Cui insunt magistri colloquia cum discipulis.

Admonitio.

Hæc pueris ita legenda erunt, ut ex duobus legentibus unus discipulum, alter præceptorem agat.

COLLOQ. I.

Unus ex Discipulis, Præceptor.

SAlve præceptor. P. Salve per *Jesum Christum.* An surrexerunt omnes? D. Omnes præter parvulos. P. Nunquis ægrotat? D. Nemo, gratia Deo. P. Quid agitur? D. Alii se induunt, alii jam student graviter. P. Adéstne vobis hypodidascalus? D. Jamdudum. P. Ite igitur precatum, vósque diligenter commendate Domino

Deo per *Jesum Christum*, deprecatorem nostrum; deinde pergite in studiis vestris, usque ad horam jentaculi. *D.* Ità solemus præceptor. P. Credo equidem; sed quia ferè somniculosi estis ac negligentes, idcirco ego vos admoneo sæpius. D. Gratiam habemus, præceptor humanissime. Nunquid vis prætereà! P. Dic famulo, ut togam adferat.

COLL. 2.

Ludimagister, Discipulus.

ADfuististine hodie concioni sacræ? D. Adfui. L. Qui sunt testes? D. Multi ex condiscipulis, qui me viderunt, testari possunt. L. Sed producendi erunt aliquot. *D.* Producam cùm jubebis. L. Quis habuit concionem? *D.* Dom. N. L. Quotâ horâ incepit? D. Septima. *L.* Unde sumpsit thema? D. Ex Epistola *Pauli* ad *Romanos*. *L.* Quoto capite? D. Octavo. L. Adhuc bene respondisti: nunc videamus quid sequatur. Ecquid memoriæ mandâsti? D. Nihil quod referre possum. L. Nihilne! cogita paulisper; & vide nè turberis; quin esto animo bono. D. Certè præceptor, nihil possum reminisci. L. Nè verbum quidem? D. Nihil prorsus. L. Hem, verbero! Quid igitur profecisti? D. Nescio, nisi quod fortasse interim à malis abstinui. L. Istud quidem est aliquid, si modò fieri potuit, ut malo omninò abstinueris. D. Abstinui quoad potui. L. Fac ità esse; non tamen satisfecisti Deo, cùm scriptum est, *Declina à malo, & fac bonum.* Sed dic mihi, quæso, quâ gratiâ illuc iveras potissimum. D. Ut aliquid addiscerem. L. Cur id non fecisti? D. Non potui. *L.* Non potuisti nebulo? Imo noluisti, aut certè non curâsti. D. Cogor fateri. L Quæ res te cogit? D. Conscientia mea, quæ me accusat apud Deum. L. Rectè dicis; utinam ex animo! D. Equidem ex animo dico. L. Ità fieri potest; sed agè, quid fuit causæ, quamobrem nihil memoriæ mandaveris? D. Negligentia mea; non enim diligenter audiebam. L. Quid igitur faciebas? D. Identidem dormiebam. L. Ità soles; sed quid agebas reliquo tempore? D. Cogitabam mille ineptias, ut solent pueri. L. An

tu

tu adeò puer es, ut non debeas attentus esse ad verbum Dei audiendum? D. Si attentus essem, possem aliquid proficere. L. Quid igitur meruisti? D. Verbera. L. Meruisti profectò idque largissimè. D. Ingenuè confiteor. L. Verbo tenus, opinor. D. Imò certè ex animo. L. Fortasse; sed interim para te ad plagas accipiendas. D. Ah Magister, ignosce obsecro. Peccavi fateor, sed nulla ex malitia. L. Atqui tam supina ista negligentia proximè ad malitiam accedit. D. Non equidem inficior; sed tuam imploro clementiam per *Jesum Christum*. L. Quid igitur facies, si tibi ignovero? D. Faciam officium meum posthac, ut spero. L. Addendum erat, Deo juvante; sed id parùm curas. D. Imò magister, adjuvante Deo, præstabo posthac officium. L. Agè, condono culpam tuis lachrymis: tibique eâ lege ignosco, ut promissi memineris. D. Gratias ago, magister humanissime. L. Eris apud me in maxima gratia, si promissa servaveris. D. Faxit Deus optimus maximus ut possim. L. Faxit precor.

COLL. 3.

Nathaniel famulus, Magister.

MAgister, nemo est qui doceat in sexta classe. M. Quid hoc rei est? ubi est magister *Philippus*? N. Morbo detinetur in lecto. M. Quî scis? N. Nunciavit quidam ex discipulis ejus domesticis. M. Dic hypodidascalo meo. N. Non est in musæolo suo. M. Quî scis? N. Nam ego ter aut quater pulsavi ostium. M. Dic primæ classis doctori, ut mittat è suis aliquem. N. Quid si nollet mittere? M. Abi, inepte; an putas eum esse tam imprudentem ut recuset? Abi, propera.

COLL. 4.

Antonius, Magister, Discipuli.

MAgister. M. Hem! quid est? A. Sunt quidam, qui te conventum volunt. M. Ubi sunt? A. Te expectant in vico. M. Nunc adibo. A. Atqui urgent. M. Præcurre tu, atque eos intromitte in aream; ego te sequar: vos interim expectate cum silentio. Mox ego adero, ut vos ad cœnam dimittam. D. O quam bonum verbum!

COLL.

COLL. 5.

Ganellus, Præceptor.

PRæceptor, quid reddemus cras mané? P. Hodie mané palàm dixi ante è schola missionem. C. At ego non aderam, præceptor. P. Roga condiscipulos. Nam si vellent singulì me interrogare de rebus à me palàm dictis, quæso, quando finis esset? Itaque fac sis posthac prudentior. C. Curabo pro viribus. P. Sed tu ubi eras? C. Prodieram. P. Quid prodieras? C. Ut curarem negotium aliquod, de quo pater ad me scripserat. P. A quo petivisti veniam? C. Ab hypodidascalo. P. Cur non à me potiús? C. Quia eras occupatus. P. Quid agebam? C. Alloquebaris in area quosdam viros honoratos, qui te conventum venerant. P. Abi, nunc recordor.

COLL. 6.

Præceptor, Famulus, Observatores.

HEus! *Martine.* F. Hem! præstò sum, Here. P. Accerse mihi huc quinque publicos observatores quos hesterno die in hunc mensem elegi; nóstin'? F. Optimè, nam egomet aderam. P. Sunt (opinor) in suo quisque auditorio: festina. F. Quamprimum rediero. O. Adsumus omnes præceptor. Quid tibi placet imperare? P. Satìs erat jubere, nec enim sum imperator nec magistratus. Ego vos huc accersendos jussi, ut vos officii vestri commonefacerem. Vos igitur attentis auribus atque animis audite. Non ignoratis quanto cum timore Domini hesterno die palàm in aula nostra communi vos elegerim, auspicati sumus à sacris precibus, secuta est admonitio nostra atq; exhortatio ad omnem cœtum scholasticum de timore Domini déque moribus, qui deceant studiosos in schola quotidie versantes; deinde, non sine optimorum adolescentium testimonio vos elegi quinque, quos ad hoc munus idoneos existimavi: postremò, ventum est ad secundam cum gratiarum actione precationem. Nè igitur putetis ludum fuisse aut jocum actionem illam, in qua nomen Domini tam studiosè fuerit invocatum. Ac licèt apud imperitos aut arrogantes hoc munus & vile & abjectum vide-

videatur; vos tamen credite cùm honorificum tum ſanctum eſſe veſtrum illud miniſterium. Quòd ſi aliter exiſtimabitis, fieri non poteſt,ut munere veſtro rectè fungamini. Itaque ego vos hortor, quantùm poſſum, & per *Jeſum Chriſtum* obteſtor, ut cum Dei timore atque reverentia diligentiam præſtetis in iis omnibus, quæ intelligeris ad officium veſtrum pertinere. A vobis igitur abſit omnis favour,odium,gratia,ſtudium vindicandi, & ſimilia quæ tranſverſos agunt homines, & ſincerum corrumpunt judicium. Nè timeatis improborum minas quibus illi animos adoleſcentium ab officio ſolent abſterrere. Quam enim habent in vos poteſtatem? potiùs eum timete,qui veſter eſt Dominus, qui vitæ ac necis poteſtatem habet. Illius (inquam) tanti Principis timor vobis ob oculos ſemper obverſetur : incurretis (ſcio) in aliquot improborum ac diſſolutorum odium; ſed pluris ſit vobis unius Patris veſtri cœliſtis amor & charitas, quam omnes omnium hominum inimicitiæ. Eſtote ſemper memores verbi illius,quo Servator noſter & ſummus præceptor ſuos diſcipulos ad conſtantiam hortabatur:Si *vos*(inquit) *Odit mundus ſcitote, quod me prius odio habuerit.* Vos igitur propter ipſum *Chriſtum*, omnes flocci facite nebulonum minas, offenſiones, inimicitias; dummodo gloriæ Dei poſſitis inſervire fideliter. Hæc ſunt,de quibus nunc pro temporis brevitate vos admonendas eſſe exiſtimavi,præter illa,quæ vos in aula heſterno die audiviſtis.*Primus Ob.* Maximas tibi gratias agimus, præceptor humaniſſime, & *Chriſtum* precamur,ut ſua dona tibi ſemper adaugeat A te verò vehementer petimus, ut (ſi tibi moleſtum non eſt) præſcriptam des nobis hortationem tuam, quo illam inter nos quandoque relegentes memoriæ tenaciùs infigamus.P.Id ego faciam primdo quoque tempore, quandoquidem rem ſanè honeſtiſſimam poſtulatis. *Primus Ob.* Optamus etiam à te (ſi placet) commentariolum ſcriptum habere de præcipuis officii noſtri capitibus,ut ſimus certiores quid potiſſimum ſit nobis hac in re obſervandum. P. In ipſo tempore de hoc admones

&

& sic ego jampridem in animo habeam: sed me quotidie aliud ex alio impedivit. Dabo igitur ejusmodi commentariolum, quod videlicet contineat quicquid ad observatorum publicorum officia pertinebit; id autem descripseris ex ipso archetypo meo, quod ideo servare volo, ut cæteris quoque tradere possim futuris observatoribus. Nunc redite in suum quisque auditorium, *Ob.* Rectà imus, præceptor.

COLL. 7.

Clericus, Magister.

LIcétne, magister, ut ego & patruelis eamus domum? M. Quid eo? C. Ad nuptias consobrinæ. M. Quando est nuptura? C. Crastino die. M. Cur tam cito vultis ire? C. Ut mutemus vestimenta. M. Per me licet eatis: hâc tamen lege, ut cras huc redeatis cubitum. C. Quid si volet patruus ut expectemus repotia? M. Non detinebit vos, satis scio, dummodo dicatis ei quâ lege dimiserim. C. Verum fatebimur. M. Abite, & ab omni cavete intemperantia; facitéque ut *Luceat lux vestra coram hominibus, ut glorificetur vester ille cœlestis Pater.* C. Ità quidem speramus fore, ipso nos in omnibus adjuvante.

COLL. 8.

Laurentius, Magister

LIcétne exire, magister? M. Quæ tibi est exeundi causa? L. Ut quæram in foro aliquem ex nostratibus. M. Quid istud opus est? L. Mandare illi volo, ut meos admoneat de pane mihi aut adferendo, aut mittendo. M. *Ubi panis deficit, omnia sunt illic venalia.* L. Illud vulgatum est apud nos proverbium. M. Imò ubique pervulgatum, adeò panis mortalium vitæ est necessarius. Sed ad rem: tu nunc prodire vis? L. Si tibi placet, magister, ne mei negotii occasionem amittam. M. Abi, & festina ante prandium redire. L. Dabo equidem operam.

COLL. 9.

Beatus, Præceptor.

LIcétne mihi exire unà cum fratre? P. Quid causæ est? B. Ut mater emat nobis calceos; deinde ut tonsorem

ſorem adeamus. P. Quid eó? B. Reſectum capillos. P. Quid nunc opus eſt? B. Ut cras (ſi Dominus permiſerit) inviſamus patruum. P. Ite, & maturè redite ad ſtudium. Sed, heus pueri! adferte mihi à matre teſtimonium in craſtinum diem, aut teſtem adducite. B. Deo juvante, id curabo diligenter. Nunquid aliud vis, præceptor? P. Ut meis verbis matrem officiosè ſalutetis.

COLL. 10.

Albertus, Præceptor.

PRæceptor, licétne nobis ire ad tonſorem? P. Quid eò? A. Ut capillum tondeamus. P. Libenter quotidiè exiretis ſexies; quin expectate in craſtinum diem, ut eatis unà cum cæteris. A. Atqui propter forum turba erit in tonſtrina. P. Quid tum? ſatis habebitis otii ad expectandum. Recipite vos ad ſtudium. A. Ut libet, præceptor.

COLL. 11.

Bargius, Præceptor.

PRæceptor, accerſor à Patre. P. Ubi is eſt? In diverſorio. P. Quando venit? B. Advenit modò. P. Quis tibi tam citò nuntiavit? B. Miſit ad me famulum. P. Ubi eſt? B. Præ. foribus me expectat. P. Cur illum non intromiſiſti? B. Noluit intrare. P. Quid ita? B. Quia (ut ait) feſtinatione urgetur. P. Voca illum, ut paucis conveniam; deinde abi: ſed cura ut quamprimùm huc adſis. B. Eo vocatum.

COLL. 12.

Ludimagiſter, Ruſcinæus.

UBI eſt *Martinus*? R. Ivit ad forum. L. Quid eó? R. Emptum, ut dixit, cingulum. L. Injuſſu meo exire non debuit; ſed hoc nihil ad te. Quis dabit vobis merendam? R. Dixit ſe horâ ſecundâ reverſurum, ut det nobis. L. Quid ſi fallat? R. Id non eſt moris ejus. L. Niſi ad horam adfuerit, admone uxorem de veſtra merenda: habet enim clavem alteram cellæ penuariæ.

COLL. 13.

Præceptor, Scarronus.

DEmiror unde nunc venias. S. Domo redeo, præceptor. P. Cur iveras domum? S. Petitum merendam

P. Quam

P. Quamobrem non attuleras? S. Mater erat occupata. P. Quid tum? debuisti exire injussu meo? S. Non debui, fateor. P. Quid igitur meruisti? S. Plagas accipere; sed ignosce mihi, quæso, præceptor. P. Cur non petivisti eundi potestatem? S. Quia non audebam te interpellare. P. Quid agebam? S. Tenebas libellum quendam, & legebas aliquid. P. Fieri potest; sed vos tamen sæpe me interpellatis ob rem leviorem: nunc igitur para te ad vapulandum. S. Parce mihi, obsecro, præceptor. P. Sine ut priùs cogitem aliquantisper. Agè, parco, tum quia ingenuè confiteris, tum quòd satìs studiosus mihi videris. S. Gratias ago maximas, præceptor humanissime.

COLL. 14.

Gulielmus, *Ludimagister*

PRæceptor, non restat mihi charta ad scribendum, visne dare codicem? L. Quem in usum? G. Partim ad colloquia, partim ad exemplaria. L. Retulisti in codicem tuum? G. Retuli. L. Ostende. G. Ecce tibi, præceptor. L. Quid istud? retulisti octodecem: vis ergò de majore? G. Si tibi placet. L. Pete à famulo; ac, nè dubitet, ostende illi tuum codicem, ut idem in suum referat. G. Audio. L. Audi item: cave abutaris chartâ, nè tibi pater graviter succenseat. G. Faxit Deus, ut bene utar.

COLL. 15.

Grivetus, *Ludimagister.*

PRæceptor, licetne prodire? L. Quamobrem? G. Ut emam cultellos mensarios. L. Ubi sunt, quos habebas? G. Reliqui domi. L. Quid ità? G. Quia jam obtusi erant & inutiles. L. Habéne pecuniam ad emendos alios? G. Mater dedit mihi. L. Quis erit adjutor ad emendum? G. *Gerardus.* L. Ite simul, & cavete nè vobis imponatur. G. Cavebimus, Deo juvante. L. Omnes quidem juvat, sed eos potissimùm, qui ad ejus honorem omnia referunt.

COLL. 16.

Vernetus, *Ludimagister*, *Spatula.*

PRæceptor, licétne pauca? L. Loquere. V. Nos duo preponobamus, si tibi ita videretur, ire, dum cæteri ludunt,

ludunt, foras ambulatum. L. Quò vultis exire? V. In proxima ſuburbana. L. Quid autem ageris ambulantes? S. Tractabimus colloquium aliquod. L. Sed de bonis & honeſtis rebus. S. Hæc temporis ſerenitas & tam pulchra terræ facies præbebunt nobis honeſtum aliquod argumentum. L. Nunquam deeſt Dei laudandi materia, duntaxat veris ejus cultoribus. V. Nunquam profectò; ſed ut ad propoſitum revertamur, permittis nobis præceptor extra urbem prodire? L. Niſi mihi perſpecta eſſet veſtra perpetua fidelitas, & verus amor literarum, nunquam permitterem; præſertim cùm pravi adoleſcentes me ſæpe in hoc genere fefellerint. Vos igitur prodite, & maturè ad cœnam revertimini.

COLL. 17.

Iſaias, Ludimagiſter.

PRæceptor, licetne prodire? L. Quò prodire cupis? I. Ad ſartorem. L. Quid eò? Petitum femoralia. L. Jámne facta ſunt? L. Sunt, opinor. L. Rectè *opinor* dicis, quia res incerta eſt. I. Atqui promiſerat mihi in hunc diem. L. Quid ſi fallat? I. Nihil mirum fuerit. L. Nunc quoque verè loquutus es: nam rarò ad promiſſum tempus fidem præſtant artifices. I. Viſo tamen præceptor ſi mihi permittis. L. Nihil impedio. I. Nunquid vis præceptor? L. Imò, ut properes, nè deſis prælectioni. I. Bene mones, abeo.

COLL. 18.

Caius, Præceptor.

LIcétne prodire? P. Quo? C. Domum. P. Hem tam ſæpe ire domum? C. Mater juſſerat, ut ego & frater ſe adiremus hodie. P. Cujus rei gratia? C. Ut ancilla veſtimenta nobis excuteret. P. Quid iſtud? Súntne vobis pediculi? C. Et multi quidem. P. Cur uxorem meam non admonuiſtis? C. Non auſi ſumus. P. Quaſi verò illa ſit uſque adeo difficilis. Ancillam habet eâ potiſſimùm gratiâ, ut veſtram omnium curet munditiem: nec vos ignoratis illud; ſed gaudetis matris inviſendæ occaſionem vobis dari.

Vos

Vos igitur manete; cras ego curabo, ut vobis excutiantur vestes. C. Sed mater nos objurgabit. P. Egomet eam placabo; quiescite.

COLL. 19.

Tornator, Ludimagister, Discipuli.

PRæceptor, licétne cras ire domum? L. Quid eó? T. Petitum panem. L. Non tibi restat? T. Restat quidem sed parùm admodum. L. Quid frater? éstne tecum iturus? T. Jussit pater. L. Quando convenisti illum? T. Die *Jovis*, cùm venisset in hanc urbem. L. Ubi illum vidisti? T. Apud forum. L. Non mentiris? T. Non mentior. L. Unde probabis? T. Sunt ex condiscipulis, qui aderant. L. Qui tandem? T. Adsunt *Blasius* & *Audax*. L. Estne verum, pueri? D. Omnino verum. L. Qui scitis? *D*. Vidimus ejus patrem, audivimus ipsa verba. L. Si ità est, permitto ut eas domum cum fratre. T. Vale præceptor. L. Vos servet Dominus Deus. T. Idem tibi precamur ex animo. L. Sed heus! quando huc aderitis? T. Crastino die, vesperi, Deo juvante. L. Cura, ut promissi memineris T. Curabo. L. Scilicet, ut soles. T. Imò meliùs spero. Nunquid vis? L. Ut verbis meis salutem dicas parentibus. T. Faciam libenter; iterum vale præceptor. L. Nos quoque valete, & lento gradu ambulate, propter æstum solis. T. Ità facere solemus.

COLL. 20.

Magister, Villarianus.

QUid sibi vult, quod abfueris hâc totâ hebdomadâ? V. Oportuit me manere domi. M. Quamobrem? V. Ut matri adessem, quæ ægrotabat. M. Quod illi officium præstabas? V. Sæpius ei legebam. M. Quid legebas? V. Aliquid ex sacris literis. M. Sanctum istud & laudabile ministerium. Utinam sic omnes studerent verbo Dei! Sed quid? nihil agebas præterea? V. Quoties opus erat, illi ministrabam cum ancilla. M. Hæccine vera sunt omninò? V. Habeo testimonium. M. Profer illud. V. Ecce! M. Quis scripsit? V. Famulus noster matris nomine. M. Agnosco ejus manum, quia sæpe ab illo mihi attulisti. V. Licétne igitur

tur redire in sedem meam? M. Quidni liceat, cùm mihi satisfeceris? V. Gratias age, præceptor.

COLL. 21.

Lacetus, Hypodidascalus.

PRæceptor, licètne mihi prodire? H. Quæ tibi est prodeundi causa? L. Est mihi eundum ad forum. H. Quid eo? L. Ut emam corium. H. In quem usum? L. Ad calceorum soleas. H. Quis te adjuvabit in emptione? L. Quidam oppidanus, cui hoc mandavit pater meus. H. Debueras adire me cum cæteris, qui ad forum prodierunt. L. Occupatus eram. H. Qua in re? L. In scribendis ad patrem literis. H. Quando eas dabis? L. Hodie, si quem in foro nostratium offendero. H. Abi; & memineris ad horam solitam adesse. L. Meminero.

COLL. 22.

Arator, Ludimagister.

PRæceptor, tuo permissu horâ primâ prodieram; nunc redeo. L. Curasti negotium tuum? A. Curavi, gratia Deo. L. Factum bene. Quota est hora? A. Instat secunda. L. Voca mihi famulum; deinde ito ad merendam cum cæteris.

COLL. 23.

Eusebius, Præceptor.

PRæceptor, visne mihi mutuò dare aliquantulum pecuniæ? P. Quid opus est tibi pecunia? E. Ut *Sylvio* satisfaciam. P. Quantum debes illi? E. Assem cum semisse. P. Quo nomine? E. Quia scripsit mihi aliquot colloquia. P. Ostende. E. Vide, si placet. P. Adi hypodidasculum, dic ut det quantum petis. E. Gratias ago, præceptor. P. Non est quod agas; sed refer in codicem tuum. E. Quin jam retuli. P. Factum bene; ostende ipsi hypodidascalo.

COLL. 24.

Blasius, Ludimagister.

LIcetne mihi, præceptor, adire tutorem? L. Quæ te causa movet? B. Jusserat ille, ut se hodie convenirem si liceret per otium. L. Quando jusserat? B. Nudiustertius.

L. Ubi illum vidisti? B. In ara, quæ est è regione templi. L. At vide ne mentiaris. B. A me absit mendacium. Si vis dabo testes ex condiscipulis, qui mecum aderant. L. Qui sunt illi? B. *Daniel* & *Corderius*: visne ut eos accersam? L. Mane; ego illos conveniam. Sed dic quid egit tutor operâ tuâ? B. Ad aliquid scribendum. L. Quâ igitur hora vis illum adire? B. Nunc, si tibi placet. L. Quando huc redibis? B. Cum primùm me dimiserit. L. Nunc abi, atque illi ex me dic salutem plurimam. B. Faciam libenter.

COLL. 25.

Scriba, Magister.

PRæceptor, pater te invitat ad prandium, si tibi placet. M. Estne solus? S. Solus (opinor) præter domesticos. M. Excusa me illi, jam enim aliunde invitatus eram. Age tamen illi meis verbis gratias. S. Nunquid vis aliud? M. Nihil, nisi ut mature ad scholam redeas. S. Maturè, juvante Deo.

COLL. 26.

Gasper, Ludimagister.

LIcétne prodire præceptor? L. Quó? G. Primum ad sartorem, deinde ad tonsorem. L. Cur ad sartorem? G. Ut curem tibialia reficienda. L. Suntne lacera? G. Adeo lacerata, ut vix induere possim. L. Cur ad tonsorem? G. Ut illi ostendam ulcus, quod mihi his diebus subortum est in femore. L. Detege, ut videam. G. Vide quando ità placet. L. Est furunculus. G. Ità conjiciebam. L. Cum aperueris tonsori, roga illum ut emplastrum ulceri aptum adhibeat. G. Faciam quod suades. L. Sed nunquis est, qui tecum prodire velit? G. Imò *Johannes Fluvianus*. L. Quod habet negotium? G. Tonsorem quoque vult adire. L. Ite igitur una & redite similiter. G. Nunquid vis præterea? L. Ut matureris reditum, nè merendâ vestrâ mulctemini.

COLL. 27.

Franciscus, Ludimagister

PRæceptor, licétne nobis prodire? L. Estisne multi, qui prodire vultis? F. Ferme omnes. L. Quid hoc sibi vult? F. Est hodie mercatus; indèfit, ut ferè sibi quisque velit

velit aliquid emere. L. Nunc ego sum occupatior quàm ut singulorum prodeundi causam possum cognoscere; adite igitur subductorem, qui cognoscat; & si vacat, vos deducat ipse. F. Gratias agimus, præceptor humanissime.

COLL. 28.

Magister, Theophilus.

HOdie igitur *Petrum* convenisti? T. Hodie. M. Ubi? T. In templo. M. Quotâ horâ? T. Octavâ matutinâ. M. Nunquid rogasti quando sit rediturus scholam? T. Rogavi. M. Quid ille? T. *Nescio*, inquit. M. Debuisti illum ad reditum exhortari. T. id ego feci & multis quidem verbis. M. Benè fecisti: sed quid ille respondit? T. Se adhuc à patre detineri ad fructus colligendos. M. Quid si ad ipsum patrem scribas de statu nostro scholastico? fortasse enim movebitur, ut filium citiùs remittat. T. Si tibi ità videtur faciam, idque diligenter. M. Fac igitur primo quoque tempore; sed audi, scribe plenissimé, deinde literas tuas mihi ostende priusquam des perferendas. T. Sedulò faciam, præceptor.

COLL. 29.

Farrarius, Magister.

PRæceptor, licétne mihi exire? M. Quò tibi eundum est? F. Ad tonsorem. M. Non est tibi aliud negotium? F. A tonsore, ire emptum ligulas; illinc me ad sutorem conferre. M. Cur ad sutorem? F. Ut uni ex calceis meis annectat corrigiam. M. Ista omnia quando confeceris? F. Intra horæ spatim, ut spero. M. Erunt multi fortasse in tonstrina expectantes. F. Fieri potest; sed si videro diutiùs mihi morandum illic esse, expectabo in diem *Sabbati*. M. Estne alius, qui prodire velit? F. *Pontanus* ait se velle chartam emere. M. Scisne illi opus esse? F. Scio. M. Ite igitur unà; curate diligenter suum uterque negotium; nè sitis cessatores. F. Deo juvante, cavebimus.

COLL. 30.

Carbonarius, Præceptor.

LIcétne exire? P. Quo? C. Ad sartorem. P. Quid eo? C. Ut mihi tunicam faciendam metiatur. P. Quæ tibi

est materia? C. Niger pannus. P. Ubi est? C. In arca mea. P. Sartor autem quis tibi est? C. *Petrus Sylvius*. P. Estne peritus artifex? C. Sic audivi; & est notus patri meo, qui jussit, ut illum adirem. P. Ubi habitat? C. In *vico Xenodochei*. P. Non nimis longè est; cave discurras. C. Cavebo. P. Facilè à me veniam impetrant, qui nunquam fallunt. C. Avertat Deus ut unquam fallam.

COLL. 31.

Luterinus, Præceptor.

PRæceptor, licétne pauca? P. Loquere quid velis. L. Cùm interdum dicis alicui nostrum, *Ubi est follis*? vel *Cedo follem*; non apparet utrum *follis* sit masculini, an fœmini generis. P. Non apparet, fateor; quid tum? L. Unde igitur scire possumus? P. Cur me de hoc nunquam rogâsti? L. Tam multa tam sæpe in terrogamus, ut vereamur nè tibi molesti simus. P. Quasi verò istud unquam præ me feram, contra, eò magis amo vos, quo me rogatis sæpius. Quid enim magis cupio, quam ut aliquando vos videam & optimos & doctissimos? L. Habemus gratiam maximam, præceptor humanissime. P. Eam gratiam ego & vos Deo nostro debemus, qui solus suâ bonitate utrisque bonam dedit voluntatem. L. Faxit ille ut hoc beneficio rectè semper utamur in ipsius gloriam. Sed dic, quæso, cujus generis est *follis?* P. Masculini. L. At ego potiùs fœminini dixissem. P. Quamobrem? L. Quia tale est *pellis* quod est in *Rudimentis* pro exemplo positum. P. Non abs re id conjiciebas. Nam *is* finita. quale est *pellis*, magna ex parte fœminini sunt. L. Non igitur omnia? P. *Vix ulla est tam generalis regula, quæ exceptione careat. Follis* igitur sub exceptione cadit, quia masculinum est. Sic aliquot alia; ut *ignis*, *piscis*, *axis*, &c. L. Sed unde illa dignoscam? P. Facilè cognosces, cùm perveneris ad *Grammaticæ* regulas. Sed interim *Latinè* loquentes attentè observa, teque ad eorum imitationem diligenter accommoda. L. At istud longum est, præceptor. P. *Non fiunt nisi longo tempore præclara ædificia*, L. Expe-

L. Experientia nos iſtud docet. At pater meus vellet me annuo ſpatio doctum videre. P. Ego verò iſtud unius diei ſpatio videre vellem. Sed quid agas? omnibus in rebus expectandum tempus eſt. Pater tuus, quia non didicit literas, neſcit quid doctrina valeat, neque quantis laboribus illa comparetur. L. Verum dicis; ſed quid illi reſpondere poſſum, cum apud me conqueritur de temporis longi ſpatio in diſcendis literis? P. Docebo te inter cœnandum, nunc ito luſum cum cæteris, ut me in muſæum recipiam. L. Ignoſce mihi, quæſo, præceptor, quòd te interpellaverim. P. Nihil me interpellâſti, non enim occupatus eram. Præterea, ſi te audire mihi moleſtum fuiſſet, nonne poteram te in aliud tempus rejicere? L. Tuo jure id poteras. P. Abi igitur.

COLL. 32.

Caſtronovanus, Præceptor.

SAlvus ſis, præceptor. P. Auſpicatò advenis: quid nuntias? C. Orat te pater meus, ut animi causâ eamus unà in hortos ſuos ſuburbanos. P. Ad eam rem nos invitat ſerenitas, & nunc ſumus feriati. Sed quid illic aſpectu jucundum videbimus? C. Varias & pulchras arbores cum ſuis fructibus, item herbarum & florum miram varietatem. P. Nihil eſt illis rebus hoc tempore jucundius. C. Ea eſt Dei erga nos beneficentia. P. Quem quidem aſſiduis laudibus proſequi debemus. C. Sed vereor nè patri in mora ſimus. P. Tantiſper expecta dum togam muto, ut ſim ad ambulandum expeditior. Jam paratus ſum: nunc eamus. Sed éſtne domi pater? C. Præ foribus nos expectat. P. Bene res habet, vide ut eum decenter ſalutes. C. De hoc, te docente, ſæpe admoniti fuimus.

COLL. 33.

David, Ludimagiſter.

PAter meus tibi ſalutem plurimam dicit. L. Ain tu? quando rure rediit? D. Heri tantùm. L. Ut valet? D. Optimè. L. Mater verò ubi eſt? D. Adhuc eſt in *Gallia*. L. Ubi in *Gallia*? D. *Aureliæ*. L. De illa quid auditis? D. Eſſe bonâ valetudine præditam, Dei beneficio. L. Do-

minus Deus conſervet eam. D. Ità precor. L. Dic viciſſim patri ſalutem plurimam verbis meis. D. Faciam ſeduló.

COLL. 34.

Bachodus, Ludimagiſter.

PRæceptor, licétne pauca? L. Dic liberè. B. Cur non dicimus *hic abor*, ſicut *hic labor*? Item cur genitivum *arboris* non proferimus penultimâ longâ, ut fere in cæteris nominibus terminationis ejuſdem? L. Quia loquendi uſus aliter probavit. Nec enim ubique locum habet analogia: ſed, ubi ea deficit, ſequendus eſt eorum uſus, qui rectè & purè loquuti ſunt. Nam enim ipſa *Latinitas*, uſu, & authoritate magis quàm ratione conſtat. B. Da igitur auctoritatem de nomine *arbor*. L. *Arboris exeſæ truncus*, apud *Virgilium*. Nonne hic manifeſtè vides & genus & accentum? B. Video, præceptor. Sed ſúntne alia eodem accentu? L. Inprimis *Græca* omnia, ut *Caſtor*, *Caſtoris*; ſic *Hector*, *Nector*, & ſimilia. Item hæc duo neutrius generis, *æquor*, *æquoris*, *marmor*, *marmoris*; ſunt & adjectiva quædam, ut *memor*, *memoris*, & ex eo compoſitum *immemor*. Talia quoque ſunt ex *decus* & *corpus* compoſita, ut *indecor*, *indecoris*: *tricorpor*, *tricorporis*. Sed hæc apud Grammaticos annotata facilè per te invenies. Nam iſta ætas tua majorem indies requirit diligentiam. Huc accedit, quòd hæc ipſa, quæ tuo labore & diligentiâ inveneris, firmiore tenebis memoria. B. Ago tibi gratias, humaniſſime præceptor, quòd me tantâ humanitate non ſolum doces, ſed etiam admones. L. Bene facis; ſed interim volo memineris, ſoli Deo acceptum referre quicquid boni ex labore meo in te proficiſcitur. Fuſtrà enim docendo laboramus, niſi laboribus noſtris divinus favor acceſſerit. Noſti iſtud Apoſtoli; *Neque qui plantat eſt aliquid*, *neque qui rigat*; *ſed qui dat incrementum*, *Deus*? B. Eſſemus profectò plumbo ſtupidiores, ſi iſta ignoraremus, quæ nobis tam ſæpe inculcas, tamque diligenter. L. Tanto diligentius vos oportet tum meminiſſe tum recordari. B. Sed jam tempus eſt, ut ad quotidianum penſum te referas. Ego verò interea me abdo in muſæolum.

COLL.

COLL. 35.

Præceptor, Olivarius.

DIC *Latinè, A book.* O. *Liber.* P. *Liber*, cujus generis: O. Masculini. P. Qui scis: O. Ex bene loquendi usu & consuetudine. P. Ostende usum. O. Nam quotidie loquentes, sic dicimus, *Hic liber cujus est?* Dicimus item sæpenumerò *Liber meus, liber tuus, bonus liber*, & similia P. Bene respondisti, sed quis loquendi usum te docuit? O. Tu ipse, præceptor. P. Ergone tenes omnem usum linguæ *Latinæ?* O. Si tenerem, non essem discipulus. P. Quid igitur? O. Magister fortasse. P. Abi; responso tuo contentus sum. O. Gaudeo sané. P. Age gratias Deo qui tibi dedit ingenium & mentem bonam. O. Utinam semper agnoscam ejus in me beneficia! P. Utinam ille favore suo tua studia prosequatur! O. Præceptor quid hoc sibi vult, Quod mihi bene precaris? P. Ergo tu quoque memento bene ex animo precari omnibus, præcipuè verò condiscipulis tuis. O. Meminero, Præceptor. P. Addendum fuerat, *Deo juvante.* O. Oblitus sum, fateor.

COLL. 36.

Ludimagister, Daniel

ATtende, *Daniel*, ut discas *Latina* bene *Anglicè* vertere. D. Attendo, præceptor. L. At diligenter. D. Imò diligentissimè, & ex animo. L. Bene facis. D. Propone igitur mihi *Latina* ut nobis interdum soles. L. *Quid opus est?* D. *What is needful.* L. *Gallinæ.* D. *To an Hen.* L. *Ut.* D. *That.* L. *Illa.* D. *She.* L. *Sit.* D. *May be.* L. *Bona.* D. *Good.* L. Rectè vertisti. Nunc ad singulas partes hujus orationis responde nominatim. D. Respondebo quoad potero, dummodo mihi præieris. L. *Quid.* D. Est nomen. L. *Opus.* D. Nomen. L. *Est.* D. Verbum. L. *Gallinæ.* D. Nomen. L. *Ut.* D. Conjunctio in hoc loco. L. *Illa.* D. Pronomen. L. *Sit.* D. Verbum. L. *Bona.* D. Nomen. L. Agè, dicamus iterum, ut singula paulò pleniùs intelligas. D. Quid nunc respondebo? L. Indica breviter singularum partium declinatum, ut vos docere soleo. D. Præito igitur ut cœpisti. L. *Quid.* D. *Quid cujus*, nomen substantivum anomalum

malum. L. *Opus*. D. *Hoc opus*, *operis*, ut *hoc onus*, *oneris*. L. Falleris, *Daniel*. D. Quid ità? L. Quia *opus* hic eſt adjectivum. D. Eho, adjectivum! quomodo declinatur? L. Eſt indeclinable. D. Me miſerum! nunquam iſtud audìeram. L. Addendum fuit, *quod ſciam*, vel *quod meminerim*, D. Quamobrem? L. Quia fortaſſe audieras, ſed memineras malè. D. Fieri poteſt; ſed perge (quæſo) me docere. Quid *Anglice* ſignificat iſtud nomen? L. Non ſolet *Anglice* verti, niſi junctum cum verbo *Sum*, *es*. D. Da exemplum. L. Quotidie in ore habes exempla. D. Nunc mihi non occurrunt. L. Nonne ſoles dicere, & audire ex condiſcipulis, *Opus eſt mihi charta*, *atramento*, *pecunia*, & ſimiliabus? D. Sæpe dico, fateor, & ſæpe audio; parùm adverto. L. Nunc igitur adverte, & manda memoriæ. *Opus eſt mihi pecunia ad libros emendos*, *I have need of money to buy Books*; vel ſic, *I want money*; vel *I have to do with*. D. Da item aliud exemplum, quæſo. L. *Opus eſt tibi virgis*, *ut tua expellatur pigritia*, *Thou haſt need of rods*, *that thy ſloth be driven away*. D. Fateor equidem, præceptor, ſed Deus (ut ſpero) mei miſerebitur. L. Omnium miſeretur Deus, qui piè illum invocant. Sed de nomine *Opus* jam ſatis multa, quod ad vos attinet: ad cætera redeo. *Eſt*. D. *Sum*, *es*, *eſſe*, verbum anomalum. L. *Gallina*. D. *Gallina*, *gallinæ*, ut *menſa*, *menſæ*. L. *Ut*. D. Non declinatur, quia eſt conjunctio; *Anglice*, *That*, *to the end that*, *for that*. L. *Illa*. D. *Ille* generis maſculini; *illa*, fœminini; *illud*, neutrius. L. Declina in fœminino. D. *Illa*, *illius*, *illi*, &c. L. *Sit*. D. Jam dictum eſt. L. *Bona*. D. *Bonus*, generis maſculini; *bona* fœminini; *bonum*, neutrius, nomen adjectivum. L. Confer ad exemplum. D. *Juſtus*, *juſta*, *juſtum*: *bonus*, *bona*, *bonum*. L. Nunc mutuò vos interrogate, ut pleniùs omnia tractetis.

COLL. 37.

Blunderias, *Hypodidaſcalus*.

PRæceptor. H. Quid vis? B. Licétne mihi ire domum? H. Cur ante horam? B. Pater juſſit ut nunc adirem. H. Quid eget operâ tuâ? B. Vult me in villam mittere. H. Quid eo? B. Petitum uvas, & eâdem operâ nuntiatum ali-

aliquid villico nostro. H. Quid si fallis? B. Adferam testimonium ut soleo. H. Quando redibis? B. Horâ primâ ut spero. H. Quî tam cito? B. Villa nostra non longe hinc est. H. Ito sanè.

COLL. 38.

D. H.

PRæceptor, placetne audire excusationem meam? H. Quando absuisti? D. Hesterno die. H. Quotâ horâ? D. Primâ. H. Quæ fuit causa? D. Accersitus fui. H. A quo? D. A patre. H. Quis tibi nuntavit? D. Famulus noster. H. Cur me non adivit? D. Quia dicebat ille se urgeri festinatione. H. Suntne tibi testes? D. Adsunt, præceptor. H. Abi, sede in loco tuo; ego interim eos interrogabo.

COLL. 39.

Hypodidascalus, Michael

CUR non venisti citiùs? M. Expectabam fratrem. H. Ubi est? M. Restitit in foro. H. Cur eum non adduxisti? M. Volebat emere atramentum. H. Imo pyra, mala, aut aliquid è cæteris fructibus. M. Nescio, tamen illud dicebat. H. Cùm siris fratres cur non habetis domi commune atramentum in ampulla? M Frater nihil vult habere commune mecum. H. Vult igitur omnia sibi propria? M. Illud est. H. Admone me cùm venerit, ego illum docebo quid sit fraternitas. M. Faciam præceptor. H. Abi in locum tuum.

COLL. 40.

D. O.

LIcétne abesse horâ secundâ? O. Quid habes negotii? D. Pater eget operâ meâ? O Quâ in re? D. Ut sibi aliquid scribam. O. Sed interim non reddes quæ præscripta sunt vobis. D. Jam edidici. O. O factum bene! D. Placétne tibi audire me? O. Cras audiam, cùm licebit per otium. D. Permittisne igitur ut absim, præceptor? O. Agè, permitto; sed ità ut crastino die scriptum adferas testimonium. D. Ego semper tibi adfero aut à patre scriptum, aut à nostro famulo, patris nomine. O. Rectè facit pater. Sunt enim multi, qui me pascunt mendaciis. Nunc abi, & patri dic salutem verbis meis. D. Faciam, præceptor.

COLL.

COLL 41.

Magister, Caperonus.

HEus! *Caperone*. C. Hem! præceptor. M. Quid flet frater tuus? C. Ægrotat. M. Qui scis? C. Satis apparet. M. Quo signo? C. Quia vomuit. M. Quid illi dolet? C. Caput & stomachus, ut dicit. M. Cur non recepit se domum? C. Non ausus est. M. Tu verò non audebas me admonere? Agé, duc illum tu ipse domum usque, & matri narra diligenter ut ille se habet. Propera; quid cessas? duc eum lento gradu. C. Ducam, præceptor.

COLL. 42.

Hypodidascalus, Tiliacus.

HEus *Tiliace*, sequere me in cubiculum; est quod ego te seorsum monere velim. T. Adsum præceptor. H. Nunquámne maturè in scholam venies? T. Non possum venire citiús. H. Semper istud dices; quid impedit? T. Nemo est domi nostræ qui me expergefacit. H. Nemo? T. Prorsus nemo. H. Non habetis ancillam? T. Habemus quidem, sed non curat me excitare. H. Imò, tu (ut opinor) non curas surgere; nonne verum dico? quid taces? responde nunc tandem aliquid. T. Me miserum! quid agam? H. Nihil est quod verearis, fatere verum. T. Quid si confessus ero? H. Ego tibi ignoscam, crede mihi. T. Ah pudet! H. Nè pudeat verum fateri, quæso, alioqui vapulabis. Pergin' tacere? Heus observator, vise ad matrem ejus & roga. T. Nè mittas, oro præceptor, dicam tibi rem omnem, nihil reticebo. H. Agè, esto animo bono. T. Sic est profectò, ut dixisti. H. Non satis istud est: volo audire sigillatim omnia. Narra mihi planè quemadmodum sese res habeat. T. Cùm venit ancilla me excitatum primùm nihil respondeo, quasi seriò dormiam; deinde, si magìs urgeat, attollo ægrè caput, sedeo in lecto, thoracem injicio humeris quasi statim surrecturus. H. Quàm pulchrè narras! Ità me Deus amet, nunc te magis amo quàm unquam. Perge. T. Quamprimum egressa est ancilla cubiculo, tum ego reclino caput in pulvinum, ac demitto pedes. H. Etiamne redormis? T. Ego verò redormio bene placidéque.

H. Quam-

H. Quamdiu? T. Donec ancilla secundò veniat. H Cùm redit, quid tibi dicit? T. Exclamat, vociferatur, insanit. H. Quibus utitur verbis? T. Hem! nebulo (inquit) quando eris in schola? Ego dicam præceptori tuo, ut te bene verberet; tu nunquam vis surgere nisi bis aut ter excitatus fueris. H. Bonâ fide promittis facturum te posthac officium? T. Si unquam recidero, causam non dico quin palam cædar virgis, idque acerbissimè. H. Bellè quidem promittis; sed quomodo præstabis promissa? T. Adjuvante Domino Deo. H. Qua ratione flectes illum? T. Fide & assiduis precibus. H. Alioqui nihil possis obtinere T. Credo equidem. H. Non satis est credere, nisi cures efficere diligenter. T. Curabo pro viribus, ac dies noctésque id unum meditabor. H. Optimè loqueris, dum tamen memor esse pergas. T. Quomodo possem oblivisci? Nunquam desinunt istud monere concionatores; tu verò ferè quotidie ad id nos hortaris, & bene facis, præceptor, quia omnes sumus valde negligentes, sed ego primus omnium. H. Da igitur operam, ut tu omnium primus mores istos mutes, ac memento præcipuè semper verax esse. T. Faxit Deus, ut nunquam mentiar. H. O quàm felix esses! T. Satis in præsentia felix ero, si tantum me absolveris. H. Faciam quod tibi sum pollicitus; sed eâ lege, ut promissi tui memineris, & re ipsa præstes, quemadmodum nunc mihi recitasti. T. Quid igitur restat, quò minùs abeam liber? H. Imò aliquid restat; mane & audi etiam nunc. T. Quamdiu voles, præceptor. H. Inter cætera excutias oportet istam pigritiam, quæ te in lecto detinere solet. *Non* enim *decet studiosum adolescentem somniculosum & inertem esse, sed alacrem & experrectum,* cujusmodi vides aliquos ex condiscipulis. Non tenes memoriâ divinum *Petri* Apostoli præceptum? T. Quid illud est? H. *Sobrii* (inquit) *estote. & vigilate.* T. O quoties audieram! sed (proh dolor!) nunquam usurpavi. H. Fac ut studiosè usurpes in posterum, neque illud solum, sed etiam cætera bene vivendi præcepta, quæ toties audivisti. Quod quidem si diligenter feceris, tibi imprimis bene consules, jucundus eris parenti-

bus,

bus & mihi & condiſcipulus tuis ; denique (id quod eſt præcipuum) charus eris Deo, qui ſtudia in gloriam ſui nominis magis indies promovebit. T. O. quantum fructum ſentio ex iſta admonitione tua! H. Vehementer ſanè gaudeo, & tua & condiſcipulorum cauſâ. T. Quid ſi narras illis meam pœnitentiam? H. Ego verò narrabo primo quoque tempore, ut exemplo tuo diſcant nihil eſſe acceptius Deo quàm culpam agnoſcere, & ad frugem bonam redire. Vale, fili, & adeſto horâ tertiâ in auditorio. T. Ago tibi gratias ingentes, amantiſſime præceptor.

COLLOQUIORUM SCHOLASTICORUM

LIBER IV.

Paulò graviora continens, præſertim in moribus & Chriſtianâ doctrinâ.

COLLOQ. I.

Fryſius, Samuel.

OBſecro te, *Samuel*, da mihi operam pauliſper. S. Quid iſtud eſt? F. Neſcio quid incidit mihi in oculum, quod me habet valde malé. S. In utrum oculum incidit? F. In dextrum. S. Vis inſpiciam? F. Inſpice. F. Non queo à nictu continere. S. Mane, egomet tenebo ſiniſtrâ manu. F. Ecquid vides? S. Video aliquid minutum. F. Exime, quæſo, ſi potes. S. Quin jam exemi. F. O factum bene! quid eſt? S. Cerne tu ipſe. F. Eſt mica pulveris. S. Et quidem uſque adeò puſilla, ut vix cerni poſſit. F. Vide quantum doloris adferat oculis res tam exigua. S. Haud mirum quidem. Nullum enim è membris exterioribus oculo tenerius eſſe dicitur. Indè etiam fit, ut experiamur nihil eſſe nobis charius. F. Hoc Deus approbat, cùm de ſui

ſuo in nobis charitate loquens apud *Zachariam* (2 cap.) ſic ait; *Qui vos tangit, tangit pupillum oculi mei.* S. O immenſam Dei bonitatem, qui nos tantopere charos habet! F. Non mihi rubet oculus? S. Aliquantulùm: nempe quia fricuiſti. F. Credin' tu mihi adhuc dolere? S. Quidni credam qui toties talem moleſtiam ſum expertus? F. *Experientia eſt rerum magiſtra.* S. Ità vulgo dicitur. F. Quid pretii dabo iſti medico pro labore? S. Quantum pacti ſumus. F. Brevis eſt concluſio, ergò nihil. Sed tamen habeo tibi gratiam; atque utinam detur referendi locus! S. Quin potiùs avertat Deus. F. Bene correxiſti; dixeram imprudenter, at ſine dolo. S. Sic accepi; ſed interim jocari licet, præſertim ut in *Latina* lingua nos exerceamus. F. Faxit Dominus Deus, ut omnia ſtudia noſtra ad gloriam ipſius referantur. S. Faxit precor.

COLL. 2.

Alexander, Carolus.

ECce! reddo tibi commodatum, & gratias ago maximas. C. Non eſt quòd agas: ſed tu ſatiſne uſus eras? A. Satis diu uſum conceſſiſti, quæ tua eſt humanitas. C. Quoties opus erit, quæſo nè parcas rebus meis. A. Non parcam, quando ità jubes. C. Pergratum mihi feceris. A. Gratiam habeo maximam; tu verò noſtris utere ſi quis uſus fuerit. C. Non eſt quod moneas; ſatis meâ ſponte ſum impudens. A. Imò verecundus nimis. C. Eſto, aliquando tamen ſenties. A. Ità velim; bene vale. C. Te ſervet Dominus Deus.

COLL. 3.

Claudius, Quintinus.

CUR diligenter audire debemus Evangelium? Q. Ut diſcamus Deum colere ex voluntate ejus. C. Nihil aliud reſpondes? Q. Quid reſponderem? Nihil enim ſcio præterea. C. Nonne etiam ut ſobriè & juſtè vivamus? Q. Declara mihi illa duo adverbia, quæſo. C. *Sobriè*, i. e. continenter: *juſtè*, i. e. in juſtitia; nempe, ut ſuum cuiqe tribuamus. Ità fit, ut *ſobriè* ad vitam cujuſque privatam pertineat; *juſtè* autem ad charitatem, quam proximo debe-

debemus. Q. Sed audi, mi *Cladi*, nonne cultus Dei omnia illa complectitur ? C. Probè sentis, *Quintine*: sed volui experiri, an responsionem tuam rectè intelligeres. Q. Bene fecisti. Nam de sincero verbi divini intellectu nihil nimis dici potest. Et de hac re quidem tecum pluribus verbis libenter agerem; sed nos hora ipsa admonet, ut discedamus.

COLL. 4.

Observator, Baptista

FRater tuus semper in concione aut garrit, aut ineptit, aut aliquem incitat; ex quo fit, ut sæpe notandus sit, deinde vapulet. B. Quid vis faciam? O. Cur non sæpe mones? B. Nunquam desisto monere. O. Perge, precor. B. Nihil est quod mihi preceris: nunquam cessabo, donec (volente Deo) de aliqua ex parte se correxerit. O. Sic usurpabis *Catonis* præceptum. *Quando mones aliquem*; nôsti cætera. B. Sed oro te, mi *Nicolae*, ut quoties eum notaveris, id mihi renunties. O. Nunquam finis esset, adeò frequens est nomen ejus in meis commentariolis. B. Saltem fac me semel certiorem, cùm primum commiserit, quo sit accusandus; tum ego dicam patri, cujus verba magis timet quàm verbera. O. Istud non est parvum bonæ indolis argumentum. B. Ità spero quidem. Facies igitur quod rogo? O. Ego verò, atque libens.

COLL. 5.

Castrensis, Richardus

QUid consilii tractabas modo cum præceptore? R. Si scire cupis, illum percontare. C. Cur me celas? R. Ut nè palam facias. C. Non ideo (crede mihi) te rogo, ut id proferam: quid enim proficerem? R. Quamobrem igitur tam cupidè rogas? C. Nimirum, ut mecum tacitus gaudeam, si quid boni audierim. R. Itane paratus advenis, ut à me extorqueas quod mihi uni, idque à præceptore, creditum est? C. Quod mihi dixeris, surdo & muto dictum puta. R. Egóne tergum meum in fidem tuam committam? C. Id profectò potes, & quidem sine periculo. R. Nunquam dices sat commode ut istud mihi persuades. C. Dabo fidem

dem me taciturum. R. Etiamsi ter quatérve sanctissimè juraveris, *Non prodam*. Proinde tu desine percontari. C. Hem! Ubi est illa nostra amicitia? R. Nescis illud dictum Sapientis, *Quod tacitum esse vis, nemini dixeris*! C. Audivi aliquoties; sed *quod amico dictum sit, nemini dictum videtur. Est* enim *amicus quasi alter idem*. R. Eadem tibi dicet qui scire ex te volet, & item alius, qui ex illo; atque ità ad aures omnium perveniet. Itaque si me tibi posthac vis amicum esse, me missum facito. C. Non sum Imperator, ut te missum faciam. R. Pergin' molestus esse? C. Abire malim, quam tibi molestiam exhibere.

COLL. 6.

D. N.

Quando vis adire domum? N. Nescio: Ubi Deo visum fuerit. Id enim pendet ex voluntate ejus, non mea. D. Quid si accersat pater? N. Tunc intelligam Deum sic velle, ideoque parebo. D. Quid si alia fuerit Dei, alia patris tui voluntas? N. De hoc non est meum disputare, sed, ut confido, pater non temerè me accerset. D. Ego quoque non aliter sentio; sed volui tantisper tecum fabulari. N. Gaudeo hunc nostrum sermonem non fuisse fabulosum. D. Utinam in scholis frequentiores essent sermones ejusmodi! N. Tum erunt, cum Deus ipse puerorum animos timore sui affecerit. D. Ergò precemur eum, ut id brevi contingat.

COLL. 7.

Antonius, Hieremias.

QUA pecuniâ emisti librum istum? H. Quâ censes, nisi meâ? A. Miror unde habueris. H. Quid miraris? An tibi debeo reddere rationem? A. Egone exigo? H. Videris exigere. A. Non exigo, inquam, sed sic solemus inter nos familiariter & liberè fabulari, ut *Latinè* semper condiscamus aliquid. H. Ea res, fateor, plurimum confert nobis ad *Latinè* loquendi facultatem. Sed *nemo est tam lenis, quin interdum subirascatur*. A. Est ut dicis; sed *est brevis puerorum ira*. H. Quod autem de pecunia rogabas, eam à patre acceperam. A. Quando venerat? H. Abhinc octo dies

dies A. Miror quòd eum non viderim. H. Non est quod mireris. A. Quid itá? H. Quia vix sesquihoram hîc moratus est. Cum enim de equo descendisset, meque paucis esset alloquutus, *ascendamus*, inquit, *in tuum cubiculum, ut tecum liberiùs colloquar.* A. Sed, antequam narres cætera, velim scire quid sibi vellet adventus ejus tam inopinatus. H. Falso quodam rumore (ut fit) audierat me ægrotum esse. A. Quid ille, cùm præter spem te valentem invenit? H. Mirifice affectus est gaudio. A. Quis dubitat? H. Præterea Deo optimo maximo maximas egit gratias. Libenter hæc audio; perge quæso. H. Tunc me de valetudine percontatur, ut à precatur, non sine gratiarum actione; tandem quærit ecquid mihi opus sit. *Opus* (inquam) *Pater. Qua* (inquit) *re eges? Liber* (inquam) *decem assium.* Tum ille prômit ex marsupio decussem, tum mihi in manum dat: & *vale* dicto, statim conscendit equum, atque abit. A. Cur tibi plus dedit quàm petiveras? H. Istud inepte quæris? Scilicet, ità lætus erat, quia me, præter spem, bene sanum offenderat; quod si vel coronatum petivissem, tam facilè dedisset mihi. A. O quantum debes illi summo Patri; qui tibi adeò bonum patrem dederit! A. Nè cogitari quidem potest quantùm debeam. Nam etiamsi malum dedisset, deberem tamen non parùm. Sed quid cessamus auditum ire prælectionem? A. Jam instat hora tertia. H. Parata sunt mihi omnia. A. Mihi quoque. H. Eamus ergò in auditorium.

COLL. 8.

Senerius, Villaticus.

UBI nunc est frater tuus natu maximus? V. Ivit in militiam. S. Quid ais? in militiam? V. Sic res est. S. Sic ergò valedixit literis? V. Jampridem literarum satietas eum ceperat. S. Quid ità? V. Nescio, nisi quia volebat liberiùs vivere. S. Quomodo permisit pater? V. Quid? putas permisisse? patre absente, matre invitâ, profectus est. S. O miserum adolescentem! V. Imò verò miserrimum. S. Quid faciet? V. Id quod cæteri qui sequuntur illud vitæ genus:

genus: nempe ſpoliabit, rapiet, ludet aleâ, potabit, ſcortabitur. S. Eſtne iſthæc militum vita? V. Omnino. S. Unde ſcis iſtud? V. Audivi nuper ex parte, cùm cœnaremus. S. Quorſum narrabat talia? V. Docebat nos nihil eſſe certius quam Deum timere, qui cuſtodit parvulos, eoſq; in viam rectam paulatim inducit. S. Et præceptor ipſe noſter de his rebus ſæpe nos admonet. V. Tantò magis debemus eſſe ſoliciti, ut parentes charos habeamus & præceptores, quorum operâ Deus ad noſtram inſtitutionem utitur. S. Utinam utriſque præſtemus quod ipſe nobis in ſua lege præcepit! V. Ita faxit ille. S. Faxit, precor.

COLL. 9.

Lucas, Oroſius.

AUdio fratrem tuum jam rediiſſe ex *Germania.* O. Sic eſt. L. Solúſne rediit? O. Non omnino. L. Quis igitur cum illo? O. Quidam civis hujus oppidi, qui ferè biennium illìc habitaverat. L. Cur iverat frater? O. Miſſus illûc fuerat à patre, ut *Germanicè* diſceret loqui. L. Quam igitur ob rem non fuit illìc diutiùs? O. Jam non poterat ferre matris deſiderium. L. O. tenellum adoleſcentem! quotum agit annum? O. Septimum decimum, ſi rectè mater meminit, ex quâ id audivi ſæpe. L. Age quo vultu à patre acceptus eſt ejus adventus? O. Rogas? pater non ſuſtinebat aſpicere: quinetiam nec ſalutatione dignatus, nec alloquio, juſſit eum abire e conſpectu. L. Quid præterea? O, Niſi mater cum lacrymis interceſſiſſet, jubebat apparitorem accerſi, qui miſerum in carcerem conjiceret. L. Atqui non poterat injuſſu Magiſtratûs. O. Neſcio; tamen conabatur. L. Quid poſtea factum eſt? Cubuitne domi veſtræ? O. Minime vero. L. Ubi igitur? O. Sororis meæ virum noſtin'? L. Tanquam digitos. O. Eo miſſus eſt à matre, dum patris ira deferveſceret. L. Quid tandem accidit? O. Egit mater cum propinquis & amicis noſtris, ut iratum patrem mitigarent. L. Sic igitur frater tuus cum patre in gratiam rediit? O. Id non fuit magni negotii. Jam enim pater cœperat pœnitere,

quòd ſic excanduiſſet, quódque tam graviter accepiſſet filium. L. Nempe *dies* ejus *iram lenierat*. O. Eâ tamen lege recepit illum, ut promitteret ſe in *Garmaniam* rediturum ſtatim à vindemia. L. Vide quàm ineptus ſit iſte in matres noſtras affectus. O. Atqui ipſæ matres ſunt in cauſa: cur enim adeò tenerè nos adamant? L. Naturam cogere difficile eſt. O. In hanc ſententiam tenéſne verſum ex *Horatio*? L. *Naturam expellas furca licet uſq; recurret*. O. Sed quid hoc? dum fabulamur, à luſu ceſſatum eſt. L. Nihil inde nobis accidit mali: ad diſputationes conveniamus jam.

COLL. 10.

Conradus, Linus.

UBI fuiſti hodie poſt prandium? L. In horto præceptoris. C. Quid illuc iveras? L. Ille me miſerat petitum olera. C. Quæ tandem olera collegiſti? L. Vix enumerare poſſum omnia. C. Saltem quæ occurrunt memoriæ. L. Sed cur illud quæris? C. Ut interim recordemur aliqua rerum nomina, quæ parvuli didicimus. L. Pulchra eſt exercitatio; præſertim cùm aliquid nobis ſuppetat otii. Audi igitur: collegi allia, ſerpyllum, porros, cepas, naſturtium, cuminum, fœniculum, thymum, amaracum, hyſſopum, apium, ſalviam, ſatureiam. C. Herbæ ſunt olentes, quas adhuc numeràſti. L. Sic inſtitueram memoriæ gratia. C. Perge porrò. L. Paucæ quædam reſtant, ut beta, cichoriū, lactuca, oxalis, eruca, braſſica, portulacaque; plures non occurrunt. C. Qui potuiſti tot meminiſſe? L. Præceptor mihi dederat ſcriptum catalogum. C. Et noveras omnes? L. Noram, alioquin eum interrogâſſem. C. Atqui ego non novi omnes, quamvis nomina didicerim. L. Ego tibi plures etiam demonſtrabo, cùm licebit nobis in hortum ire. C. Multùmne attuliſti? L. Nimis es curioſus: quid vis? De ſingulis attuli quantum opus fuit. C. Tametſi curioſus tibi videor, tamen hoc mihi velim reſpondeas: Scin' tu in quem uſum præceptor tot olerum genera curaret apparanda. L. Partim ut jus benè condiretur,

retur, partim ut minutal ex oleribus fieret. C. Quàm bene conſulebat nobis! L. Optimè, ſed tamen ea non erat cauſa præcipua. C. Quænam igitur? L. Legiſtine unquam *Moretum Virgilii*? C. Carmen quidem legi: ſed Moretum nunquam edi, nec vidi, quod ſciam. L. At videbis, ſpero: nam præceptor uxorem docuit conficere, & illa confecit ex ejus præcepto. C. An apponetur nobis aliquid in cœnam boni? L. Saltem jus carnium pingue, bene conditum, carnes opimæ, & minutal ex oleribus. C. Unde ſcis iſta? L. Omnia vidi in culina cùm juſſus eſſem adjuvare, præcipuè in meis oleribus repurgandis. C. Quid moretum? non ſaltem guſtabimus! L. Imò dabitur nobis, nam confectum eſt quod ſatis ſit omnibus. C. Iſta mihi ſapiunt magis præſertim æſtate, quàm carnes ipſæ, aut piſciculi. L. Optarem profectò ſervari carnes in hyemem, ut totà æſtate olera & fructus eſitaremus. C. Atqui (ut accepi) iſta minùs alunt. L. Id ego audivi aliquoties; ſed quid opus eſt tanto ſtudioſis alimento? C. Non tanto fateor; ſi tamen parentes nos viderent pallidos & macilentos; ſtatìm ejus rei culpam aſſignarent præceptori: nonne ſic eſt? L. Non eſt dubium; ſed quid agas? fere parentes (præcipuè matres) nobis indulgent nimiùm. C. Vera quidem dicis; ſed tu interim matris indulgentià libenter frueris. L. Quaſi vero tu minùs. C. Ne mentiar, quod tibi aſcribo, in me quoque frequenter experior. L. Non poſſumus parentum ergà nos affectum, niſi noſtris vitiis, immutare; tantùm caveamus eorum abuti benevolentià; ſed imprimis laudemus illum Patrem noſtrum benigniſſimum, qui nobis tales progenitores dedit. C. Iſta libens audio; ſed nos hora vocat. L. Agè, finem imponamus.

COLL. 11.

Norileus, Dotheus.

UNde redis? D. E Foro. N. Quid emiſti? D. Carnem. N. Qualem? D. Vitulinam. N. Oſtende, quæſo; fere nova res eſt hoc tempore. D. Vide. N. Bona videtur mihi. D. Non falleris, opinor. N. Quot ſunt libræ? D. Nolunt

lanii appendere vitulinam. N. Cur non? D. Propter novitatem. N. Vide aſtutiam: ſcilicet quiſque vendit quàm poteſt cariſſimè. D. Rem acu tetigiſti. N. Quantum putas pendere? D. Duas libras & paulò ampliùs. N. Quanti emiſti? D. Agè, divina. N. Non ſum divinus. D. Atqui multi divinant, qui tamen divini non ſunt. N. Fieri poteſt; ſed ex quibuſdam conjecturis: alioqui divinatio vetita eſt in divinis literis. D. Divina igitur ex conjectura. N. Emiſti totum duobus aſſibus. D. Paulò minoris. N. Quanti ergò? D. Tenta iterum. N. Viginti denariolis. D. Nolo te diutiùs torqueri de nihilo. N. Dic igitur ſodes. D. Hoc totum conſtitit mihi ſex quadrantibus. N. Profectò fortuna tibi pulchrè favit. D. Quam mihi *fortunam* narras? N. Hic mos eſt loquendi. D. *Mos* (ut dicitur) *tyrannus eſt peſſimus*, Atque utinam bonos mores tam ſtudiosè coleremus, quàm obſtinatè retinemus malos! N. Tunc meliùs ſe haberent omnia. D. Nos igitur fortunam illam *Ethnicis* & impiis relinquamus. *Fortuna nihil eſt: ſolus eſt Deus, qui favet nobis, ſolus eſt adjutor & protector noſter.* N. Iſtud quidem certò ſcio, fideliter credo, & verè confiteor: ſed quid agas? *Sæpe labitur lingua, nihil mali cogitante animo.* D. Oportebat te illud meminiſſe, *Ne lingua præcurrat mentem.* N. Iſtud quidem didicimus è ſeptem *Sapientium* dictis; ſed non ſemper occurrunt ejuſmodi pulchrè dicta; licet ea mandaverimus memoriæ. D. Tantò igitur magis illa eſt exercenda, ut nobis cùm opus eſt, ſuppetat. N. Iſto tuo admonitu, diſcam eſſe aliàs prudentior. D. Sed audio ſignum dari; deſinamus.

COLL. 12.

Herus, Famulus.

FUiſtine hodie in foro? F. Fui. H. Quando? F. Poſt concionem ſacram? H. Quid emiſti nobis? F. Fere nihil. H. Quid autem? F. Butyrum. H. Quanti? F. Quadrante. H. Tantillum? F. Non auſus ſum amplius emere. H. Quid timebas? F. Nè bonum eſſet. H. Satìs prudenter factum. F. Cur iſtud dicis, here? H. Quia malim te eſſe hâc in re timidiorem, quam audaciorem. Sed nunquid emiſti præterea?

terea ? F. Nihil. H. Eho ! nihilne ? F. Nihil prorſus. H. Vah, quàm parce nobis opſonatus es ! F. Quid aliud emere potuiſſem ? H. Quaſi neſcias quibus cibis oblectari ſoleam. F. Scio te amare caſeum molliuſculum, & pyra, & alios fructus recentes. H. Recte dicis ; cur ergo non emebas ? F. Caſeus ipſe carior erat pro noſtra pecuniola. H. Quid fructus ? F. Alii erant non ſatis maturi, de aliis ego dubitabam eſſéntne boni. H. Miſer, non poteras guſtare? F. Atqui iſtæ mulieres nihil guſtare permittunt, niſi te empturum affirmes. H. Nihil mirum ; multi enim guſtarent animi tantùm gratiâ. Tu igitur eſto alias prudentior. F. Quomodó ? H. Si videris pulchrum aliquem fructum, eme aliquantulum denariolo, ut facias periculum. F. Quid tum præterea ? H. Si tibi ſapuerit, tum emito amplius ; ſin minus, relinquito, & aliò te conferto. F. Bona eſt iſta cautio. H. Memineris igitur, ut ipſe poſtea utaris. F. Ergo, ut ſpero, meminero diligenter. Nunquid vis præterea ? H. Ut cures quæ tui ſunt officii, deinde literis incumbas.

COLL. 13.

Caroletus, Quintius.

ADfuiſti matutinæ precationi ? Q. Adfui : tu verò ubi eras? C. Iveram ad patrem in cauponam. Q. Quid eò ? C. Heri veſperi juſſerat, ut ſe convenirem bene manè. Q. Qui auſus es tam manè prodire, idq; inconſulto præceptore ? C. Jam heri veniam impetraram, antequam iretur cubitum ; ſed dic mihi, quid ille à precatione palam admonuit ? Q. *Audivi* (inquit) *eſſe inter vos, qui ſæpenumero* Anglice *fabulentur, & nemo interea veſtrûm mihi quicquam indicat ; quod eſt argumentum conſenſionis omnium in eodem peccato.* Hæc fuit accuſationis ſumma ; deinde in ſuam ſententiam multa dixit, quæ meminiſſe non potui C. Sed quæ tandem fuit concluſio ? Q. *Quamobrem* (inquit) *admoneo vos, ut alius alium ad* Latinè *loquendum cohortemini diligenter, & eorum nomina, qui parere noluerunt, ad me quamprimùm deferatis, ut huic malo remedium adhibeam.* C. Nullum igitur verbum licebit ef-

ferre *Anglicum*. Q. Quantum ex verbis ejus colligere potui, non ita rem intelligit. Non enim (ut ſcis) uſque adeò eſt ſeverus exactor, ut ſtatim puniat, ſicuti verbum aliquod inter colloquendum exciderit. C. Aliquoties (ut memini) palàm dixit, edictum ſuum ad eos demum pertinere, qui cum *Latinè* ſciant, tamen ſemper latibula quærunt, ut *Anglicè* fabulentur, idque de rebus ineptiſſimis. Q. Ea eſt quorundam pertinacia, ut malint ſæpiſſime vapulare repugnando præceptis honeſtiſſimis, quàm laudari atque etiam diligi obſequendo. C. Meminiſtin' audire ex ipſo præceptore, *Nitimur in vetium* ? Q. Memini atque adeò eſt veriſſimum : tamen qui doctrinam *Christi* libenter amplectuntur, non ſtudio peccant neque malitià. C. Iſtud præſtat verus ille timor Domini. Q. Tales igitur, quod licet per naturæ infirmitatem, ſedulò cavere nituntur, nè quid ſcientes faciant, dicant, aut cogitent, quo Deus vel minimùm offendatur. C. Ergò ſtudeamus & nos id ipſum cavere : ſtudeamus rectè vivere, & Dei noſtri parere voluntati ; non modò nè vapulemus, ſed magìs ut illi optimo Paſtri noſtro placeamus. Q. Ita fiet ut verè ſimus non *tenebrarum*, ſed *lucis filii*. C. Sed de his aliàs pluribus : ad diſputationes nos accipiamus. Q. Ecce ! vocat ſignum.

COLL. 14.

Albertus, *Tirotus*.

NUnc demum redis à foro. T. Quid demum ? Tanta eſt ad lanienam turba, ut vix accedere potuerim. A. Quas attuliſti nobis carnes in diem craſtinum ? T. Bubulum & vervecinam. A Eſtne in foro carnium magna copia ? T. Tanta profectò, ut mirer adeo caras eſſe. A. Nihil mirum : Ut multæ ſunt carnes ; ita multi qui carnes edunt quotidie. Sed quæ potiſſimùm vidiſti carnis genera ? T. Vidi bubulum, vitulinam, ovillam, vervecinam, ſuillam, hœdinam, agninam. A. Nihilne amplius ? T. Quid velles præterea ? A. Nihil erat ferinæ ? T. Non queo referre ſimul omnia ; imo etiam ferinam vidi. A. Qualem ? T. Cervinam & aprugnam. O quam pinguis eſt aprugna ! A. O quàm ineptus es ! T. Quid ita ? A. Quia falleris

falleris in rerum nominibus. Nam quod in ſue domeſtico dicitur *arvina*, id in ſue fero (id eſt, apro) *callum* vocatur: & eſt in eo genere duriſſimum. T. Iſtud quidem audiſſe non memini. A. Nunc audiſti, manda (ſi vis) memoriæ. T. Tu verò, doctor, unde illud didiciſti? A. Domi noſtræ ferina caro res eſt frequentiſſima. T. Unde vobis tanta eſt copia? A. Pater habet ruri ferarum multarum vivarium, ex quo interdum ſolidi apri in urbem adferuntur. T. Quale eſt vivarium illud? A. Locus eſt fere quadrangulari formà, ampliſſimus, muris altiſſimis ſeptus undique, conſitus multis & proceris arboribus; inter quas ſunt demeta maximè denſa. T. Quales ſunt illic arbores? utrùm urbanæ an ſylveſtres? A. Sylveſtres ferè omnes: ſed in his potiſſimùm quercus et fagi; quarum glande paſcuntur cervi, apri, damæ. T. O quantas merito gratias Deo deberis, qui vobis largitus eſt tantam rerum omnium abundantiam! A. Non ſumus immemores beneficiorum ejus. Pater enim plurima bona in pauperes erogat; quod tamen tibi uni dictum eſſe velim. T. Cur ita? A. Quia talia non vult prædicari. T. Tanto magis laudandus, quod *Chriſti* præceptum verè ſequitur, cujus verba apud *Matthæum* ſcripta ſunt; *Cùm facis* (inquit) *eleemoſynam*, & quæ ſequuntur. A. Quoto capite? T. Sexto, niſi me fallit memoria. A. Sed hæc hactenus. Satis enim ſumus colloquuti, & jam ad diſputandum convenitur. T. Eamus igitur. A. Sequere me, aut (ſi mavis) præcede. T. Ego neutrum faciam, ſed unà ibimus.

COLL. 15.

Grinandus, Moverotus.

TAntùm igitur hodie è villa revertiſti? M. Hodie tantùm, ídque paulò ante prandium. G. Atqui dixeras te futurum illic modo biduum. M. Ita ſperabam fore, & ſic pater promittebat. G. Quid igitur obſtitit quo minùs redieris citiùs? M. Mater me detinuit, tametſi etiam cum lachrymis eam obſecrarem ut me miſſum faceret. G. Sed cur te tam diu remorata eſt? M. Ut ſe comitarer in reditu. G. Quid verò agebas interea? M. Colligebam fructus cum

rusticis nostris. G. Quos fructus? M. Quasi non sint tibi noti fructus autumnales & serotini, pyra, mala, juglandes, castaneæ. G. O jucunda exercitatio! M. Non est jucunda solùm, sed etiam frugifera. G. Sed hoc malum, quod interim quinque aut sex prælectionum fructus tibi periit. M. Non omnino periit, spero: curabo pro viribus, ut aliqua ex parte recuperem. G. Quid facies? M. Describam quam potero diligentissimè. G. Quid tum postea? M. Ediscam ipsam autoris orationem. G. Sed sententiam non satis intelliges. M. Ipsa me juvabit præceptoris interpretatio, ut sensum magna ex parte assequar. G. Nec tamen id satis erit. M. Tu (si placet) aderis mihi per otium, ut conferamus una. G. Libenter equidem faciam. Sed nè istud quidem sufficiet. M. Non habeo quod possim ampliús, G. Quanto præstitisset vivam audire magistri vocem! M. Multo sanè præstiterat; sed quando id mihi non contingit, nec meâ culpâ factum est, nihil habeo quod me accusem in hac parte. G. Rectè dicis; fac igitur habeas animum bonum. Nam quod ego tecum pluribus verbis de hac re disputavi, non ideo feci, ut vellem te adducere in desperationem; sed totum illud profectum est ex meo in te amore singulari. M. Haud mihi dubium istud est; quo fit, ut majorem tibi habeam gratiam. G. Sed eccce! vocat vos ad cœnam tintinnabulum. M. Nuntius opportunus.

COLL. 16.

Johannes, Rubetus.

SAlve, *Rubete*. R. O *Johannes*, auspicatò advenis; valésne bene? J. Optime, gratia Deo: tu verò ut vales? R. Rectè sane, Dei beneficio: sed quando rediisti domo? J. Nudiustertiùs. R. Bene habet, opportunè venisti. J. Nempe sciebam instare vacationis terminum. R. Placétne ut otiose aliquandiu confabulemur? J. Maxime, dummodo semoti simus ab hac turba clamosa ludentium. R. Bene mones; secedamus in auditorium illud quod est apertum. J. Quàm apte hic sedemus? Agè, loquamur liberé. R. Suntne perfectæ vestræ vindemiæ? J. Omnino. R. Quantum temporis posuistis in toto opere? J. Dies circiter quindecim

R. Tu

R. Tu igitur semper interfuisti? J. Nullum intermisi diem. R. Quid agebas? J. Uvas sæpius colligebam. R. Cum verbo *Colligebam* debuisti aliquid addere. J. Quidnam, quæso? R. *Et Edebam.* J. Quid opus fuit? De hoc nemo dubitare potest. Quis enim fructus bonos & maturos legit, quin edat etiam ex optimis? R. Profectò rectè loqueris: euge! responsum laudo. J. Jamne putabas os occlusisse mihi. R. Istud me cogitavi quidem. J. Quid igitur? R. Non expectabam tam promptum, tamque prudens responsum. J. Nihil est quod mireris. Nam, ut est in proverbio, *Sæpe etiam est olitor verba opportuna loquutus*: R. Cui debes hoc proverbium? J. Magistro *Juliano*. Is enim dictat nobis interdum proverbia ejusmodi, & pulchras sententias ex bonis auctoribus. R. Optime vobis consulit; sed quibus horis solet id facere? J. Nonnunquam à cœna, sæpius autem cum auditorio nihil habemus reddere. R. Utinam sic omnes facerent, dummodo non essent impedimento quotidianis scholæ exercitationibus? J. Bene subjunxisti istam exceptionem per adverbium *Dummodo*. Sunt enim quidam pædagogi, qui suis dictatis & privatis lectionibus sic onerant pueros suos, ut non possint in schola satisfacere. R. Inde fit, ut ipsi præceptores interdum conquerantur de talibus pædagogis. Sed quid agimus? Redeamus ad sermonem institutum. J. Placet. R. Fuistine semper occupatus in uvis colligendis? J. Opus illud in paucis diebus absolvitur, propterea quòd ita magnus operariorum numerus ad id locari solet. R. Quid deinde fit? J. Calcantur uvæ, vinum hauritur e cupis majoribus, eadem operà diffunditur in dolia: deinde uvæ ipsæ nondum expressæ subjiciuntur prælo in torculari; postremò exportantur & abjiciuntur vinacea. R. Atqui non curabas ista? J. Imò curabam aliqua ex parte. Nam agendis omnibus intereram, maxime ut sollicitarem operarios. R. Eras ergò illic tanquam præfectus, & quasi magister operum. J. Imò etiam reverà magister operum & præfectus, pater enim me præfecerat. R. Quàm gaudebas isto magisterio! Quàm pulchrum erat videre te cum tua gravitate

vitate aliis imperantem, alios adhortantem, alios denique arguentem! J. Profectò si vidisses me, dixisses alium esse, quam in schola discipulum. R. Ut video, non eras otiosus. J. Imò, ut bonus paterfamilias, adhibebam sæpenumero manus operi, ut ipsos operarios meo exemplo instigarem. R. Non abs re (ut apparet) pater te huic muneri præfecerat. J. Nempe aliis in rebus expertus erat meam diligentiam. R. Absit tamen verbo jactantia. J. Ego sic intelligo; sed libere sic loquor, quia cum familiari meo. R. Sed pergamus. Quanta est vobis vini copia? J. Mediocris, qualis fere hoc anno ubiq; esse dicitur, tametsi vinum rubellum habemus affatim, album non item. Verum quicquid est, contenti sumus, & de manu Domini cum gratiarum actione recipimus. R. Quot implevistis dolia? J. Plus minùs quadraginta: sed sunt alia aliis majora. R. Papæ! Non tibi videtur magnus proventus? J. Satis quidem; sed non pro ratione anni superioris. R. Quid refert? quantò minor est quantitas, tantò etiam pluris vendentur. J. Sic ferè solet evenire: sed nonne tibi videor satis narrare de vindemiis? Quid præterea desideras? R. Quoniam sic abundamus otio, volo etiam aliquid ex te audire de fructibus arborum. Est enim quasi altera vindemia. Nonne habetis multos? J. Plenis tabulatis, quæ est Dei benignitas. R. Quando collecti sunt? J. Quo tempore vinum faciebamus, familia colligebat. R. Quæ sunt vobis ejusmodi fructuum genera? J. Mala, pyra, castanea, juglandes: sed malorum & pyrorum multa est varietas. R. Quid cotonea? Non etiam habetis? J. Imò habemus, sed ea sub malorum genere continentur; unde & alio nomine appellantur mala cydonia. R. Quid autem attulisti huc rediens? J. Nihil nisi quasillum uvarum selectarum; sed singulis posthac hebdomadibus mihi afferentur plenis saccis mala, pyra, castaneæ. R. Interea da mihi, quæso, aliquot ex uvis tuis. J. Eamus in cubiculum meum, illic dabo tibi. R. Equidem paratus sum; eamus. J. Illic etiam agemus de repetendo ultimo in diem *Lunæ* colloquio: nam, ut opinor, id præceptor inprimis exiget.

COLL.

COLL. 17.

Eustathius, Boscomellus.

AUdivi patrem tuum venisse hodie in Gymnasium. B. Verum audisti. E. Quâ venerat gratiâ? B. Ut pro meis alimentis præceptori numeraret pecuniam, simul ut me illi commendaret. E. Nunquámne te commendàrat? B. Imò sæpissimé. E. Quid sibi vult istâ commendatione tam frequenti? B. Amore vero me prosequitur. E. Quid tum? B. Ideo cupit me diligenter erudiri. E. Quid si commendet, ut sæpius vapules? B. Ea est fortasse causa; sed quid inde? non propterea me diligit minùs. E. Unde istud colligis? B. Quia *puero tam necessaria est correctio quàm alimentum.* E. Verum quidem dicis, sed pauci ita judicant. Nemo enim est quin panem quàm virgam malit. B. Illud est naturale omnibus; quis negat? sed tamen *patienter ferenda est pœna, præsertim justa.* E. Hæ habentur in bello morali sententiæ: *Quod merito pateris, patienter ferre memento.* Sed, quid si pœna sit injusta? B. Ea quoque patienda est nihilominus. E. Cujus causâ? B. Propter *Jesum Christum*, qui mortem injustissimam, eámque acerbissimam tulit pro peccatis nostris. E. Utinam id nobis in mentem veniret quoties aliquid patimur! B. Præceptor id nos sæpe monet, quoties occurrit occasio: sed *surdis narratur fabula*, ut est in proverbio. E. Ergò demus operam, ut simus posthac diligentiores. B. Ita faxit Deus.

COLL. 18.

Grandinus, Thomas.

CUR non interfuisti hodiernæ concioni? T. Occupatus eram in scribendis literis. G. Non poteras differre negotium? T. Urgebat tabellarii festinatio. G. Atqui præceptor docet nos, omnia postponenda esse Dei negotiis. T. Docet quidem, neque id mihi dubium est; sed nunquam sumus adeo perfecti quin sæpe Deum terrenis istis postponamus. G. Istud malum est. T. Pessimum verò; semper homines sumus, nisi Deus nos Spiritu suo immutaverit. Sed dic, quæso, fuitne frequens

quens auditorium? G. Non admodum; pro more solitio. T. Unde fit istud? G. Ignoras populum nunc esse occupatum in vindemiis? T. Non ignoro; sed non possunt homines divinis rebus unicam horam impendere? G. De hoc non est meum tibi reddere rationem; hoc tantùm dico, *Turpi est doctori, cùm culpa redarguit ipsum*. T. Papæ! quantum colaphum empegistii mihi! Vale: verbum non amplius addam. G. Esto igitur alias prudentior.

COLL. 19.

Molinæus, Cararius.

TU igitur cras (ut audio) discessurus es. C. Cras si Dominus permiserit. M. Eho! cur tam cito? C. Urget me pater. M. Imò, tu urges patrem. C. Itáne tibi videtur? Quomodo patrem urgere possum? M. Assiduà missione literarum. C. Tantùm semel scripsi instare vacationem scholasticam. M. Quando misisti literas? C. Hebdomade superiori. M. Quo die? C. *Veneris*. M. Quid facies domi? C. Instat vindemia, interim colligendi sunt fructus arborum. M. Poteras expectare dimissionis diem. C. Nescio quando sit futurus. M. Spero fore ad finem proxime hebdomadis. C. Sed istud non est in nostro situm arbitrio. M. Ne in præceptoris quidem. C. Cujus igitur? M. Solius Dei qui hominum consilia suo nutu gubernat. C. Atqui *Satanas* videtur interdum gubernare. M. Quantum Deus ipsi permittit. Sed ista sapientioribus relinquamus. C. Tutius est: monet enim proverbium, *Ne sutor ultra crepidam*. M. Sæpe istud ex præceptore audivimus. C. Idem quoque non semel docuit nos illa *Pauli* sententia, *Noli altum sapere, sed time*. M. Illud etiam frequenter habet in ore, *Altiora te ne quæsieris*. C. Sed audin' tu ad cœnam signum dari? M. Adhuc pulsat aures meas tintinnabulum. C. Eamus in aulam, ne desimus precationi. M. Cras ante discessum te salutabò.

COLL. 20.

Petrinus, Croteranus.

QUO ludi genere hodie te exercuisti? C. Juglandium. P. Ecquid lucri fecisti? C. Imo, perdidi. P. Fortuna

igitur

igitur tibi adversa fuit. C. Nescio quæ fortuna; tantum scio, meâ culpâ accidisse; sed ità volente Deo. P. Cur Deus id voluit? C. Ut hinc discam ferre graviora cùm acciderunt. P. Quasi verò Deus lusiones puerorum curet. C. Curat profectò; quinetiam *nihil fit in rerum naturâ sine Divina providentia*. P. Siccine philosopharis? Quisnam te ista docuit? C. Non tute audivisti toties ex concionatore nostro? P. Fieri potest ut audierim: sed qui agas? fluxa est mihi memoria. C. Nimirum, quia illam non exerces. P. Quomodo exercenda est? C. Primùm diligenti attentione, hoc est, diligenter advertendo ea quæ audivimus, aut legimus; dein de eadem sæpe repetendo; denique docendo alios ea quæ didicimus. P. Ista nobis sæpius inculcantur à præceptore; sed (me miserum!) quam supina est hæc mea negligentia? C. Sic sumus omnes, nisi Spiritus ille Dei nos excitet. P. Quid igitur faciam? C. Expergiscere, mi *Petrine*, toto animo totisque viribus ad Deum aspira, illum assiduè & pro affectu precare, vigilans esto, pravos fugito, versare cum bonis, tum moribus facillimis effice ut eos tibi familiares reddas. P. Quid tandem consequar? C. Rogas? Si te istis moribus assuefeceris, Dominus Deus suâ clementiâ tui miserebitur, brevique animum tuum immutatum senties. P. O quam opportunus hic mihi congressus fuit! Obsecro te, mi *Corterane*, ut sæpius colloquamur. C. Per me non stabit, quoties utrique licebit per otium. P. Gratias ago maximas. C. Non est quòd agas; recipiamus nos in auditorium.

COLL. 21.

Ægidius, Massuerius.

CUR hic dispergebas pisa? M. Quando? Æ. Post prandium. M. Id faciebam animi causâ. Æ. Sed pisa illa unde habueras? M. Acceperam è conchula, ubi reposita erant ut crastino die coquerentur. Æ. Debuistine animi causâ malum facere? M. Non putabam id esse

esse malum. Æ. Annon est malum conculcare panem pedibus? M. Istud ego nollem facere. Æ. Cur nolles? M. Quia *panis est nobis maxime necessarius*. Æ. Et pisa ipsa, & cætera quæ eduntur, Deus in usum nostrum creavit. M. Non ignoro illud; quinetiam pisis libenter vescor, si bene cocta & condita sunt. Æ. Præterea, velléisne abuti rebus tuis? M. Minimé. Æ. Tanto minùs alienis debes. M Istud satis intelligo. Æ. Ergò non rectè fecisti. M. Non rectè, fateor: non tamen animo malo. Æ. Cur igitur fecisti? M. Mea ineptia me ad illud incitavit. Æ. Quid inde meruisti? M. Plagas. Æ. Rectè dicis, (sed opinor) non ex animo. M. Imò certè, nè me accuses, oro. Æ. Quandoquidem sponte fateris, non accusabo: sic enim velle se dixit præceptor sæpissimé. M. Quid ille dixit? Æ. Ut de rebus ejusmodi levioribus neminem ad ipsum deferamus, qui modò culpam libens agnoverit. M. Istud ergò beneficium tibi debebo, mî *Ægidi*! Æ. Nihil velim mihi debeas hoc nomine; sed mecum precare Deum, ut à malo nos liberet. M. Quotidie in schola quater aut quinquies palam precamur. Æ. Quid tum? M. Præterea privatim quoties cibus sumitur, quoties cubitum itur, quoties cubitu surgitur: Nonne satis hæc sunt? Æ. Præter illa, sæpe monet præceptor, ut interdum pro se quisque precandi causà secedat aliquò in secretum locum; meministin'? M. Memini probe: sed (ut scis) difficile videtur esse, ut pueri secretis precibus assuescant. Æ. Et tamen paulatim assuescere optimum fuerit. M. Progressu temporis Deus ipse noster ad eam rem nos incitabit, atque assuefaciet. Æ. Ita fore sperandum est; si tamen in verbi ejus tum lectione, tum auditione sedulò proficiamus.

COLL. 22.

Varro, Castrinovanus.

QUid est quòd hodie tam citò à patruo redieris, præsertim cùm fuerit convivium? C. Quid illic fecissem diutiús? V. Cœnam expectâsses, ut ederes de prandii reli-

quiis. C. Satìs ederam in prandio. Præterea, jussit patruus ut domum reducerem præceptorem, quem ego ad convivium deduxeram. V. Quid frater tuus patruelis? cur in ludum vobiscum non rediit? C. A matre retentus est in unum aut alterum diem. V. Quamobrem? C. Ut illi resarciantur vestimenta. V. Illa est mulierum cura. Sed Age, quoniam nunc otiosi sumus, narra mihi (quæso) aliquid de convivio. C. Quid de illo scire cupis? V. Primum qui convivæ fuerint; deinde, quàm lautum & opiparum convivium. C. Convivæ fuerint hi præcipui, quatuor Syndici, subpræfectus urbis, & alii duo primæ notæ è Senatorum numero. V. Nôstine? C. De facie quidem: sed eorum non teneo nomina. V. Nulline præterea? C. Duo ex patrui mei familiaribus. V. Quotus accumbebat præceptor? C. Quotus esset non observavi: sed erat in media ferè mensa, è contraria parte mei patrui. V. Tu vero? C. Hui inepte, qui istud roges! Egóne homunculus cum tantis viris epularer? Satìs hoc mihi honorificum fuit, quòd ministrarem. V. Nullæne erant mulieres? C. Nulla præter uxorem patrui, quæ quidem sedebat in mensa extrema. V. Quid illa tam remota? C. Sic voluit ipsa, ut identidem commodiùs surgeret propter ordinem ministerii. V. Quid filius? C. Juxta matrem assidebat. V. Habeo de convivis; nunc expecto de convivio. C. Onus mihi valdè magnum imponis ac difficile, maxime propter memoriam: sed quando (ut dixisti) plusculum otii nacti sumus hoc pomeridiano tempore, dabo equidem operam ut aliqua ex parte expleam desiderium tuum. V. Pergratum mihi feceris. C. Ea tamen lege, ut par pari referas, si quando dabitur occasio. V. De hac nihil est quod dubites. Incipe. C. At ego interea, sedere volo, quia longa est narratio. V. Eamus sub pergulam, ut in umbrâ commodiùs fabulemur. C. Audi nunc jam. V. Quia (ut ais) longa est narratio, dic mihi primùm, quotà horâ accubitum est? C. Fere decimà. V. Quotà resurrectum? C. Paulò ante meridiem. V. Sedebantne omnes commodè? C. Commodissimè. V. Nunc ad rem aggredere. C. Accipe igitur mensæ præludia. V. Appone, cum voles.

C. In-

C. Imprimis appoſita ſunt tenella, craſtula, mellita opera piſtoris cum aromate. V. Optimum ſanè exordium, & ad conciliandos animos aptiſſimum. C. Omitte, quæſo, iſtas interpellationes, nè mihi perturbetur memoria. V. Poſthac non interpellabo, niſi ſi quid opus erit requirere. C. Sequutæ ſunt pernæ ſalitæ, hilla infumata, lucanicæ, linguæ bubulæ ſale quoque & fumo induratæ. Atque hæc ad excitandam appetentiam, & ſitim acuendam. V. Quaſi vero non ſatis acueretur Solis æſtu & fervore. C. Sic docti ſolent facere convivatores. V. Iſthæc audio libenter, præſertim cùm exprimas omnia propriis & ſignificantibus verbis, Perge porró. C. Eodem ordine interpoſita ſunt acetaria è lactucis capitatis, avium inteſtina frixa, minutalia ex vitulina, cum ovorum vitellis integris. Et hæc hactenus de præludiis, qui miſſus primus fuit. V. Nihil interim bibitum eſt? C. Indigna homine quæſtio. Quis enim vino hı̀c parceret? Vix tres, & quidem ſtrenuiſſimi, fundendis potibus ſufficiebamus. Sed de potibus agam poſteriùs; ſine me cibos expedire. V. Age, ſino. C. In ſecundo miſſu hæc ferè fuerunt, artocreæ, pulli gallinacei elixi cum lactucis, bubula, vervecina, vitulina, ſuilla recens & ſalſa, jus carnium ovorum vitellis croco & omphacio ſuaviſſimè conditum, aliquot item juſcula ex oleribus. V. Hı̀c plus opinor fabulatum, quàm eſum fuiſſe, quia ſcilicet aſſa expectabantur. C. Vix menſam attigerant, cùm illa tollere juſſi ſumus. Venio igitur ad tertium miſſum, in quo aſſa hæc fuerunt expoſita, pulli gallinacei, pulli columbini, anſerculi fartiles & ſuculi, item cuniculi, armi vervecini; poſtremo, ferina, duorum generum, opere piſtorio incruſtata. V. Quid præterea? C. Quid? Hem! (pene prætermiſi) duæ perdices interjectæ, cum lepuſculo, fabæ virides frixæ, & piſa cocta cum ſiliquis. V. Nihílne piſcium? C. In tempore admones. Erat trocta ingens, quæ diviſa fuerat in partes quatuor præter caudam; prægrandis item lucius ad eundem modum quadripartitus. Taceo minutos

piſces

pisces & mediocres, partim elixos, partim assos aut frixos, item cancros fluviatiles; magno omnia numero: sed hæc magis ad ostentationem quam ad necessitatem; de iis enim fere nihil gustatum est. V. Unum mihi videris prætermisisse. C. Quid illud est? V. Nullíne erant intinctus? C. Imò singulis propemodum ferculis addita erant scitissimi saporis embammata, quæ coquus ipse miro artificio concinnaverat. Nec vero defuerunt capparides ex oleo & aceto, mala citrea, olivæ conditivæ cum sua muria, acetum rosaceum, succus oxalidis. V. O quot & quanta gulæ irritamenta! C. Adde etiam, corporis & animi impedimenta. V. Sed quis, quæso, fuit ultimus actus fabulæ? C. Tandem cùm jam nec carnes nec pisces ullus ederet, jubet patruus apponi bellaria; in quibus hæc fuerunt præcipua, caseus recens pinguissimus, itémque vetus multiplex, scriblitæ, placentulæ, oryza in lacte cocta, & bene saccharata, Persica præcocia, ficus, cerasa, uvæ passæ, caryotæ, tragemata serotina, salgama multorum generum, & alia, quæ nunc mihi non occurrunt. Tanta denique fuit omnium esculentorum affluentia, ut mensa ipsa vix sustineret. Quid quæris? quater aut quinquies mutati sunt orbes & quadrulæ. Cibos crassos & duriores magnâ ex parte integros in culinam referebamus; adeò pauci attingebant, propter delicatiorum copiam. V. Quid confert tanta cibariorum abundantia & diversitas? C. Ad gravandum stomachum, & morbos complures generandos. Sed quid agas? Sic fere hoc tempore vivitur. V. Qui talibus viris convivia faciunt, certare videntur de copia, de apparatu, de splendore & lautitia C. Et tamen extant inter hujus civitatis leges quædam (ut audivi) sumptuariæ. V. *Silent leges inter convivia*, ut obiter è *Cicerone* detorqueamus aliquid. C. An putas omnes convivas illâ sumptuum immanitate delectari? V. Non puto, nisi forte sunt lurcones, aut asoti, aut *Apiciani* (ut ità dicam) ventricolæ. Cæterum, quid est causa? C. Rogas? Convivatorum non modo stultitia, sed etiam insania. V. *Maxima pars hominum morbo jactatur eodem*; ut

 ait

ait *Horatius*. C. Sed nos hanc censuram omittamus juxta proverbium, *Nè sutor*, &c. V. Redeamus igitur ad propositum. Quale vinum appositum est? C. Si de colore quæris? album, nigrum, fulvum, sanguineum, déque singulis coloribus vina multiplicia. Si de bonitate; omnia ferè generosissima: sed imprimis commendabant illud vini genus ex *Burgundia*, quod vulgò vocatur *Ambrosium*. V. Unde hoc petebatur? C. E patrui cella vinaria. V. Habétne multum ejusmodi? C. Duos cados vini *Helvetii*, duos item albi limpidissimi. V. Quis fuit prandii exitus? C. Ubi videt patruus convivas omnes penè defessos edendo, bibendo, colloquendo: tunc vinum fundi jubet singulis, omnes ad extremum potum invitat. Hinc ordine tolluntur omnia, insternuntur mensis latiora mantilia ex lino tenuissimo, datur aqua odorifera manibus leviter abluendis; ego & patruelis, de more, Deo gratias agimus; ipse verò patruus clara voce agit universo cœtui. Tandem primus Syndicus, convivarum nomine, satis accurato sermone, publicas agit gratias convivatori, simul objurgat eum quòd tam munifico & sumptuoso apparatu convivatus fuerit. *Imo* (inquit patruus) *mihi quæso ignoscite, quòd vos pro dignitate non satis ampliter tractaverim*. His dictis, surgunt è mensa universi, magna pars *valedicto* statim discedit; cæteri manent, stantes & colloquentes in aula. V. Quid vos interea, qui ministraveratis ad mensam? C. In culinam ad prandium nos recepimus, corpus illìc otiosè ex animi sententia curavimus. V. Ubi erat interim præceptor? C. Patruus illum seorsum vocaverat ad alloquium. V. Credo, ut te & filium suum de meliore nota commendaret. C. Istud est verisimile. V. Nescis quæ fuerit causa tanti convivii? C. Quid mei scire refert? V. Tantò minus igitur meâ. C. Rectè colligis, & sic expectabam. V. Atqui non sum Dialecticus. C. Tibi est naturalis Dialectica. V. Eandem habent rustici. C. Sed age, dic mihi serio, non ego te tractavi magnifice? V. Tali convivio nunquam interfueram. C. Gaudeo stomacho tuo satis esse factum. V. Est Deo gratia, qui

qui dedit nobis otium tam jucundum. C. Surgamus tandem: nam audio pueros à luſu diſcedere.

COLL. 23.

Paſtorculus, Pæſatus.

Tityre qui patulæ reſides ſub tegmine mori:
Tùne hic ſolus eris, tam lætus tamque ſupinus?
P. *O Melibæe, Deus nobis hæc otia fecit;*
Ille Deus magnus, qui noſtrum fecit in uſum
Omnia, dans propriam cunctis animalibus eſcam:
Qui mare, qui terras, & quod tegit omnia, cælum
Condidit ille opifex rerum, qui ſummus habetur.
Pa. *Carmina mitte loqui, nunc me liquere Camœnæ:*
Eſt mihi mens alibi, cupio certare merendâ.
P. *Sed tamen hac mecum poteris reſidere ſub umbra:*
Namque hic (ut cernis) locus eſt ſatis amplus utrique.

Pa. Mittamus ergo verſiculos & merendas noſtras conferamus. P. Per me non ſtabit; ſcrutemur peras: agé explica tuam. Pa. Expecta parumper; dic mihi priùs, quid habes in merendam? P. Panem. Pa. Quaſi vero ſine pane merenda eſſe ſoleat. P. Ne panem quidem pauperes ſemper habent. Pa. In tempore admones ponendæ erunt reliquiæ noſtræ in eorum corbulam. P. Quid ſi reliquiarum nihil fuerit? Pa. Saltem reſtabit panis, & hoc ſatis erit. Sed dic tandem, nunquid habes opſonii? P. Etiam dubitas? Mater mea nunquam committeret, ut me in ſcholam mitteret ſine aliquo opſonio. Pa. Dic ergo quid eſt? P. Divina. Pa. Non ſum vates, nec velim hanc merendæ horam in nugis terere. P. Saltem periculum facies quàm valeas conjecturis; qua de re jam aliquid in Rhetoricis audivimus. Pa. Aut caſeus, aut caro eſt reſidua ex prandio? P. Neutrum. Pa. Dic ſodes, ut accingamus nos operi. P. Ne te diutiùs torqueam, ſunt pyra præcocia. Pa. Ain. tu? res nova; nondum hoc anno videram. P. Vide nunc. Pa. Quam matura ſunt! P. Cur non addis etiam, Quàm bona! Pa. Sed nondum guſtavi. P. Satìs acutè me reprehendis. Accipe, & guſta. Pa. Papæ! quàm mitia quàm boni ſucci! P. Nonne meritò maximas

gratias agere debemus Deo noſtro, tam benigno Patri, qui nobis indignis tot bona, tamq; varia largitur? Pa. Qui non facit, is profectò eſt ingratiſſimus. P. Agedum, veſcamur bonis ejus cum gaudio & gratiarū actione. Pa. Jamdudum eſurio. P. Sed tu nullum habes opſonium? Pa. Vide fruſtum craſſum vetuſti caſei. P. Edamus primùm pyra, caſeo claudemus ſtomachum. Pa. Sed maturemus, nè fortè hora nos opprimat. P. Neutrum ceſſare video: certè quod ad me pertinet, non queo comeſſe citiùs. Pa. Nè tamen ita devores, porcorum more. Ecquid pudet? P. Quia dicebas eſſe feſtinandum. Pa. *Maturemus* dixeram, non autem *feſtinemus*. P. Ego non adeò ſcrupulosè inter hæc verba diſcrimen facio. Pa. Vult tamen præceptor, ut propriè loquamur, quantum per ingenii captum licebit. Nam bene loquendo bene etiam ſcribere condiſcimus. P. Contrà, diligenter ſcribendo conſueſcimus etiam rectè loqui. Pa. Hæc duo inter ſe conjuncta ſunt. Sed, heus! otiosè (inquam) edamus; ſatis habemus temporis. P. Nonne tota hæc hora ad merendam libera eſt? Pa. Hodie quidem libera: ſed tamen deſinamus, ne panis deficiat nos, & nihil reliqui fiat pauperibus. P. Eamus ergò ad puteum, ut aliquantum potemus. Pa. Hem! verborum proprietate ſemper abuteris; iſtud *bibere* eſt, non *potare*. P. Quòd mihi non parcas, habeo ſanè gratiam. Ex prava inſtitutione prima hæc vitia contraxi. P. Veriſſimè igitur *Quintilianus* dixit, *Hæc ipſa magis pertinaciter hærent, quæ deteriora ſunt*: meminiſtin? P. Memini; ſed interim juva me, ut hauriamus aquam è puteo. Pa. Enitere validiùs; nimiùm me laborare ſinis. P. Tantò libes jucundius. Pa. Bibitum ſatìs eſt; recipiamus nos in aulam, nè precationi deſimus, & actioni gratiarum. P. Tu præcede, dum urinam illùc eo redditum.

COLL. 24.

Leonardus, Pellio.

DEmiror tuam negligentiam. P. Qua in re tandem? L. Quod te non curas diligentiùs. P. Ego verò me curo fortaſſe nimis. Satis edo, bibo, dormio; quæ eſt

Dei

Dei erga me benignitas: præterea pecto capillum, lavo manus, faciem, dentes, oculos, & hæc mane præcipuè: quinetiam, cùm tempus postulat, corpus exerceo, relaxo animum, & ludo cum cæteris. Quid vis ampliùs? L. Mittamus ista; non ea sunt, quæ in te reprehendo. P. Quid igitur? L. Circumspice vestimenta tua, à calce ad verticem nihil integrum invenies; omnia sunt lacerata & obsoleta. Ista profectò nequaquam vestrum genus decent; si saltem curares vestitum tuum sarciendum, aut quoquo modo instaurandum. P. Loqueris tu quidem quæ libet; quòd si parentes haberes tam procul remotos, fortasse non esses elegantior. Si mihi pecunia suppeteret, non paterer me usque adeò pannosum esse. L. Nec ideo tamen cares negligentià. Cur enim non petis alicunde mutuò? P. Unde peterem? L. Si non alicunde, certè à præceptore posses. P. Quid si dare nollet? L. Nemini denegat ex discipulis domesticis, siquidem videt opus esse. P. Id ego non ignoro; sed sum verecundior, quam ut audeam ex eo petere. L. Ah! rusticus est iste pudor. P. Malo tamen verecundus esse, quàm impudens. L. *Verecundia* (ut dixit quidam) *est bonum in adolescente signum*, sed ubiq; adhibenda est mediocritas. P. Ego eo sum ingenio, ut semper verear offendere quempiam. L. Ingenium laudo; sed *est modus in rebus.* Nam ille offendendi metus habere locum debet in rebus turpibus, aut certe indecoris: hic verò nihil tale video. Est usitatum in hominum societate, ut alii aliorum operà indigeant. Quis igitur mihi vitio dabit, si quid ab amicis aut commodatò petam aut mutuó? P. Nemo reprehendet, nisi fortè rebus ejusmodi abuti velis. L. Tu vero (quantum ego te novi) abuti nolles. P. Apage istum abusum! L. Quid ergò jam obstat, quo minùs petas, præsertim ab homine facillimo, tuíque (ut apparet) amantissimo? P. Agè, petam; sed per epistolium, quod ut reddas, tibi dabo. L. Reddam profectò libentissimè, téque illi commendabo diligenter. P. Equidem non parvam tibi gratiam habeo, quòd me tanti feceris, ut ad hanc fiduciam hortarere. L. Nunc restat,

ut ſcribas quod dicis epiſtolium, reliqua mihi committas. P. Bene vertat Deus quod cœpimus. L. Nè dubites; res proſperè ſuccedet.

COLL. 25.

Clavellus, Quercetanus.

NEſcis quid mihi his diebus in mentem venerit? Q. Quid iſtud, quæſo? C. Cogito in gymnaſium me recipere. Q. Quid in gymnaſium? Habitandi causâ? C. Non ut inquilinus habitem; ſed ut vobiſcum vivam in menſa præceptoris. Q. Utinam iſtud ex animo ac verè diceres! C. Ex noſtra mutua conſuetudine atque amicitia deberes ſatis intelligere, me nihil apud te neque ſimulare, neque diſſimulare ſolitum. Q. Planè iſtud jampridem intelligo: ſed audito ex te iſto verbo, me rapuit affectus in eam exclamationem; ita prorſus oblitus eram mei. C. Non aliter dictum tuum accipio: ſed ad rem, pater quidem non cogit me, ſed ex vultu & verbis ejus ſatis video, id illi placere maximè. Q. Nempe hoc illud eſt, novit pater tuus, vir prudentiſſimus, *liberalia ingenia cogi nolle, duci facilè*. Sed tamen non dubito id fieri divini inſtinctu numinis; tu verò quid judicàs? C. In eadem ſum ſententià, præſertim cùm ego quoque in eam partem ſpontè propendeam. Q. Magnum argumentum, iſtud eſſe ex Deo conſilium. C. Id ego crediderim; nam qui ad eam rem coguntur à parentibus, ferò quærunt ſubterfugia quibus detrectent imperium. Q. Ego (ut fateor ingenuè) aliquando id in me ſum expertus, antè ſcilicet quàm ingreſſus eſſem. Quid enim cenſes? Audiebam ex iſtis *Satanæ* mancipiis tot maledicta, tum de præceptore, tum de diſciplina; ut mihi videret carcerem aut piſtrinum ingredi veriùs quam gymnaſium. Quòd ſi tu quoque in aliquam ejuſdem peſtem incidiſſes, non dubium eſt, quin ille manibus pedibuſque obnixè conatus eſſet abſterrere te ab iſto tam ſancto propoſito. C. Nemini adhuc palàm feceram. Q. Quod mihi dicis, non eſt palàm facere. C. Satis ſcio, ſed mihi iſtud excidit ex *Terentio*. Nunc pergamus ad reliqua.

Q. Quid

Q. Quid restat, nisi ut Deum preceris, & pergas gnaviter in sententia? Audies de quotidiano victu in vestra mensa, de præceptoris & hypodidascali familiaritate in audienda prælectionum repetitione, de facilitate præceptoris in ipso convictu, de illo à cœna placido studiorum certamine, de libertate colloquendi per otium de honestis, de libera inter nos reprehensione. C. De his (inquam) omnibus satis multa narràsti mihi aliàs, quæ quidem valde placent omnia; mihi tamen nihil videtur utilius, quàm illa perpetua *Latinè* loquendi exercitatio. Quis enim major est studiorum fructus? Quid honestius? Quid jucundum magìs; præsertim ubi alius alium sine odio aut invidia liberè reprehendit? Quid, quòd victi in earum rerum certamine pudore tantùm puniuntur, victores etiam præmio donantur? Omnes denique vestræ excogitationes vel auditu ipso me delectant mirificé. Q. Quanto magìs illud diceres, si videres ista? si, dum geruntur, interesses? C. Ego (Deo volente) interero. Q. Utinam propediem! C. Ità spero quidem; unus tamen, restat mihi scrupulus, quo me facilè (si voles) liberabis. Q. Faciam bonà fide, si potero; sed interim vide nè *nodum in scirpo quæras*, ut antea vidimus in *Terentio*. Agè, qui tandem scrupulus iste est? C. Suspecta est mihi vestra disciplina scholastica: non quòd velim ob id incœpto desistere; sed ut alacriùs veniam, & jucundiùs, ubi ea de re te audiero. Q. Nisi tu is esses, qui (ut ego novi) me nec vanum nec mendacem existimas, equidem mallem de hoc omnino tacere, quam ea tibi referre quæ sentio. C. Quid ità tandem? Q. Quia difficile est ea verisimilia facere, quanquam alioqui verissima cùm de his vulgus hominum pessima quæque dicat & judicet. C. Quorsum istud, quæso? Q. Nam improborum mendaciis adeo male audit nostra disciplina inter istos idiotas, ut mirum sit unum aliquem habitare in schola nostra velle; tametsi (quod est opus Dei) quò pejus audimus, eò plures ad nos conveniunt. C. Nihil opus est tam longà insinuatione; dic mihi planè omnia: nè timeas, non me absterrebis.

Omnia percepi atque animo mecum antè peregi. Q. Adverte igitur animum, dicam breviſſimè quicquid alicujus eſſe momenti videbitur. Imprimis illud velim tibi perſuadeas, Præceptorem eſſe nobis multò humaniorem, quàm in ſchola palàm apparet. Tam enim familiariter verſatur inter nos, quàm prudens pater ſolet inter liberos. Cur igitur (inquies) eſt palàm tam ſeverus? Reſpondeo, Quia ſine tali ſeveritate (ut ex ipſo audivi, cùm aliquando familiari cuidam narraret) tanta turba ſcholaſtica, tamq; variis moribus prædita, nec coerceri, nec in officio contineri poſſet. Suo enim quiſque more, ſuo quiſque arbitratu vellet vivere. C. Quinetiam miror ego mecum ſæpiſſime tantam eſſe in tota ſchola reverentiam, tantum ſilentium, tantam denique modeſtiam. Q. Multò magìs mirarere, ſi unquam vidiſſes ſcholas paganicas. C. Vidi aliquando, atque conſideravi diligenter. Plus eſt ſilentii in gymnaſio noſtro ſexcentario, quàm quadraginta puerorum, imò triginta in iſtis ſcholis trivialibus. Sed perge, quæſo; vereor, ut ſis Orator *Aſianus:* Jam enim incipit oratio tua quaſi longiùs aberrare. Q. Atqui etiam interpellas ipſe. C. Nihil extra propoſitum dixi; ſed nunc proſequere. Q. Vis in ſumma dicam tibi? Diſciplina hæc domeſtica, licèt paucis improbis odioſa videatur, bonis tamen & ſtudioſis propter utilitatem valdè placet. Nam, ſi domi res eſſet diſſoluta, quid nobis tutum foret contra laſcivorum & petulantium inſultus? quæ nobis quies? quæ ſtudiorum tranquillitas? Itaq; diſciplina ipſa veris ſtudiorum amatoribus eſt perfugium, & quaſi propugnaculum non ſecùs ac nautis portus in tempeſtate. Denique quiſquis eſt inter nos pacificus, & ad rectè ſemper agendum paratus, is eſt à diſciplina tutiſſimus. Nec verò id agit præceptor, ut nos plagis & verberibus trahat ad literarum ſtudia; ſed nos potiùs inducere nititur his maxime rebus, honeſtâ & liberali tractatione, benevolentiâ, humanitate, facilitate morum, beneficiis, denique virtutis & ſtudiorum amore. Ex quo fit, ut major pars noſtrûm ſic affecta ſit, ut illi ex animo parere ſtudeat, cùm

caveat offendere, eum tanquam parentem diligat, observet, revereatur. C. Alioqui discipulorum officio non fungeremini: Q. At sunt quidam verberones, qui nec Deum timent, nec parentes, nec verbera, qui & literarum studia oderunt *cane pejus & angue*, ut verbis utar *Horatii*: talibus inquam severa interdum adhibetur disciplina; quia videlicet necessitas cogit. C. Sat habeo. Nunc enim video quorsum spectat vestræ disciplinæ severitas. Q. Nimirum, ut mores bonos tueatur, malos autem ut corrigat, aut expellat. C. Ego disciplinam istam sane deosculor, tantum abest ut reformidem. Te autem, mi *Quercetane*, amo equidem de ista loquendi libertate, quâ mihi stimulos acriores addidisti. Q. Ego verò immortales gratias ago Patri cœlesti, qui tibi mentem bonam dederit & sincerum judicium. C. Vale igitur, & me (si Dominus permiserit) expecta in proximam hebdomadem. Iterum vale, & inceptum nostrum tuis precibus *Christo* commenda etiam atque etiam. Q. Precor tibi noctem quietam, & somnum placidum.

COLL. 26.

Florentius, Basilius.

QUid est, quòd ita te tristem video? B. Me miserum vix sum compos animi, ità sum timore perculsus. F. Quid (inquam) istud est? B. Præceptor nos deprehendit. F. Qua in re? furtòne? B. Ah! minimè gentium. F. In quo igitur? B. In secreta compotatione F. Indignum facinus! B. Heu me miserũ! me miserum! quid agam? F. Ah! ne te afflictes tantopere. Qui aderant tecum? B. *Fluviarus* & *Forensis*. O perditos, qui me huc impulerunt! F. Ubi id factum fuit? B. In cubiculo *Fluviani*, qui utinam hodie e lecto non surrexisset. F. Quomodo tandem deprehensi estis? Non erat obseratum cubiculum? B. Imò erat, Sed (ut scis) præceptor claves habet omnium conclavium; præterea, putabamus illum in conventum hodiernum fratrum accessisse; alioqui pessulum obdidissemus ostio. F. Utcunque res habet. Deo volente accidit. B. Sic omnino

nò ſum perſuaſus; ſed ferè ità ſolemus noſtra omnia, ſive bona, ſive mala, vel prudentiæ noſtræ attribuere, vel imprudentiæ. F. Quì occaſione compotationem iſtam occeperatis? B. Illi duo (quod ſatìs nôſti) non ſunt convictores. F. Quid tum? B. Domo allatæ fuerunt eis ad victum neſcio quæ cupediæ; quæ utinam in via periiſſent. F. Sed noluit Deus: perge. B. Et quia illos interdum per otium doceo, heri poſt cœnam, ad iſtas epulas me invitàrunt in hodiernum jentaculum. F. Tibi infauſtum jentaculum; ſed quid? eratne vinum? B. Imò plus ſatis erat vini. Habent enim vini doliola in cella præceptoris. F. Quid præceptor ubi vos ſic epulantes vidit? annon excanduit graviſſimè? B. Nihil prorſus commotus eſt; ſed ſubridens, *Volo* (inquit) *eſſe de iſto ſymposio, ſi placet.* F. O moleſtum convivam! Quid vos? B. Attoniti omnes obmuteſcimus. Nam, eo dicto, ſtatim ſe proripuit. F. Omnia ſigna video hìc eſſe peſſima. B. Quis ità non judicet? F. Oportet præceptorem aliunde rem olfeciſſe. B. Suſpectus eſt mihi quidam, qui nos indicaverat. F. Quem ſuſpicaris? B. Dicam tibi poſt rei exitum. F. Quod invenietis huic malo remedium? B. Neſcio: valde ſtupemus omnes, tametſi duo illi convivatores mei nihil videntur eſſe ſoliciti; habent enim in promptu cauſam. F. Quid tandem cauſari queunt? B. *Iveramus jentatum*, inquient; *quia manè, eum cæteri jentarent, eramus cum parentibus, qui herì nobis attulerant alimenta.* F. Iſtud quidem eſt aliquid; ſed non tamen ſic pœnas evadent. B. Cur non? F. Quia id fieri debuit in triclinio palam, non autem clanculum in cubiculo. Illud etiam cauſam gravabit, quod te (cùm ſis convictor) quaſi ad crapulandum adduxerint, quod quidem ipſi præceptori eſt maxime odioſum: tua tamen cauſa eſt longe peſſima. B. Cedo igitur quid faciam, mi *Florenti.* F. Age, conferamus conſilia, quibus (ſi fieri poteſt) abſolvaris. B. Nihil eſt quod a me expectes in eo genere; (neque enim conſilii locum habeo, neque ullam remedii copiam:) ſed tu, (obſecro) explica vires ingenii tui ad me citò juvandum. Animus pendet

pendet mihi: instat pœna, satis vides, ea (nisi quid impediat) post cœnam exigetur. F. Id nequaquam fiet. Cùm enim crimen publicum non sit, non erit pœna publica. B. Sive publicè, sive privatim id futurum est, non differetur. F. Rectè judicas. B. Id causæ est, quamobrem nunc ad opem tuam confugerim: quòd si me deseris, actum est; dabo pœnas gravissimas. F. Ad Deum potiùs confugiendum fuit sine quo nullum valet consilium, à quo item salus omnis & petenda & speranda est. B. Res est manifesta satis, & ego priusquam te audirem, non prætermisi precandi officium: sed tamen vult ille Pater clementissimus, ut iis utamur auxiliis quæ nobis offert ipse & quasi in manum dat. Quare te oro per nostram arctissimam necessitudinem, consilio tuo nunc mihi succurras. Hic non est cessandi aut tardandi locus; huc igitur vires tuas intende; hanc causam suscipe, obsecro. F. Quandoquidem sic instas, ut vim adferre quodammodo videaris, dicam ex animo & verè quod sentio. Nostin' præceptoris ingenium? B. Novi (opinor) ex parte aliqua. F. Ergo memoriâ tenes, nihil esse illo clementius, iis quidem quos videt submissos esse & culpam ingenue confiteri; superbis autem & contumacibus vix aliquid potest ignoscere. B. Egomet ista non semel observavi. F. Scin' igitur quid facias? B. Dic mihi quæso? F. Dum tua res adhuc integra est, tibi suadeo, ut hominem solus adeas im musæum, & orationem habeas in hanc sententiam: "En ego, præ-"ceptor humanissime, graviter peccavi, fateor; sed (ut "scis) prima est noxa, quam admiserim. Nunquam enim "antea quicquam admiseram quod flagris dignum vi-"deretur. Quamobrem clementissime præceptor, hanc "primam culpam (si tibi placet) pristinæ integritati "meæ condonabis: quòd si unquam posthac recidero, "causam non dico, quin plectar severissimé. Hac aut simili oratione illum (ut spero) exorabis. B. O consilium prudens & oppurtunum! F. Utere si tibi videtur. Tale certe est, quale mihi dari vellem in ejusdem malo. B. Sed unum restat, de quo sum solicitus. F. Eho! quid restat?

B. Non

B. Non potero tam breviter & commodè dicere in conspectu præceptoris quam tu nunc dixisti. F. Non debes adeo de verbis meis esse solicitus, modò teneas sententiam. B. Propemodum teneo. F. Bene habet; scribe nunc crasso modo ut poteris; deinde conferamus unà: postea edisces ad verbum diligenter. B. Hoc nihil est neque tutius, neq; certius: sed quo tempore censes illum adiri posse opportuné? F. Cùm primùm videbis eum à prandio se recipere in bibliothecam: aut si forte (ut solet) ambulatum in horto solus iverit; tunc illum statim sequere. B. Quo tum utar exordio? F. Non opus est alio, quam quo apud illum uti solemus omnes. B. Quid est illud? F. *Præceptor, licetne pauca?* B. Bene vertat Deus omne consilium tuum. Nunc eo scriptum quod dixisti, deinde te revisam. F. Matura: nam instat hora prandii.

COLL. 27.

Ambrosius, Gratianus.

Subtristis mihi videris, *Gratiane*; quid rei est? G. Dies noctésq; de patre absente cogito & ob eam rem interim mœrore conficior. A. Quamdiu abfuit? G. Quatuor abhinc menses. A. Nihil ad vos interea scripsit? G. Ex quo discessit, ne verbum quidem audivimus. A. Fieri potest, ut scripserit: sed aut literæ interciderunt, aut fuerunt interceptæ. G. Quod dicis verisimile est. Nam antea, ubicunque esset, solebat nobis scribere. A. Nonne hac æstate iverat *Lutetiam*? G. Eo certe consilio tunc sese in viam dederat. A. Confido salvum esse. G. Ego quoque non diffido; sed non ideo meus allevatur dolor. A. Quid ait mater? G. Fere semper lamentatur: inde fit, ut mihi duplicetur ægritudo. A. Sed tamen non usq; adeo te macerare debes; potiùs enim de illo bene sperare oportet, quam te sic macerare. Quid enim sunt quatuor menses? Quotula est pars eorum, qui tot annos domo absunt, interim jactati *per varios casus, per tot discrimina rerum*! G. Sed quid me consolantur aliorum casus & pericula? A. Vide tamen, ne sis nimiùm delicatus, qui patris desiderium

rium

rium tantillo tempore ferre non queas. G. Ferrem equidem æquo animo; modò illi bene esse saltem intelligerem. A. Cui potest esse malè; qui in Deo spem omnem collocavit? *Sive enim vivimus, sive morimur, Dei semper sumus*; ut divus *Paulus* ait. G. Nihil dubito istud esse verissimum; sed ea est carnis hujus infirmitas. A. Quid faceret igitur, qui in *Christo* spem nullam habet? G. Nescio. A. Sed cave tamen nè ista tuâ impatientiâ Deus ipse offendatur. G. Delictum meum subinde agnosco, & supplex imploro veniam. A. Facis, ut debes. Sed audi quæso, quid mihi nunc in mentem venerit. G. Quid illud est? A. Quid si pater tuus navigaverit in *Britanniam* negotiandi causâ? Illic enim nunc est libertas maxima. G. Quam libertatem dicis? A. Evangelium, quod illic auditur liberrimè. G. Ain' tu Evangelium nunc esse in *Britannia*? A. Certa res est. G. Atque Idololatriam profligatam? A. Omnino. G. O auditu jucunda Evangelia! A. Imò jucundissima. G. Sed unde scis ista? A. Unde sciam, rogas? Miror ego te adhuc ignoràsse quod in ore est omni populo. G. Mirari desines, si scias ubi nos habitemus. A. Ubi quæso? G. In angulo totius urbis remotissimo. A. Atqui putabam vobis esse domicilium in vico ad *Molardum*. G. Jam antè migraveramus quam peregrè pater esset profectus. A. Quod igitur ignorabas, nunc habeto certissimum, utque magis credas, hoc audi præterea; Major pars *Britannorum*, qui ob Evangelium in hanc urbem, tanquam ad asylum, sese receperant, in patriam remigrabant jam ante dies quindecim. G. O mi *Ambrosi*, quantùm me isto nuntio de *Britannicis* rebus hodie recreasti! qualem adhibuisti meo dolori medicinam? A. Sic solet Deus noster suis adesse in extremis angustiis. G. Mirum ni pater est in *Britannia*. Jampridem enim sæpius querebatur, quod non esset tutus illic accessus ad mercaturas obeundas. A. Quinetiam *Britannus* quidam homo, neque levis, neque nugator, narrabat his diebus patri meo, se literas certas illinc accepisse, in quibus hoc erat inter cætera, omnes undique ob *Christi* nomen profugos

gos in ipsa *Britannia* excipi humanissimè, tractariq; benignissimè. G. Quid est igitur, quod ampliùs dubitemus? A. Nulla (ut audis) restat ea de re dubitatio. G. Tantùm superest, ut imprimis Dei optimi maximi bonitatem extollamus, quantà possumus laude & gratiarum actione, deinde sedulò atque assiduè precemur, ut sua beneficia non modo confirmet, sed etiam indies magìs ac magìs augeat. A. Igitur mi *Gratiane*, memineris patris salutem ipsi Deo per *Christum* sæpissimè commendare; idque votis & precibus ardentissimis. G. Utinam ille suo Spiritu sic afficiat animum meum, ut ex imo pectore ejusmodi preces effundere valeam, quas ipse dignetur exaudire! A. Votum sanctissimum, modò (quod quidem credo) ex animo profectum. G. O mirabilem consolatorem Deum nostrum! O quantum valet in adversis rebus veri amici consilium & consolatio! A. Sed quò nunc is? G. Domum rectà propero, ut hæc matri quamprimum nuntiem, atque ejus animum omni expleam gaudio. A. Faxit Deus, ut illa seriò exhilaretur. G. Ità precor.

COLL. 28.

Dissimangæus, Jonas.

SAlve, *Jona* optatissime. J. Salve & tu, vindemiator jucundissime. D. Quomodo se habet schola? J. Optimè. D. Jamne redierunt multi? J. Vix quarta pars nunc abest. D. Quid agitur? J. Docetur, legitur, scribitur, repetitur, D. Ista sunt generalia, & quotidiana; sed quid fit in nostra classe? J. Idem quod in cæteris, & quod fiebat ante vacationem. D. Ergòne jam seriò habentur prælectiones? J. Jam abhinc octo dies. Nam quid aliud fieret? D. Solebamus per aliquot dies exerceri in iis repetendis, quæ antea didiceramus. J. Tribus diebus totis nihil aliud actum est. D. Quid probatio? jamne incepta est? J. Hui! incepta? propemodum finita est · cras sexta classis interrogabitur. D. Me miserum? exclusus sum à præmio. J. Etiamne præmium sperabas? D. Qui .. sperarem? Unicuique sperare licet, præsertim st.diofo. J. Malim ego nihil

hil ſperare. D. Quid. ita? J. Nam ſi nihil contigerit, nulla erit mihi fruſtratio, neque moleſtia, ſin conſequar aliquid, id ego in lucro deputabo. D. Nunquámne legiſti, *Vivere ſpe vidi, qui moriturus erat?* J. Imò vero legi, & memorià teneo; ſed hoc nihil ad propoſitum. D. Cur non? J. Quia illic loquitur *Ovidius* de ſpe illa quæ in rebus adverſis retinenda eſt; quem ſenſum expreſſit *Cato* noſter hoc diſticho;

Rebus in adverſis animum ſubmittere noli.
Spem retine. Spes una hominem nec morte relinquit.

D. Tu igitur nihil ſperas? J. Spero vitam æternam. D. Dicebas modò ſperandum eſſe in adverſis rebus. Quæ tibi ſunt adverſa? J. Ea, quæ me oppugnant quotidié. D. Quæ tandem ſunt illa? J. Propria caro, *Satan*, & improbi homines, qui me injuriis afficiunt. D. Ex quo tempore factus es Theologaſter? J. Nec ſum Theologus, nec Theologaſter; ſed quod dico, id ego didici è ſacris concionibus. D. Laudo equidem: ſed agè, dic mihi ſeriò; éſtne acta claſſis noſtræ probratio? J. Jam tibi ſeriò dictum puta. D. Dolet mihi non interfuiſſe. J. Citiùs veniſſes: quid agebas? D. Mater me coegit vindimiæ exitum expectare. J. Credo; ſed tu tuâ voluntate coactus es. D. Ut fatear ingenuè, libenter expectavi. Sed quid agas? *Homines ſumus*, ut aiunt. J. Imò pueri. D. Sed vix credam quàm ſit jucundum ruſticari, præſertim ubi tanta eſt omnium fructuum affluentia. J. Eſtne vobis magnus vini proventus? D. Tantus profectò, ut majorem vidiſſe non meminerim. J. Quid aiunt ruſtici in hac tantà ubertate? D. Nihil aliud quàm potationes & crapulas crepant; quinetiam, vino jam perinde abutuntur, quaſi aqua fontana ſit. J. Ea eſt ſtultæ plebis dementia, ut Dei beneficiis nunquam rectè uti ſciat. D. Scilicet iſtud eſt quod dicitur, *Nunquam ſapiunt ſtulti, niſi in anguſtiis.* J. Ergò plectuntur meritò. D. Quod admonitiones etiam [illegible]ident. J. Sunt qui nullam omnino ferre poſſun[illegible] in bene & comiter etiam monentibus

tibus irascuntur. D. Audi aliquid gravius; fuerunt, qui mihi verbera minarentur, cùm eos humanissime admonerem. J. Istud mihi novum non est. Nam & quidam mihi aliquando pugnum intentavit; quod nisi veritus essem mei patris auctoritatem, profecto vapulassem acerrimè. D. Sed omnittamus eos, qui cæci sunt, nec tamen se tales esse intelligunt. Jactant se probe callere quid sit Evangelium; cùm revera Evangelio adversentur. J. Si verbi divini Ministros,& Pastores suos non audiunt; qui putas fieri posse, ut nos audiant? D. Sequamur ergo quod præcepit *Christus, Nolite sanctum dare canibus*. J. At sunt quidem simplices & benevoli, qui auditione verbi divini mirum in modum delectantur; hi sunt, quos docere est jucundissimum. D. Quam gaudeo quoties in tales incido! ut ego illos complector libenter! J. Nec immeritò. Nam ubi eos docueris, tum demum frueris laboris tui fructu, non sine voluptate maximà. D. Sed nos quid cogitamus? Non vides, ut nox fere nos oppresserit? J. Decedamus igitur, & cras (si Dominus permiserit) pluribus verbis agemus unà de studiis alacriter repetendis.

COLL. 29.

Rufinus, Sylvester.

PAter tuus (ut accepi) rediit e *Galliâ*. S. Rediit sanè. R. Quando? S. Die *Lunæ*, vesperi. R. Adventus ejus non tibi molestus fuit? S. Quid? molestus? Imò verò jucundissimus: sed cur istud rogas? R. Quia forsitan illo absente liberiùs vivendi est tibi potestas. S. Nescio quam mihi libertatem narres. R. Potandi, ludendi, cursitandi. S. An igitur putas me nihil aliud agere, dum pater abest? R. Sic fere solent omnes. S. Dissoluti quidem. Nam, quod ad me attinet, absente patre sic vivo, ut eo præsente. Non poto, sed bibo quantùm satis est; ludo cùm tempus postulat; non discurro, sed cum bonâ matris veniâ in publicum prodeo, cùm aliquid habeo negotii. R. Etiamne matri tantopere subditus es? S. Æquè ac patri. Quid enim

enim putas? Nonne de utroq; æquale eft præceptum Domini? R. *Honora* (inquit) *patrem tuum & matrem tuam.* S. Quid *Ethnicus* ille *auctor Difticborum Moralium*?

* *Dilige non ægrâ charos pietate parentes:*
Nec matrem offendas, dum vis bonus esse parenti.

Quid *Paulus* nofter? *Filii* (inquit) *obedite parentibus in Domino.* Nonne *parentis* nomine *pater* & *mater* continentur? D. Iftud à *Latinis* obfervatur auctoribus. S. Quinetiam, fi quod effet reverentiæ difcrimen, videtur optimo jure plus deberi matribus; ut quæ dolores tantos ac labores propter nos pertulerunt. R. Novi ego ifta, & quæ dixifti placent mihi omnia. S. Cur ergò mihi repugnabas? R. Ut eà quafi repugnantià nobis accerferem fermonis materiam. Nam (ut tute nôfti) præceptor fæpe nos exhortatur, ut noftrum otium ejufmodi fermonibus impendamus. S. Bonum fanè otium, quod honefto in negotio confumitur. R. Huc pertinet illud *Africani* apophthegma, qui dicebat, *Se nunquam minùs otiofum effe, quàm cùm otiofus effet*; ut ex *Cicerone* didicimus. S. Sed jam tempus monet, ut huic fermoni finem imponamus. R. Rectè mones; fortaffe enim tuà causà cœna trahatur domi. S. Plura (fi Dominus permiferit) in proximo congreffu. R. Precor tibi noctem profperam. S. Et ego tibi placidam per membra quietem.

COLL. 30.

Nomenclator, Defiderius.

NOn fatis mirari poffum, te non effe diligentiorem. D. Qua in re videor tibi negligens? N. Quòd manè fere nunquam ades in tempore; atque indè fit, ut penè quotidie noteris in catalogo. Cur tu es adeò fomniculofus? D. Mea fic fert natura. N. Corrige naturam iftam; hoc eft naturæ vitium. Quid tibi profuit *Catonis* noftri dictum? D. Quodnam, quæfo? N. *Plus vigila femper, nec fomno deditus efto.* D. Nè plura; ego probè memini. N. Nihil prodeft meminiffe; nifi ad ufum tuum accommodes. D. Utinam & hoc, & alia præcepta falubria, tam

facilè ad bene vivendi usum transferemus, quàm ea facilè ediscimus! N. Ut verum fatear, *præcipere quàm præstare multò est facilius.* Sed tamen *eniti debemus, ut vel monitis vel precibus proficiamus aliquid, & indies evadamus meliores.* D. Qui id non facit ejus salus desperanda est. Sed nihil difficilius emendatur, quàm naturale vitium. N. Omnia ferè vitia nobis sunt naturalia; &, nisi Dei bonitas servaret nos, essemus omnes sceleratissimi. D. Quid igitur faciendum? N. Fortiter cum vitiis nostris pugnandum est. D. Quo duce? N. Ipso Deo. D. Quibus armis? N. Divinis & spiritualibus. D. Ubi tandem inveniuntur? N. In epistola Sancti *Pauli* ad *Ephesos.* D. Quoto capite? N. Sexto. D. Quid si locum per me non intellexero? N. Non omnino intelliges, satis scio: sed præceptor erit consulendus. D. Quid, si mecum adfueris? N. Adesse volo, certum est: verùm captanda erit opportunitas. D. De hac igitur aliàs consilium capiemus. N. Quando istud erit? D. Proximo die *Mercurii*, si tibi ità videtur. N. Quotà horâ? D. Post meridiem primâ. N. Placet sententia. D. Nunc igitur discedamus.

COLL. 31.

Trapezita, Raimundus.

L*Icètne malum malo rependere?* R. Cur istud quæris? T. Ut iis respondere possim, qui in hac re mihi contradicunt. R. Breviter interrogàsti, respondebo brevissimè, *Non licet.* T. Cur non? R. Quia vetuit *Christus*, & post eum, Apostoli. T. Quid igitur faciendum est? R. Malum bono compensandum. T. Annon satis est bonum bono rependere? R. Non satìs *Christiano* quidem. T. Quamobrem? R. Nam *Christianum* oportet *Christum* præceptorem imitari. T. Quid fecit *Christus* in eo genere? R. Sanavit eum, qui ipsi colaphum impegerat; precatus est pro iis, qui ipsum in crucem sustulerant; alia item multa fecit ejusmodi. T. Nihilne igitur facit, qui gratiam pro gratia rependit? R. Tantum facit, quantum faciunt *Ethnici.* T. Quid illi faciunt? R. *Amicos diligunt, & referunt*

gratiam illis, à quibus acceperunt. T. Nihilne amplius? R. Nihil. Nam quid amplius expectes ab iis, qui verum Deum non noverunt? T. Quid faciunt inimicis? R. Quibuſcunque modis poſſunt, eos perſequuntur. T. Eſtne *Chriſtiano* peccatum? R. Si non licet (ut jam tibi probavi) conclude id peccatum eſſe. T. Atqui (ut vulgo dicitur) *vim vi repellere licet.* Quam ſententiam nobis quidam Poeta etiam latiùs interpretatus eſt his verbis.

Pellere vim vi jura ſinunt, & vulnere vulnus.

Quid ad hoc reſpondes? R. Iſtud quidem permittunt *Ethnicorum* leges; ſed lex divina longè aliter loquitur. T. Quid eſt divina lex? R. Idem quod Dei verbum. T. Quicquid ergò fit contra Dei verbum, éſtne peccatum? R. Proculdubio peccatum eſt. T. Potéſne iſta probare ex divinis literis? R. Quidni poſſum? nihil facilius. T. Adfer mihi, quæſo, ſententias. R. Non credis id, quod eſt omnibus in confeſſo? T. Imò verò indubitanter credo. R. Quid igitur opus eſt teſtimoniis? T. Ut contradicentibus certò reſpondere poſſim. R. Rectè intelligis: ſed, quia non poſſis extempore memoriæ mandare, expecta dum tibi deſcribam in chartula, in qua etiam ſit locorum annotatio, ut poſſis quibus voles etiam digito demonſtrare. T. Optimum extempore conſilium; quantò iſtud mihi commodius fuerit! ſic enim per otium ediſcam ut ad manum habeam, quoties erit opus. Sed quando mihi dabis? R. Cras (ſi libet) huc ad me revertere. T. Quotà horà? R. A meridie primà. T. Sat habeo, interea vale. R. Te ſervet Dominus Deus.

COLL. 35.

Grimondus, Bleuetus.

VIs emere hoc cingulum? B. Cur emerem? Unum mihi ſatis eſt; tu verò cur vis vendere? G. Quia ſunt mihi duo. B. Nec tamen licet ut vendas, niſi vis in pœnam incurrere. G. Quid vetat me vendere res meas? B. Nihil adhuc tuum habes. G. Eia! nihil? unde probas iſtud? B. Quia

nondum es tui juris; sed sub patris potestate: deniq; vis audire breviter tibi istud non licere? G. Maximè velim. B. De hoc lex est scholastica, cujus hæc est sententia; *Pueri injussu parentum, nec vendant aliquid, nec emant, nec permutent, nec alienent quovis alio modo. Qui contra fecerit, virberibus plectitor.* G. Istud ego non ignorabam; sed volebã periculum facere, an constans esses in observandis legibus. B. Tu igitur es simulator. G. In hæc simulatione nihil video esse mali: num tu interpretaris malé? B. Minime verò: nihil enim nocuisti mihi. G. Quid si nocuissem? B. Tulissem æquo animo, ut *Christianum* decet. G. Utinam adversa omnia sic feramus propter *Christum*, qui nihil non tulit salutis nostræ causâ? B. Feremus certè, si exemplum ejus semper nobis proponamus ob oculos. G. Difficile id quidem est. B. Imò impossibile nisi illius Spiritu semper adjuvemur: quod quidem assiduis precibus est impetrandum. G. O quàm suavi sermone tantillum otii consumpsimus!

COLL. 33.

Sartor, Odetus.

ECquid hodie precatus es domi? O. Cur quæris istud? S. Quia non interfuisti matutinæ precationi. O. Quî scis? S. Observavi. O. Atqui tu non es observator. S. Non sum. O. Quamobrem igitur observabas? S. Quia es mihi charissimus. O. Quid tum? S. Dolebit mihi si vapulabis. G. Quid? an ego notatus fui? S. Etiam dubitas? O. Cùm recitaretur catalogus, nemo me excusavit? S. Nemo, quod sciam. O. Si me tantoperè amas (ut dicis) cur tute non excusâsti me? S. Quid causæ dixissem? O. Commentus esses aliquid. S. Ergò mentitus essem. O. Quid indé? S. Sed ex verbo Dei mentiri vetitum est. O Fateor: sed erat leve mendacium. S. *Nihil leve judicandum est quo Deus offenditur.* O. Negare id non possum; sed levia ista facilè remittet nobis propter *Jesum Christum*; qui est deprecator noster & advocatus. Nam quotusquisque non peccat quotidie sæpissimè? S. Profectò

nullus; quinetiam vix precamur, aut aliquid boni operamur, in quo non insit aliqua peccati species. G. Quid ergò futurum esset nobis, nisi Deus facilè ignosceret? Unde & quotidie precantes dicimus, *Remitte nobis debita nostra*. S. Nihil dubitare debemus, quin remittat, si errata nostra serio & vere agnoscamus, si ex animo petamus veniam, si fidem habeamus nobis ignosci. O. Quid igitur restat? S. Illud restat, ut neque delectemur peccatis; neque in iis persistamus; neque malitiosè, scienter, & de industrià peccatum committamus. Nimis enim multa sunt, quæ per carnis infirmitatem peccamus, & etiam per ignorantiam. O. Nihil dubito de peccatis illis, quæ ex carnis imbecillitate perpetramus; qualis fuit *Petri* abnegatio. Sed quî fit, ut peccemus per ignorantiam? S. De hoc *Pauli* exemplum habes, qui scribens ad *Timotheum*, in priore Epistolà palam profitetur se, quamvis Ecclesiam Dei persequutus fuerit, tamen veniam esse consequutum, quia ignorans id fecerit. O. Isto exemplo mihi abundè satisfecisti (nam & ego id legisse memini:) sed scin' tu quoto Epistolæ capite id scriptum sit? S. Equidem non soleo vexare memoriam in retinendis capitum numeris: mihi hoc tempore satis esse videtur aliquot sententias quasi raptim annotare, quas memoriæ mandare liceat, si quid interdum otii suffurari possum ex quotidianà studiorum præsentium occupatione. O. Utinam ego quoque id facere possem! S. Quid impedit? O. Vix ego queo satis præceptori facere in exercitationibus scholasticis; tantum abest, ut aliis studiis aliquid temporis impertiri concedatur. S. Satis profectò quotidie sumus occupati; sed hæc tamen ferenda sunt, quam diu nobis opus esse, ipsi Deo & parentibus nostris visum fuerit. O. Ego propterea libenter fero, ac tolero omnes ejusmodi labores. S. Qua spe toleras? O. Quia futurum spero, ut primi sint gradus, quibus ad majora aliquando perveniam. S. Sed de his alias pluribus: nunc agamus quod instat. O. Quid istud est? S. Audin' tu ad cœnam signum dari? G. Bonum signum nuntias; jam sentiebam esuriem. S. Nimirum, quia

quia merendam prætermisisti. O. Utinam eâ tam facilè semper abstinere possem, quàm hodie carui libenter! S. Ego vero non libenter careo, nisi occupatus necessario negotio.

COLL. 34.

Phrygo. Stephanus.

SAlve, ambulator optatissime. S. Et tu salvus sis cessator occupatissime. P. Satisne rectè vales, mi *Stephane*? S. Imò rectissime; quæ est Dei optimi maximi benignitas. P. Equidem ex animo gaudeo, tibique vehementer gratulor reditum istum incolumem. Ubi fuisti hoc toto anno? S. In *Italia*. P. Quam ob causam animum induxeras illuc proficisci? S. Ob famam regionis, de quâ tam multa ubique prædicantur. Nec ignoras quàm simus rerum novarum cupidi. P. Sic est naturâ comparatum: sed quid illic invenisti? S. Certe multo plura quàm ex fama audiveram. P. Sed multa (credo) vidisti, quæ minime velles. S. Nempe scelera: sed, quod ad regionem attinet, terra est longe fertilissima, omni optimorum fructuum genere valde abundans, præcipuè vino præstantissimo. P. Scilicet ea potissimùm res tibi arridebat. S. Ut verum fatear, mirè afficiebat palatum; nam quale dicas hoc nostrum vinum esse; villum verè dicas, si cum illo compares. P. Inde ergò tibi se offerebat pulcherrimũ Dei laudandi argumentum. S. Pulcherrimum. Sic enim sæpe cogitabam; " Quàm-bonus es, Domine Deus, qui nos amavisti usque " ad delicias! Non enim solum ea creasti nobis ad victum " quæ terra sponte suà producit; sed etiam tot genera " rerum delicatissimarum, quæ (si moderatè sumamus & " cum gratiarum actione) & corpus suavissime nutriunt, " & ipsum animum mirificè exhilarant. O! quibus ver" bis, quibus operibus satis dignè glorificemus nomen tu" um Domine? Deniq; sic afficiebar animo, ut nihil magìs cuperem, quàm divinas laudes semper in ore habere; sed (proh dolor!) aliis atque aliis subinde conceptis cogitationibus ignis ille palatim extinguebatur. P. Istud apud me non est novum: nam sæpe tale quid mihi solet acci-

accidere. S. Ea eſt naturæ noſtræ inconſtantia. P. Horis ferè omnibus iſtud experimur; ſed quid tandem egiſti in tua *Italia*? S. Inviſi, animi gratiâ, aliquot urbes cęlebriores: alicubi etiam ſtudui aliquandiu. P. Quas urbes inviſiſti potiſſimum? S. Multas quidem vidi in tranſitu: ſed paucas contemplatus ſum otioſus? nimirum, *Genoam*, *Florentiam*, *Venetias*, deniq; *Roman* illam, quæ olim *mundi caput* dicebatur: nunc autem eſt omnium abominationum fons & origo. Vidiſtíne *magnam* illam *Beſtiam*? S. Vidi obiter, cùm per vicos (opinor) ſpectaculi gratiâ portaretur. P. Sed (ut ad rem) in quibus tandem oppidis commoratus es ſtudiorum gratiâ? S. *Româ* rediens tranſivi *Bononiam*, *Patavium*, *Mediolanum*. In eorum oppidorum ſingulis menſes circiter tres verſatus ſum in vario literarum genere. Volui enim è ſingulis paucula quaſi deguſtare. P. Quid autem vidiſti novi in tot celeberrimis oppidis. S. Rogas? ferè mihi omnia nova videbantur: ſed longum foret tibi omnia narrare, præſertim nunc, cùm mihi eſt aliquò properandum. P. Quò tandem? S. Ad patruum, qui me ad cœnam invitavit. P. Nolo igitur te remorari diutiùs: ſed quando licebit nobis magìs otiosè confabulari? S. Cras à prandio, ſi volueris. P. Ego verò id percupio. S. Ad horam igitur primam expecta me in cubiculo. P. Fiet, hora eſt ad merendam opportuna.

COLL. 35.

Magiſter, *Hypodidaſcalus*.

QUid? quod hiſce diebus inter nos egeramus ſatiſne cogitâſti? H. Etiam atq; etiam cogitavi. M. Ecquid placet tibi conditio, quam obtuli? H. Maximè. M. Quid menſa, ſeu convictus? H. Nihil in ea re deſidero. M. Quid reſtat igitur? H. Ut (ſi tibi non moleſtum eſt) præſcribas mihi quas operas à me tibi præſtari velis. M. Id verò eſt æquiſſimum: accipe igitur præcipua officii tui capita; quorum hoc primum eſt;

Quotidie mane diligenter curare, ut omnes domeſtici mei diſcipuli mature cubitu ſurgant pro ratione temporis

cùm hyberni, tum æſtivi: ubi ſurrexerint, ea curent, quæ ad cultum & munditiem corporis pertinent; poſtremò, ut adſint privatæ noſtræ precationi.

Secundùm, Ter quotidie in aulam deducere, manè ſcilicet, & ante horam undecimam ac tertiam pomeridianam. Illic (niſi egomet adero) expectare, donec aliquis ex doctoribus adfuerit; interea curare recitandos catalogos, & precationem dicendam: item obſervare ſedulò, num quis ex ipſis doctoribus abſit ab auditorio ſuo; ſi quis aberit mihi ſtatim renuntiare, aut ejus partes agere.

Tertiùm, Manere cum pueris domeſticis, quoties non docentur in ſcholis: interea minores ad lectionem & ſcripturam inſtruere; cæterorũmque repetitiones audire, quantum tempus & opportunitas patietur: omnes denique in officio retinere, admonere, arguere, objurgare, virgis etiam, ubi opus fuerit, caſtigare.

Quartùm, Feriatis diebus eos ad ſacras conciones ordine deducere, ac domum ſimiliter reducere.

Quintùm, Quoties ludere permiſſum erit, ſubinde obſervare, ne quid præter officium & bonos mores vel factis vel dictis admittant.

Sextùm, Suppeditare illis ex pecunia quam tibi in manus dabo, chartam, pennas, atramentum, & alia quædam duntaxat parvi pretii neceſſaria; eaque omnia in expenſorum codicem referre. Id autem *Mercurii* & *Sabbati* pòtiſſimùm diebus fieri ſolet.

Septimùm, Quæ ad eorum libros, veſtimenta & curam corporis pertinebunt non negligere; hoc eſt, interdum ab illis librorum & veſtimentorum rationem exigere, valetudinis & cultûs corporis rationem habere, & alia ejuſmodi (in pueris præſertim minoribus) curanda & obſervanda.

Octavùm, Docere pueros tum in claſſe mea, tum in cæteris, præter tres ſuperiores; ſiquando neceſſitas poſtulabit.

Nonùm, Interdum (ſi opus fuerit) me, & domi & foris in privatis negotiis adjuvare.

Hacte-

Hactenus audisti quæ mihi abs te præstari velim officia, quæque etiam ab illis domesticis hypodidascalis exigere soleam. Eorum tamen omnium non adeò severus exactor fuero, quin ipse, quoties per otium licebit, aliqua tibi remittam, in quibus ego quasi vicarii partes agam. Intellextin' hæc omnia? H. Ego verò diligenter omnia; sed unum te oro; ad memoriam renovandam, des mihi eorum commentariolum & simul cogitandi ac deliberandi spatium. M. Quantum temporis postulas? H. Diem unum naturalem. M. Ego verò duos integros dabo. Intereà (ut cœpisti) nullo tuo sumptu nobis perges convivere & commorari tam liberè, quàm si esses domi tuæ. H. Istud non sine humanitate facis; quò fit, ut majori beneficio me devincias. L. Habebis à prandio quod requiris commentarium, cùm primùm meâ tibi manu conscripsero. H. Quid si mihi dictares? M. Malim egomet scribere, nè quid fortè inter dictandum excidat. H. Ut libet,

COLL. 36.

Quæstor, Benignus.

Quàm doleo me non interfuisse manè repetitioni vestræ! B. Cur non venisti in ludum citiùs, ut ferè soles? Q. Me miserum! non surrexi in tempore. B. Quamobrem? Q. Quia nemo me expergefecit. B. Quis te solet excitare? Q. Hospes noster, aut ejus ancilla; sed absente illo ancilla sæpe obliviscitur, aut certè negligit. B. Ubi erat hospes? Q. Sub auroram prodierat ad sua negotia, ut postea rescivi. B. Quid hospita? nihilne curat? Q. Quid putas eam curare? Quotidie, ex quo surrexit, semper intenta est partim curandis filiolis, partim cæteris domesticis rebus. B. Nullosne habes contubernales scholasticos? Q. Prorsus nullos. B. Ah puer infelix! qui neminem habes, quocum de studiis conferas! Q. Ob eam rem mea est miserrima conditio, quantum ego judico. Non enim possum arbitrio meo studere propter tantum

mercatorum turbam, qui domum illam frequentant, & mihi toto die obſtrepunt. B. Non habes tibi cubiculum? Q. Quid mihi prodeſt habere? Eſt enim ità conjunctum gradibus & cochleis, ut nè felis quidem aut aſcendat, aut deſcendat, quin feriat aures meas aliquis ſtrepitus. B. Magna profectò moleſtia. Q. Illa verò multò major, quòd ſupra meum cubiculum eſt ampliſſimum conclave, ubi merces aſſervantur: unde fit ut horis omnibus aliquæ graves ſarcinæ vel importentur, vel exportentur. B. O Deum immortalem! quomodo illic potes vivere? Q. Quid ais, *vivere*? equidem non vivo, ſed langueo potiùs. Neq; nunquam mihi videor eſſe liber, niſi cùm ſum in ſchola tecum una & cum cæteris noſtris condiſcipulis. B. Quàm doleo vicem tuam! Q. Utinam liceret mihi tecum habitare in his ædibus ſcholaſticis! B. Nihil eſſet mihi jucundius: ſed quid impedit? Q. Patris vetus amicitia cum illo hoſpite meo. B. Deberes patrem admonere de ſtudiorum tuorum incommodis. Q. Sæpe quidem monui, & coràm & per literas. B. Quid ille reſpondit? Q. Fruſtra monetur, quaſi *ſurdo narratur fabula*. B. Quid ita? Q. Quia nunquam in diſcendi ludo verſatus eſt: ideóq; in ſtudiorum ratione nihil intelligit. B. Ego tamen, ſi mea res ageretur, omnem moverem lapidem, ut voti compos efficerer. Q. Quid ſi præceptor ipſe ad patrem meum ſcriberet? B. Nunquam iſtud illi perſuaderes. Q. Cur non? B. Quia non vult ambire quempiam, ut diſcipulorum turbam ſibi comparet: abhorret enim ab omni tum ambitione, tum avaritià. Q. Quid igitur mihi faciendum ſuades? B. Unicum habeo conſilium. Q. Ne mihi, obſecro, reticeas. B. Ea res per amicos tentanda eſt. Q. Idem mihi quoque aliquando in mentem venerat, ſed nunquam auſus ſum experiri. B. Quid dubitas? Q. Vereor ut hec parùm ſuccedat. B. Rei exitus in manu Domini: ſed quid tentare nocebit? Q. Tentemus ſanè. Nihil enim mali (ut condo) inde poteſt accidere. At ego neſcio quà ratione hic utendum ſit. B. Dic mihi, non expectas ut brevi pater in hanc urbem veniat? Q. Spero venturum propediem.

B. Quando igitur? Q. Ad calendas *Quintiles*. B. Optime est, Scin' igitur quid sit opus facto? Q. Doce, quæso. B Fac singulatim convenias duos aut tres, ex paternis amicis præcipuis, qui sunt viri graves & honorati: nempe, ut plus valeat eorum auctoritas apud patrem tuum. Q. Bene mones: quid illis dicam? B. Narrabis diligenter omnes incommoditates studiorum tuorum. Q. Nihilne amplius? B. Docebis insuper quonam modo tibi provideri possit, ut tempus redimas; quod apud istum hospitem tam misere hactenus perdidisti; & nisi eo remedio tibi mature consolatur, actum esse de studiis tuis & eorum progressu. Deniq; nè ante destiteris monere, orare, obsecrare, donec persuaseris, ut tibi promittant se acturos esse serio cum patre tuo negotium. Q. Quid si recusabunt? B. Vix fieri potest, ut recusent omnes! Q. Non est verisimile, præsertim cùm sint mei amantissimi, & mihi patris nomine gratificentur adeò libenter. B. Ad hæc res ipsa urgebit eos, nempe tanta studiorum tuorum jactura. Q. Pluribus verbis opus non est. Auxilio Dei fretus aggrediar primo quoque tempore. B. Sed interim memor esto, ut in divinas preces dies noctésq; incumbas. Q. Ipso volente Deo, id curabo pro viribus. Satis enim scio nullum consilium mihi esse profuturum, nisi quoad illa juverit. B. Sed jam tempus est ut domum te recipias, ne forte hospes offendatur. Quid cessas? Q. Cogito nè quid prætermiserim, de quo esses admonendus. B. Si quid alterutri nostrûm præterea occurrerit, cras otiose tractabimus. Q. Vale igitur, mi *Benigne*, & perge, quæso, me tuis precibus adjuvare, quemadmodum juvisti optimo consilio. B. A Domino Deo profecta sunt omnia, qui ut consilium dedit, sic dabit effectum. Q. Ita fore confido. Iterum vale. B. Vale, *Quæstor* suavissime.

C O L L. 37.

Athanasius, *Benjaminus*.

HIccine, me insciente, abiit pater tuus; ut mihi non licuerit eum convenire? B. Cur à prandio non venisti in diversorium ejus? A. Quia putabam tantùm cras illum esse

dis-

discessurum. B. Ego quoque idem arbitrabar; sed nolui occasionem prætermittere, quæ se extempore obtulerat. A. Adhuc ille meminit *Catonis* distichon illud.

Quamprimum captanda tibi est occasio prima;
Ne rursus quæras, quæ jam neglexeris ante.

B. Illud opusculum sic memoria tenet, ut in eo videatur ætatem contrivisse. A. Vide quanta vis sit memoriæ in iis, quæ rudibus annis didicimus. B. Ea est *Quintiliani* super hac re sententia; cujus verba (ut opinor) meministi. A. Memini; sed (ut ad rem) quæ fuit patri occasio, ut ante discesserit quàm instituerat? B. Quidam *Lugdunenses*, quibuscum ad mercatum huc venerat. A. Aderàsne cùm profectus est? B. Præstolabar illum in diversorio. A. Unde scieras mutasse consilium de profectione? B. Eram in prandio, cùm inter ipsos convenerat, ut (expeditis quibusdam reliquis in urbe negotiis) equos sub horam secundam conscenderent. A. Quod superest, satísne ex animi sententia rem suam fecit? B. Ità feliciter, ut me ob eam rem ad divinas laudes vehementer horatus fuerit. A. Tu nunc igitur (opinor) bene num natus redis. B. Méne rides? A. Cur ego id facerem? B. Pro tuà libidine. A. Quasi verò animi gratia soleā irridere cæteros. B. Atqui ita putabam. A. Longe aberras Nam aliud est *jocari*, aliud *irridere*. Alterum caret vitio, éstque inter amicos satis frequens: alterum est vitiosum, atque odio dignum; utpote quod ex contemptu fere proficiscitur. B. Ignosce igitur mihi. A. Non gravis est culpa. Sed dic, rogo; nihil tibi pecuniæ dedit pater? B. Ne petivi quidem. A. Tamen sponte dedit. B. Aliquantulum. A. Quantum igitur? B. Perpausillum. A. Dic, sodes. B. Cur tam avide inquiris? A. Ut amicorum more tibi gratuler. B. Nihil est gratulatione dignum. A. Fatere tandem quid sit. B. Soli asses quinque. A. Hui! tantillum? O stulte, qui non petieris duos aut tres decusses argenteos! B. Non ausus sum. A. Quid verebare? B. Ut plane denegaret, atque, ægre ferret quod pete-

peterem. A. Nunquam id fecisset, modò petendi causam addidisses. B. Credo equidem; sed quid causæ attulissem? A. Rogas? Nonne sunt res sexcentæ, quibus indiget usus scholasticus? B. Multæ sunt, fateor. A. Tu verò adeóne abundas rebus omnibus, ut tibi desit nihil? B. Imò desunt plurima; sed quibus facilè caream. Præterea, satis novit pater quæ mihi opus sunt, cùm studiorum causâ, tum ad victum cultùmque corporis. A. Novit quidem, sed alia multa sunt illi & curanda & cogitanda. B. Credo esse illi præcipuam liberorum curam. A. Sed nimis ab eo remotus es. B. Sine me pervenire quo volo. A. Agè sino, B. Novit etiam pater me nondum esse idoneum ad rectè tractandam pecuniam. A. Cur non? An tu ad eam rem non satis ætatis habes atque prudentiæ? B. Isthinc absum longissimè. Itaque pater dedit præceptori in mandatis, ut omnia mihi suppeditet ad usus vitæ & studiorum necessaria; ad quam rem præbet illi quantùm satis est pecuniæ. A. Esto. B. Ergò si quid à patre peterem, me statim ad præceptorem remitteret; fortassis etiam irasceretur, & me graviter objurgaret. A. Facile est objurgationem pati, modò nè sequantur verbera. B. Facile est, credo; sed iis duntaxat, quos neque pudor movet, neque nulla parentum reverentia. Ego autem ipsa verbera ferre malim, quam patris irati objurgationem. Ex quo fit, ut sedulò caveam, ne quid illi præbeam causæ ad irascendum; id enim sub quinto præcepto Divinæ Legis continetur. A. Facis, ut pium decet adolescentem. B. Ejus rei laus non mihi, sed soli Deo tribuenda est. A. Nempe à quo proficiscitur quicquid nobis inest boni. B. Faxit ille, ut quæ bona inspirat nobis, ea sequamur animo promptissimo. Sed, ut ad rem redeam, serióne reprehendas quòd nullam pecuniam à patre rogâssem? A. An ego te vellem ad fallendum patrem inducere? B. Mihi quidem non fit verisimile: me tamen ipsum fefellisti. A. Quomodo? B. Quia serio loqui videbaris, adeò apte vultum verbis ipsis accommodabas. A. Sed quid censes de hac nostrâ confabulatione? B. Argumentum satis apertum dedisti

nobis

nobis in hoc otio nostro vespertino. A. Ecquid habuit sermo noster quod reprehendisset observator, si forte (ut solet) nos observasset ex insidiis? B. Nihil, ut opinor. A. Profectò verum est quod sæpe nobis præceptor inculcat. B. Quid illud est? A. *Latinæ* linguæ copiam & facultatem comparari his potissimùm rebus, sæpe scribendo, confabulando, legendis auctoribus. *Anglica Latinè*, aut *Latina Anglicè* convertendo. B. Ergò his rebus, diligenter nos exerceamus, adjutore Domino Deo, in cujus manu sita sunt studia nostra omnia. A. Idem faxit, ut ejus erga nos beneficia vero cultu dignisque laudibus perpetuò celebremus.

B. *Hoc opus, hoc studium parvi properemus & ampli:*
Hæc sit votorum summa, suprema, precor.

A. Sed audi horologium. B. Nos opportunè admonet: itaque desistamus. A. Alioqui Solis occasus nos hîc opprimet.

COLL. 38.

Honoratus, Vivianus, Pratensis, Pædagogus.

QUod caret alternâ requie, durabile non est;
Hæc reparat vires, fessaque membra levat. Ovid.

V. *Nec me offenderit lusus in pueris; est & hoc alacritatis signum.* Quintilianus.

Pr. *Nulla res est quæ perferre possit continuum laborem.* Quintilianus.

Pæ. Video quorsum spectant ista; nimirum ut vos ambulatum ducam: sed eandem cantilenam semper ferè recantatis ut solent nostræ aviculæ. H. Quid ergò vis dicamus, præceptor? Pæ. Dicite posthac suam quisque sententiam ex *Novo Testamento*. V. Euge! nihil erit nobis facilius: habemus enim in promptu multam earum copiam. Vis ergò præceptor, ut jam nunc incipiamus? Pæ. Sane velim; quando (ut ais) tanta est vobis copia. V. Quis incipiet? P. Tune, *Honorate*, vis honoris tui causâ hujus rei speciem edere? H. Id ego libenter faciam; sed Dei honoris causâ. Pæ. Laudo istud verbum, Divinus enim

enim honor & gloria omnibus in rebus est præferenda. Eia! incipe siquid habes. H. *Nisi abundaverit justitia vestra plus quam Scribarum & Pharisæorum, non potestis ingredi in regnum cœlorum*, Matth. quinto capite.

V. *Deposito mendacio, loquimini veritatem quisque proximo suo*, Ad *Ephes. capite.*

Pr. *Filii, obedite parentibus in omnibus, hoc enim placet Domino*, Ad *Colofs.* tertio.

Pæ. Euge! bonam speciem: videte ut progressus respondeat; hoc est, ut pergatis in posterum diligenter. H. Qui nobis principium dedit, dabit idem successus prosperos. Pæ. Ita sperandum est. Parate vos, ut prodire maturemus. H. Mox aderimus paratissimi. Pæ. Sumite suum quisque pallium, ut prodeatis honestiùs. Sed heus, pueri! Pr. Quid vis præceptor? Pæ. Videte ut *Psalmos* etiam adferatis: alicubi in umbra cantabimus. Pr. Ità fiet ambulatio nostra jucundior.

COLL. 39.

V. M.

FUistíne hodie in Gymnasio? M. Ubi ergo fuissem? tu verò quid agebas? V. Eram domi occupatus. M. Id evenit præter morem tuum: soles enim abesse rariùs. V. Quam possum rarissimè: quid autem actum est? M. Nihil prorsus. V. Ergóne remissionem habemus? M. Certò. V. Quamobrem? M. Propter mercatū hodiernum. V. Quis dedit? M. Ludimagister; permissu tamen Rectoris. V. Quid concessit? M. Vacationem ab omni munere scholastico. V. An in totum diem? M. A mane ad occasum usque Solis; tametsi diligenter & multis quidem verbis admonuit, ut in otio de negotio cogitaremus, ne cras in ludum veniremus imparati. V. Quid igitur nos? hòccine abutemur otio? M. Id verò ætatem nostram decet minimè. V. Tu ergò quid putas facere? M. Me recipere in musæolum, nisi fortè tibi magis placet in sesquihoram aliquo prodeamus ambulatum. V. Egóne recusarem? imò nihil est, quod nunc magis velim. Nam & nos interea tractabimus aliquem sermonem literarum,

&

& simul copus exercebimus. M. Eamus igitur extra muros. V. Quónam? M. Usq; ad ripam lacûs. V. Valde istud mihi arridet; sed tu (si placet) me expectabis. M. Quamdiu? V. Tantisper, dum crepidas eo mutatum calceis. M. Ubi vis expectari? V. Ad *portam Franciscanam*. M. At vide nè me fallas. V. An ego amicum fallerem, cùm sciam etiam *inimico servandam* esse *fidem!* M. Abi, festina: ego, dum te operior, aliquid interim legam. V. Salve, *Marcelle*. M. Quis iste salutator? V. Ecce! redii. M. Eho! tam citò? mihi videris volâsse. V. Nimirum *affectus* ipse *pedibus alas addidit*. M. Eamus nunc, ducente Deo. V. *Solus Deus est qui suos ducit ac reducit*. M. Maturemus: satis longè hinc lacus abest. Tantò melius prandebimus, perge.

FINIS.

5

[illegible]

[illegible]

[illegible] [illegible]

[illegible] [illegible]